

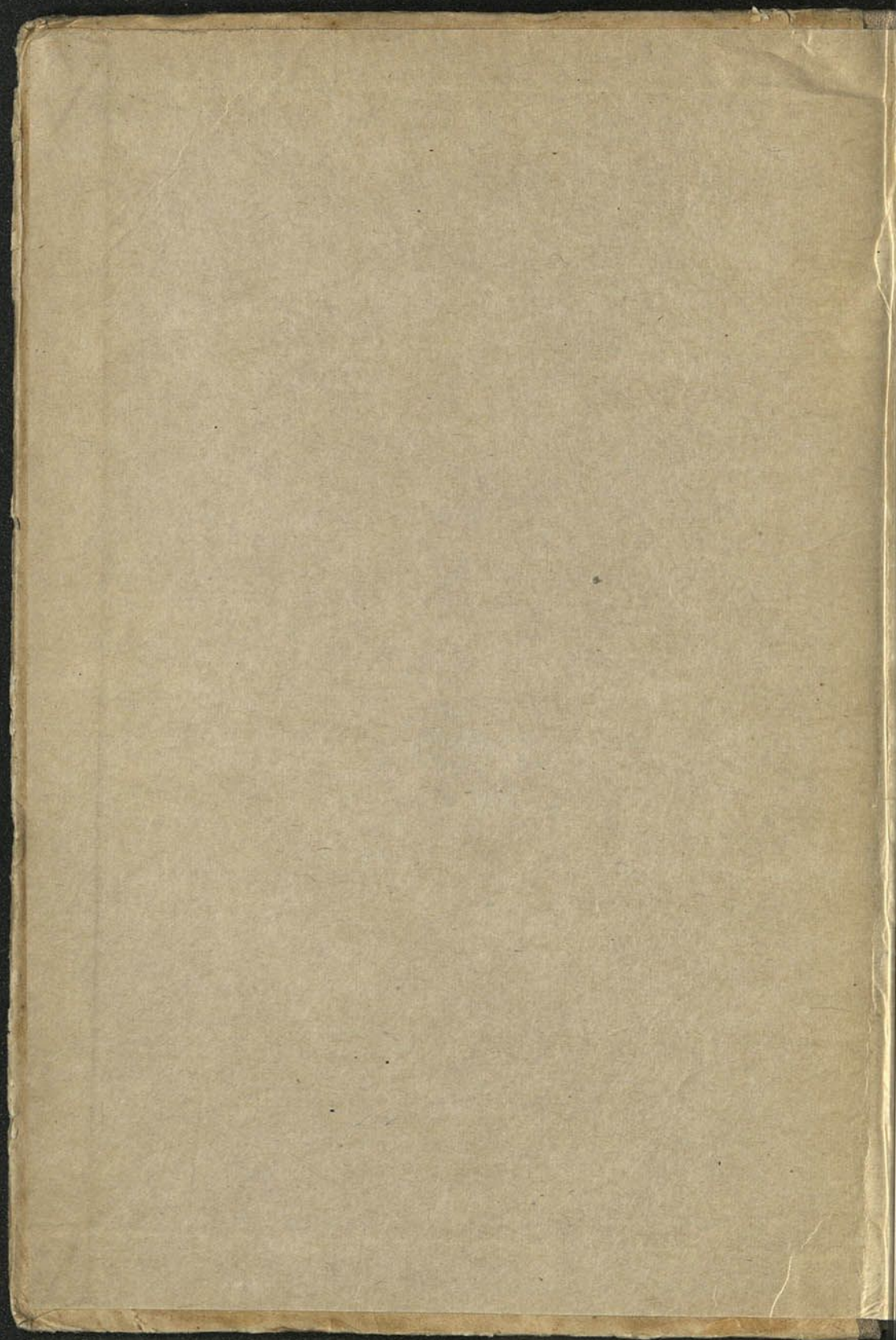
Ба 11451

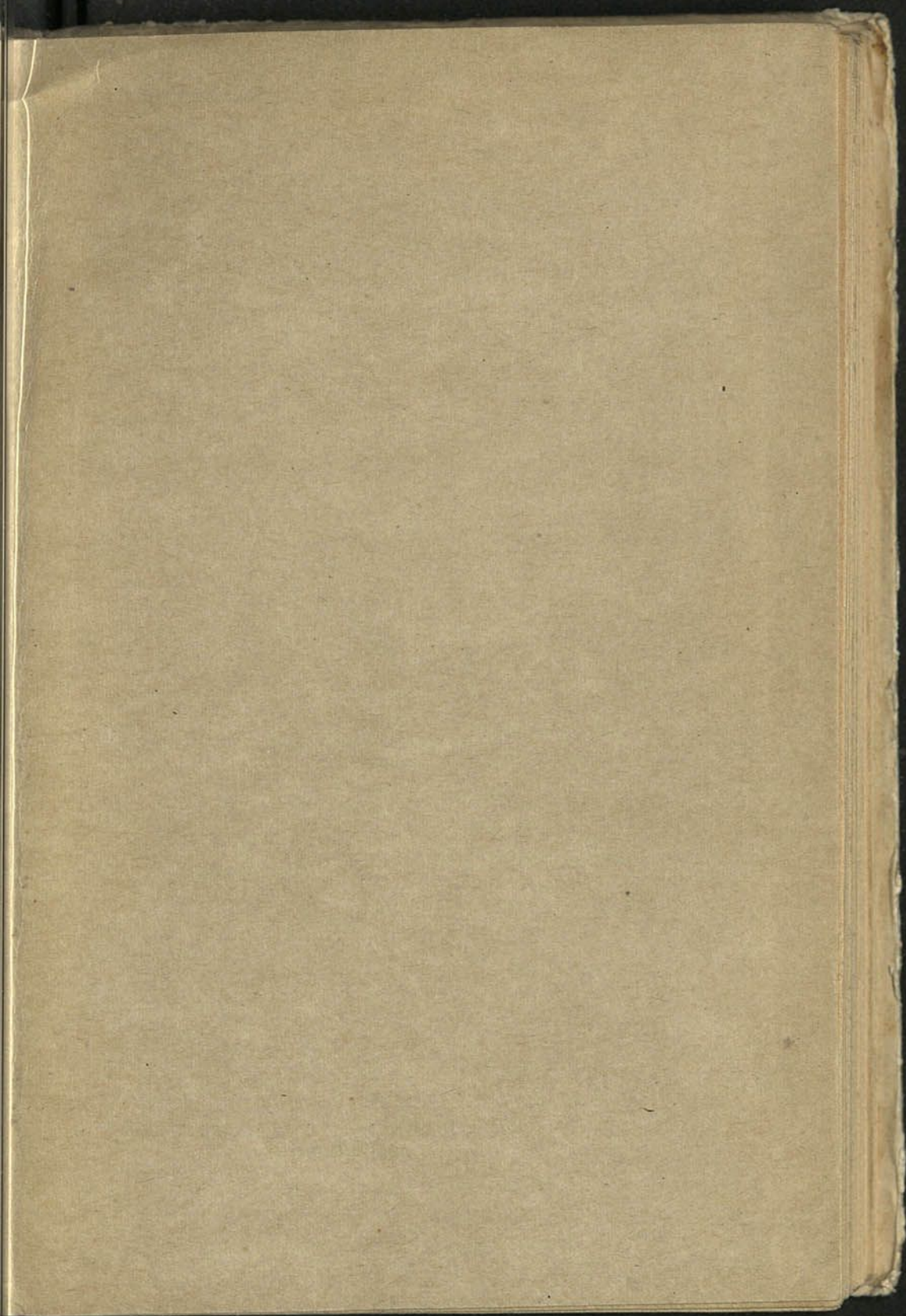
ПІЛІП
ПЕСТРАК

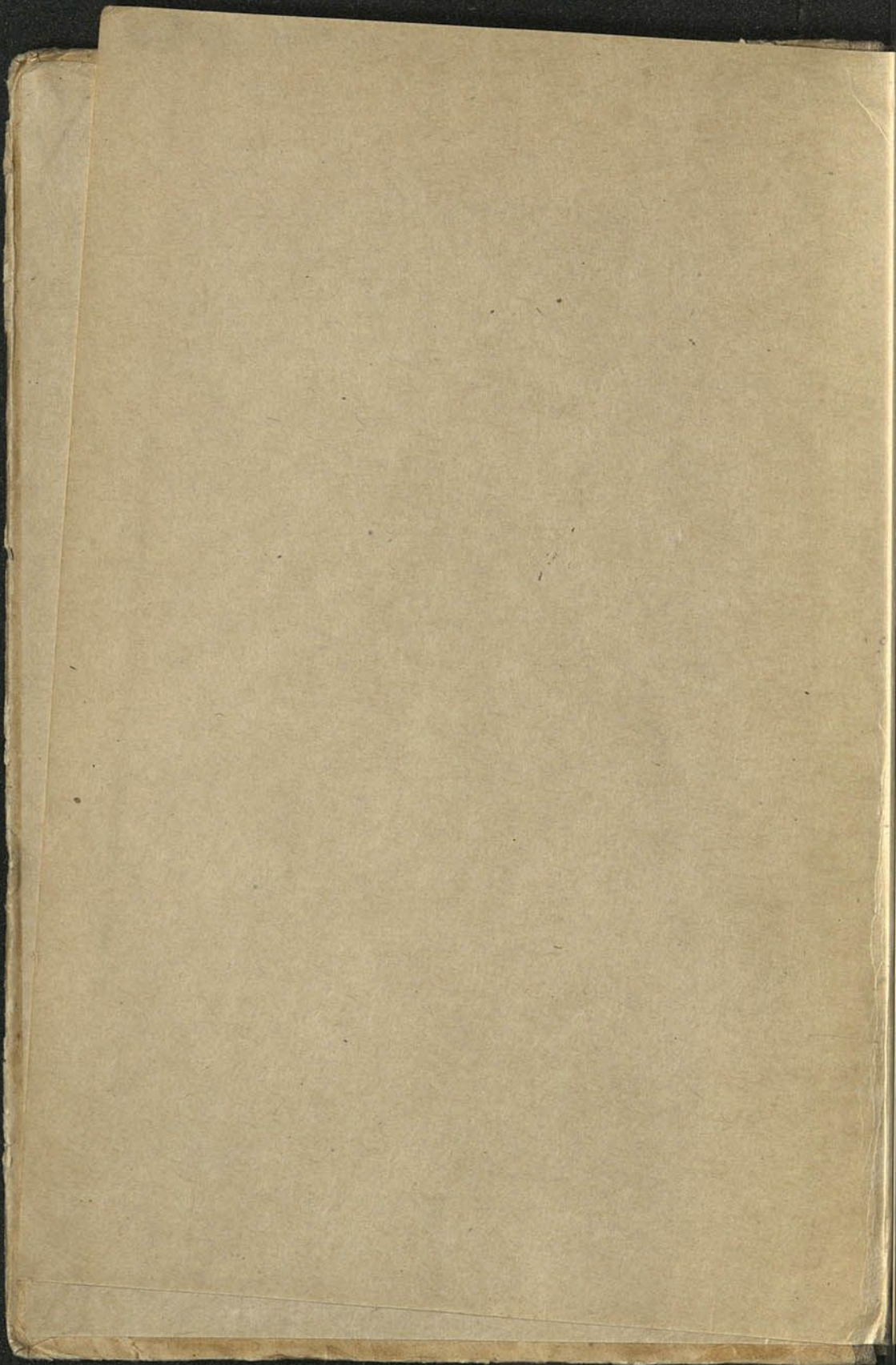
ВЫБРАННЫЯ
ТВОРЫ

ДЗЯРЖАўНАЕ ВЫДАВЕЦТВА БССР
МІНСК 1947

СІБІРСКАЯ БІБЛІОТЕКА
9/20/1947

Ба 11451

ПІЛІП ПЕСТРАК

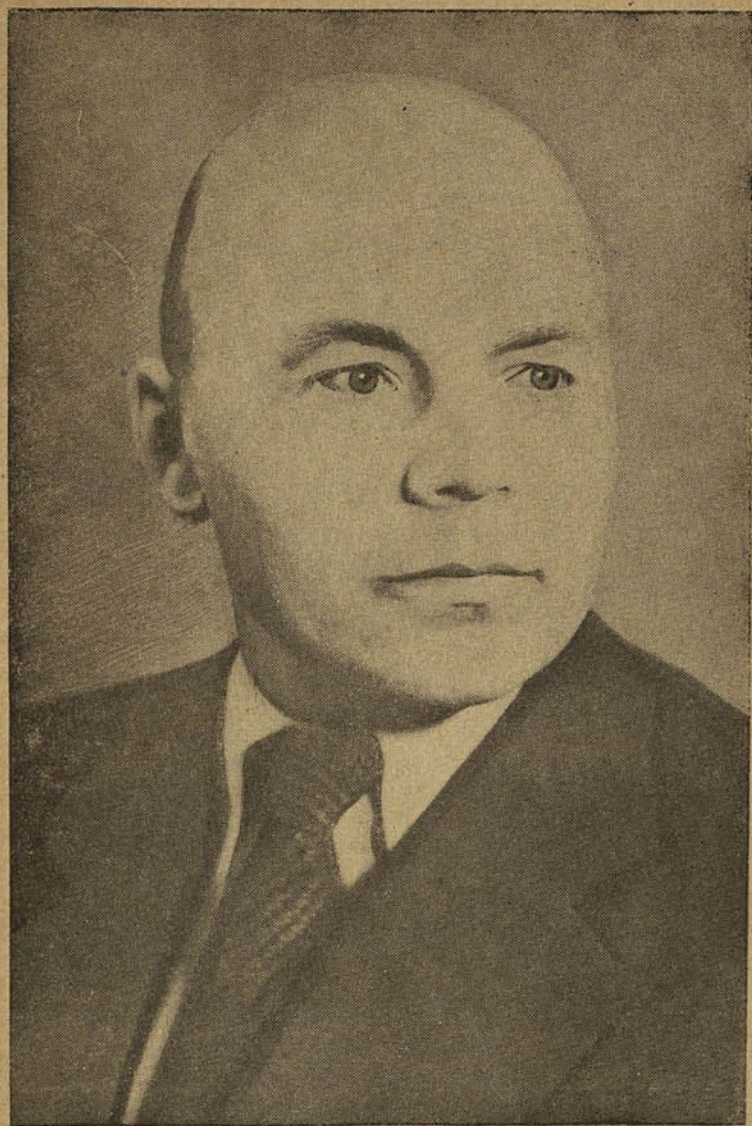
**ВЫБРАННЫЯ
ТВОРЫ**

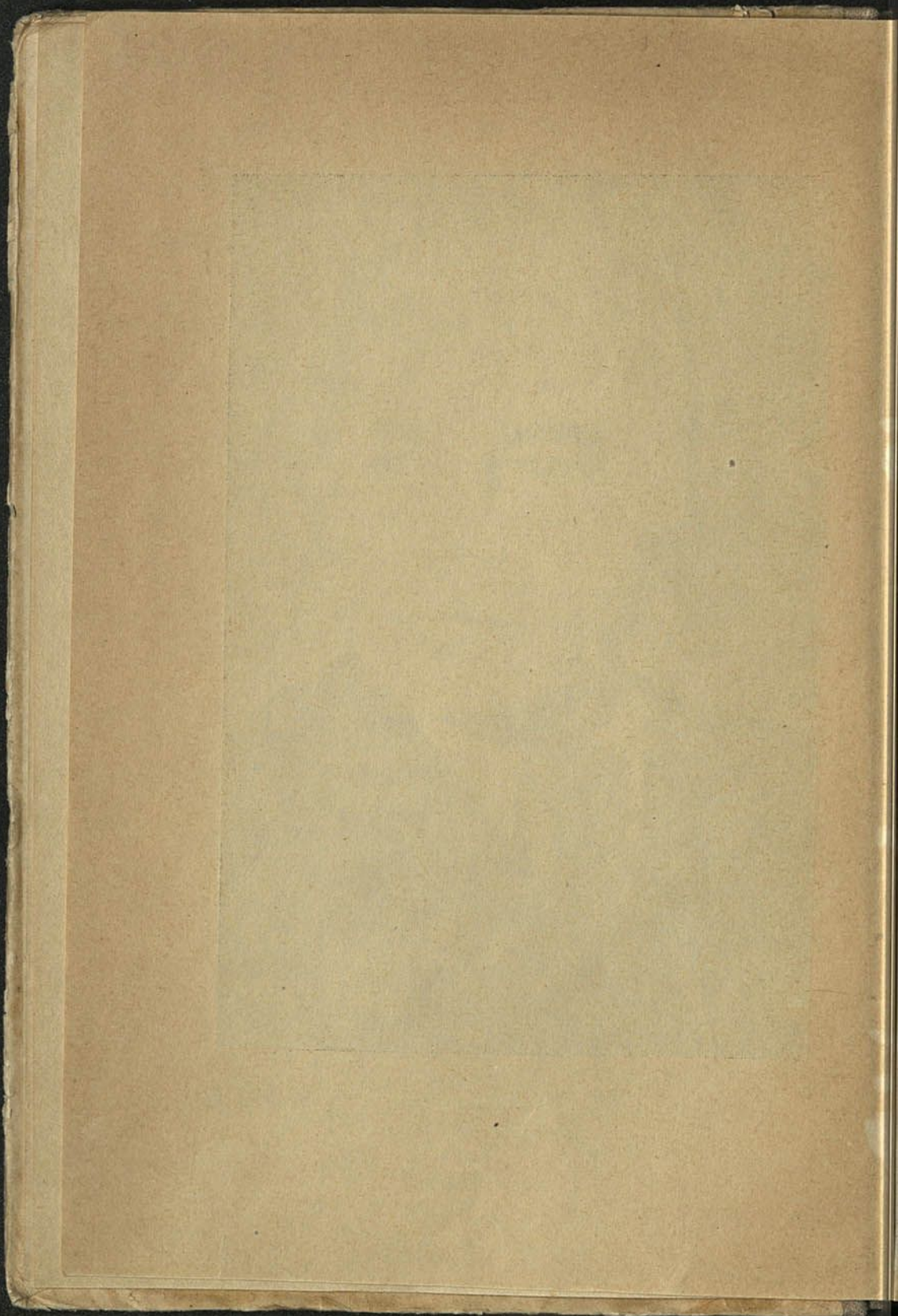

ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА БССР
МІНСК 1947

Инв. 11451
Ба 11451
Бел. аддзел
1994 г.

042009

ПІЛІП ПЕСТРАК

Піліп Сямёнавіч Пестрак з'яўляецца таленавітым прадстаўніком той рэвалюцыйнай беларускай паэзіі, якая зарадзілася і развівалася да 1939 года на тэрыторыі Заходняй Беларусі, акупіраванай панскай Польшчай. Каб зразумець у поўнай меры матывы і характар творчасці Пестрака, трэба прыгадаць тыя сацыяльныя і палітычныя ўмовы, у якіх жыў і тварыў паэт да 1939 года, пакуль Заходняя Беларусь не была вызвалена з беларускай няволі і не ўвайшла ў склад Беларускай Совецкай Соцыялістычнай рэспублікі.

Піліп Пестрак нарадзіўся ў 1903 годзе, у палескай вёсцы Сакоўцы, у немажжлай сялянскай сям'і. Вясной 1914 года ён скончыў пачатковую школу, а летам таго-ж года пачалася першая сусветная вайна. Нямецкія полчышчы набліжаліся да родных мясцін Піліпа Пестрака. Адзінаццацігадовы хлопчык разам з сваімі бацькамі выехаў у бежанства. Апынуліся яны аж у Куйбышэўскай вобласці, у сяле Максімаўка, дзе і жылі да 1921 года.

Пад гэты час разгарэлася польска-совецкая вайна. Драпежныя сілы Антанты ніяк не маглі пагадзіцца з'снаваннем совецкай дзяржавы і рушылі на яе легіёны Пілсудскага. Польскія паны, падбуктораныя і падтрыманыя Антантай, спадзяваліся заняволіць Украіну і Беларусь і зрабіць іх сваімі калоніямі. Украінскі і беларускі народ, абаніраючыся на моц рускага народа і Чырвонай Арміі, мужна і гераічна змагаўся з інтэрвентамі і адстаяў сваю незалежнасць. Праўда, сілы ў гэтай барацьбе былі няроўныя: маладая совецкая дзяржава яшчэ не паспела паправіцца ад шматгадовай вайны, эканоміка яе была моцна падарвана, у той час як за плячыма панскай Польшчы стаялі магутныя капіталістычныя дзяржавы. У выніку гэтага польскім панам удалося ўсё-ж такі захапіць частку Украіны і Беларусі.

У адпаведнасці з Рыжскім мірным дагаворам бежанцы з гэтых захопленых панамі тэрыторый пачалі вяртацца на свае старыя месцы. Разам з сям'ёй паехаў у Заходнюю Беларусь і Піліп Пестрак. Няветліва і сурова сустрэла ўцекачоў іхняя радзіма, заняволеная польскімі панамі. Хаты і гаспадарка былі нашчэнт разбураны вайной. Чакаць дапамогі ад ураду панскай Польшчы не даводзілася. Наадварот, гэты ўрад прыняў усе захады, каб адабраць у беларускага народа тыя правы, якія яму былі гарантаваны міжнароднымі дагаворамі, і як мага мацней прыціснуць насельніцтва Заходняй Беларусі.

Так, напрыклад, у сёмым артыкуле Рыжскага мірнага трактата было сказана, што Польшча забяспечыць беларусам усе правы для свабоднага развіцця іх культуры і мовы, што яна ўнутраным законадаўствам забяспечыць таксама права ўсіх нацыянальнасцей культывіраваць сваю мову, арганізоўваць на гэтай мове школы, развіваць культуру і засноўваць з гэтай мэтай таварыствы і саюзы.

Таксама цвёрда і выразна былі вызначаны правы беларускага насельніцтва і ў эканамічнай галіне.

Але як толькі быў падпісаны Рыжскі дагавор і панская Польшча заўладала тэрыторыяй Заходняй Беларусі, яна самым вераломным чынам растаптала ўсе свае ўрачыстыя дэкларацыі і самым зверскім чынам пачала распраўляцца з беларускім насельніцтвам.

Польскія шавіністы пачалі ствараць «тэорыі», што Беларусь — гэта «пераходная тэрыторыя ад Расіі да Польшчы». Нейкі Студніцкі пісаў: «ні аб якім беларускім народзе не можа быць і размовы, таму што беларусы не маюць ніякіх уласных традыцый». З гэтых тэорый рабіліся практычныя высновы, што, — як пісаў Ст. Грабскі, — «адно цяпер трэба, каб «штутэйшае» (беларускае) сялянства стала польскім». Для гэтага, паводле думкі польскіх палітыкаў, трэба каб палякі не стваралі самі штучнага «беларускага пытання» і каб беларусы Заходняй Беларусі былі далей ад беларускага цэнтра — ад Мінска.

На гэтыя пасяганні польскіх паноў на соцыяльныя і нацыянальныя правы беларусаў Заходняя Беларусь адказала шырокімі народнымі паўстаннямі і партызанскай барацьбой. На працягу 1921—1925 гадоў гэтых паўстанняў было некалькі тысяч.

Паўстанні з кожным годам набывалі ўсё шырэйшы размах. Яны албываліся пад сцягам соцыяльнай і нацыянальнай барацьбы. Змаганне вялося супроць польскіх памешчыкаў і фабрыкантаў, супроць паліцыі і асаднікаў, за зямлю, за беларускую культуру і школу. Часта змаганне набывала выгляд сапраўднай грамадзянскай вайны.

Польскія памешчыкі пачалі бязлітасна распраўляцца з беларускім народам. Ва ўсёй Заходняй Беларусі было абвешчана ваеннае становішча; былі ўведзены ваенна-палявыя суды; войскі і паліцыя былі падвоены. Пачаўся люты масавы белананскі тэрор.

Піліп Пестрак, пазнаўшы ў савецкай Расіі сапраўдную народную свабоду і сустрэўшыся ў панскай Польшчы з нечуваным белананскім тэрорам, не мог, зразумела, абьякава глядзець на гэта і не мог памірыцца з існуючым ладам. Вярнуўшыся ў Заходнюю Беларусь, ён вымушаны быў шукаць кавалка хлеба і пайшоў працаваць на лесніцкі завод. Там ён спазнаў увесь смак паднявольнай працы і нялюдскіх здзекаў. Панскія парадкі страшна гнявілі Піліпа Пестрака, і летам 1924 года ён вырашыў уцячы ў Савецкі Саюз. На граніцы яго завілі, этапным парадкам прывялі дахаты і месяц трымалі пад арыштам.

Піліп Пестрак зразумеў, што выйсця трэба шукаць у рэвалюцыйнай барацьбе. Праўда, народныя паўстанні ў Заходняй Беларусі пад гэты час былі задушаны польскімі ўладамі, але барацьба беларускага народа супроць соцыяльнага і нацыянальнага ўціску не спынілася.

У Заходняй Беларусі разгарнуўся масавы рэволюцыйны рух.

У гэтым рэволюцыйным руху чыны ўдзел прыняў і Піліп Пестрак. У 1927 годзе, пасля вялікай і бурнай дэманстрацыі ў Косаве, ён папаў пад следства і поўгода сядзеў у турме. З гэтага часу пачынаецца яго доўгі шлях па этапах і турмах панскай Польшчы. Але праследванні не зламалі рэволюцыйнай волі Пестрака. Вышаўшы з турмы пасля першага арышту, ён зноў акунуўся ў рэволюцыйную работу, за што ў 1929 годзе быў арыштаваны другі раз і засуджаны на пяць год зняволення. Адбыўшы іх, Піліп Пестрак толькі пяць месяцаў папрацаваў на волі і трапіў ізноў у турму, у якой прасядзеў ужо шэсць год, аж да прыходу ў 1939 годзе ў Заходнюю Беларусь Чырвонай Арміі.

Літаратурную дзейнасць Піліп Пестрак пачаў у 1927 годзе. З гэтага часу і да 1939 года адзінаццаць год ён правёў у турме. Астатнія гады былі прысвечаны гарачай рэволюцыйнай барацьбе на волі. Усё гэта паклала свой адменны адб'так на творчасць Пестрака, паставіўшы яе некалькі асобна ад творчасці іншых рэволюцыйных паэтаў Заходняй Беларусі.

Вышэй было ўжо адзначана, як бязлітасна распаўляўся польскі буржуазны ўрад з беларускім насельніцтвам і яго свабодалюбівымі імкненнямі. У далейшыя гады праследаванні беларускага народа ў Заходняй Беларусі не спыніліся, а яшчэ больш узмацніліся. Ад працоўнага сялянства гвалтоўна адбіралі зямлю і перадавалі яе асаднікам. Беларускіх рабочых не прымалі на працу. Былі зачынены ўсе беларускія школы.

Пад такім-жа нечуваным прыгнётам знаходзілася і беларуская літаратура і прэса. Па-першае, беларускія выданні не мелі ніякай фінансавай базы. Яны выдаваліся на тыя мізэрныя сродкі, якія збірала ў добраахвотным парадку беднае, аграбленае панамі беларускае насельніцтва. Па-другое, амаль кожнае выданне на 2—3 нумары па той ці іншай прычыне, а часцей за ўсё без усякіх прычын, канфіскавалася і зачынялася. Пры гэтым, паводле закону, нес адказнасць не толькі рэдактар і выдавец, а і ўсе іншыя работнікі, якія мелі тое ці іншае дачыненне да газеты, — сакратар рэдакцыі, загадчык аддзела, выпускаючы, нават наборшчык. Праследванні беларускага друку ўрадам панскай Польшчы праводзілася сістэматычна.

У такіх умовах жудасных рэпрэсій супроць беларускай школы, культуры і друку зараджалася і развівалася ў Заходняй Беларусі беларуская мастацкая літаратура. Я гавару «зараджалася» таму, што пад час акупацыі Заходняй Беларусі панскай Польшчай там не заставалася ніводнага больш-менш вядомага беларускага літаратара. Выдатныя беларускія пісьменнікі, як Янка Купала, Якуб Колас, Змітрок Бядуля і іншыя з старэйшага пакалення жылі і свабодна працавалі ў сваёй роднай дзяржаве — Совецкай Беларусі.

Такім чынам рэволюцыйная літаратура Заходняй Беларусі не мела сваіх непасрэдных папярэднікаў на акупіраванай тэрыторыі. Яна зарадзілася на выдатных рэволюцыйных традыцыях нашых класікаў і развівалася пад уплывам совецкай літаратуры. Яе выклікала да жыцця рэволю-

цыйная барацьба беларускага народа супроць беларускай акупацыі. Не выпадкова, што прыход у літаратуру першых рэвалюцыйна-дэмакратычных пісьменнікаў Заходняй Беларусі супаў з новым масавым уздымам народнага руху ў 1925—1926 гг. Гэта літаратура тварылася амаль падпольна і развівалася ва ўмовах жорсткай класовай барацьбы. Пісьменнікі яе гуртаваліся вакол рэвалюцыйных беларускіх легальных і падпольных выданняў. Творы іх часта пашыраліся і праз рукапісныя лістоўкі і часопісы.

Асноўнымі матывамі творчасці рэвалюцыйных пісьменнікаў Заходняй Беларусі таго часу былі матывы беднага сялянскага жыцця. У ёй выказваліся заклікі змагацца з нядоляй-няволяй, але яны насілі вельмі часта агульны і досыць абстрактны характар. Замест канкрэтнага паказу сялянскага жыцця, мы бачым у многіх тагочасных творах пісьменнікаў Заходняй Беларусі развагі аб сялянскай нядолі ў «нашаніўскім» духу.

У творчасці Піліпа Пестрака матывы сялянскага жыцця маюць зусім іншы характар. У яго творах, поруч з праблемамі вёскі, закранаюцца і агульныя праблемы жыцця, праблемы барацьбы і вызвалення, праблемы будучыні Заходняй Беларусі. Прычым, усё гэта праломлена праз прызму погляду свядомага рэвалюцыянера-прафесіянала. Своеасаблівы каларыт паэзіі Піліпа Пестрака надаць таксама вершы з турэмнага жыцця. У іх апісаны і доўгія турэмныя ночы, і хада па этапах, і галадоўкі вязняў, і няўтольная і нязломная іх прага да волі.

Чуеш, птушкай шчабеча лазур...
Да акна падыйдзеш, гэтай песняй праняты,
І далёкую сіль пацалуеш праз краты,
У сэрцы здушыш бунтарства слязу.

Натаміўшыся праз доўгія гады ў турэмных адзіночках, паэт з вялікай сідай перадае радасць выхаду на волю. Якімі светлымі вачыма глядзіць ён на прыроду і на ўсё навакольнае свет!

Іграе вецер на скрыпцы мелодыю ранку.
Жытнія струны звяняць.
Пералівам флейты-крыніцы
Альшаннік п'яе безустанку.
А ў небе — стрэлы сонца шумяць.

Пестрак любіць і глыбока адчувае прыроду, як чалавек, які доўга тужыў аб шырокіх прасторах сельскіх дарог, аб каласістых нівах. Але ў яго няма эстэцкага любавання прыродай. Карціны яе ў паэзіі Пестрака насычаны сацыяльным зместам. Вось, як прыклад, некалькі строф з цудоўнага верша «Дарожка».

Дарожка з вербаў выбегла,
Памчала за сяло,
Як быццам з дому выгнану
Бяздолле павяло.
Ляцела, прыпынілася,
Цыгнула за масток,
Мураўкай пакацілася,
Нырнула у лясок.

Далей гэты зварушлівы вобраз, дарожкі выклікае ў паэта асацыяцыі, звязаныя з сацыяльнымі пытаннямі і надзеямі на лепшую будучыню:

І ў далі акунулася,
Як з ношкай, пабрыла,
Прыстала, аглянулася,
Слязамі заплыла.
Жабрачкай-папрашайкаю
У шырокі свет пайшла,
Няскончанаю байкаю
Ты гора панясла.
Калі ў каптан адзенешся,
Лахманная сям'я?
Калі-ж багачкай вернешся,
Дарожанька мая?!

Піліп Пестрак не толькі ставіць пытанне, калі Заходняя Беларусь стане багачкай. Ён дае на гэта пытанне і выразны адказ. Будучыня ў яго не абстрактная, а мае канкрэтныя і выразныя абрысы. Гэта асабліва выразна выказана ў вершы «Сон аб аграноме».

Люд-пролетар, люд песні-працы,
Заб'е прыгоннае пракляцце,—
Па рэках новых і па шынах,
Ўздыхнуўшы вольнымі грудзьмі,
Сталёвым туркатам машыны
Па пушчы рэхам загрыміць!
І ўторыць будзе перабіўны
Крыніц радзімых спеў турбінны!..
Як будучь змыты ўсе сляды
Амшэлай, дзікай, горкай плесні
Краіны нашай, век забранай,—
Прыду праменны я тады
З той падарожжы барацьбянай
На свята трактарнае песні.

... б'ючы паходным, смелым крокам,
Сустрэне песняю мяне
Круглавіды, сінявокі,
Рассмеяны і жвавы піонер.

Грунтам для гэтых спадзяванняў і веры Піліпа Пестрака з'яўлялася нязломная воля працоўных мас Заходняй Беларусі, іх змаганне супроць польскіх паноў. Эпігэт «барацьбяная Беларусь» у Пестрака невыпадковы. Паэт на працягу ўсёй сваёй творчасці паказвае, што народ Заходняй Беларусі не скарыўся перад панскай Польшчай, а вядзе нястомнае змаганне за сваё вызваленне. Апісваючы, як і іншыя паэты, цяжкую сялянскую працу, Пестрак не абмяжоўваецца канстатацыяй гэтага факту; ён паказвае, як у грудзях аратага ўздымаецца «наш сялянскі зямельны бунт».

З твораў Пестрака селянін выступае не як пакутнік пакорны, а як дужы працавік і нязломны змагар. У вершаваных радках паэта б'ецца затоены бунт сялянства супроць паноў. Мы адчуваем у іх перавагу селяніна над панам і яго вялікую сацыяльную і рэвалюцыйную сілу. У адным з вершаў, паказваючы касьбу, Піліп Пестрак гаворыць:

Бачыў пан, як вялі атаку
Сталлю звонкай за радам рад;
Прыдзе час—ператнём і гарляку
І той панскі падвойны карк.

Адменнай рысай паэзіі Піліпа Пестрака з'яўляецца яшчэ тое, што ў ёй паказваецца не рэвалюцыянер-адзіночка, а рэвалюцыянер-народ, рэволюцыйныя масы Заходняй Беларусі. У вершы «Дала мне кашы картаплянай» у вобразе простаі сялянскай жанчыны з вялікай сілай выказана тое спачуванне, якім акружала сялянства сваіх змагароў.

Як там дзвярыма хто забразгаў,—
На кожны стук,
На кожны рух
Ты ў вокны жвава паглядала,
Ты за мяне дазор вяла.
Мяне—паўстанца—сцерагла..

І ў гэтым адменная рыса паэзіі Піліпа Пестрака. Ён паказвае не толькі пакуты працоўных Заходняй Беларусі, але і іх упартую барацьбу з беларускімі акупантамі. Ён нястомна кліча да гэтай барацьбы. Яго заклікі часамі носяць публіцыстычны характар, але яны заўсёды насычаны канкрэтным палітычным зместам. Паэтычная стыхія Піліпа Пестрака—паэзія працы, пафас народнай барацьбы, светлы і глыбокі аптымізм. Яму па праву належаць цудоўныя радкі, у якіх ён характарызуе сваю паэзію:

Для ніў запушчаных я знаю песню сонца,
Для душ абуджаных я знаю гімны зор.

Адменны, глыбока рэволюцыйны змест паэзіі Пестрака патрабаваў і адменных, новых сродкаў паэтычнага выражэння. Піліп Пестрак—паэтрыбун. Адгэтуль і вобразная сістэма яго твораў мае ўзвышаны, аратарскі характар. На ёй выразна адчуваецца ўплыў Маякоўскага.

Вечар апаў.
Груз цемры кладзецца на плечы.
Куды пайду? Якім слупам
Я занясу цяжар свой чалавечы?

Як бачым, у гэтых радках адчуваецца нават не ўплыў Маякоўскага, а непасрэднае перайманне яго. Аднак трэба сказаць, што такіх мясцін у Пестрака няшмат. Ён вучыўся ў Маякоўскага, але стараўся заставацца і застаўся арыгінальным.

Характэрнай асаблівасцю яго творчасці з'яўляецца складаная і шырокая метафара. І тут мы знаходзім у Пестрака вельмі цікавыя і сапраўдныя паэтычныя вынаходкі, як напрыклад:

Па раўніне гладкай
Шырынні нябёс
Месяц-серп украдкам
Хмарак жне пакос.

Але імкнучыся даць яркую і складаную метафару, Піліп Пестрак часта залішне абцяжарвае яе. У яго творчасці мы сустракаем такія нечаканыя і далёкія асацыяцыі, як «ірдысты подых ветрыку», як «скрыгат-піск журбы», як «крыніцы сіл», якія выліваюцца «гарой».

Недахопам паэтычнага стылю Пестрака з'яўляецца таксама і вельмі забытаная інверсія нахштальт: «бяроз на ўскраіне задума расставання», «мы з нашых сіл крыві», і падобныя.

Нарэшце, яснасці і зразумеласці паэзіі Пестрака шкодзіць часта залішняе награмаджэнне метафар, эпітэтаў і іншых, часта дыяметральна проці-

леглых азначэнняў да аднаго і таго-ж паняцця. У якасці прыкладу гэтага можна прывесці такія радкі:

Бяднячы хлеб,
хлеб паншчыннай краіны,
Чорны жарнавік, вячючна-каласны.
Мятлічны спадчынік той наядзі-мякіны,
Падспорнік зельнае, зацірачнай вясны!

Усе гэтыя недахопы паэтычнага стылю Піліпа Пестрака маюць сваё тлумачэнне. Піліп Пестрак імкнуўся не толькі зместам, а і ўсёй пабудовай верша супроцьставіць сваю паэзію той панылай і плаксівай творчасці, якую прабаўляліся эпігоны горшых узораў «нашаніўства». Паставіўшы перад сабой такую мэту, Піліп Пестрак пераходзіў часамі цераз край. Але поруч з гэтым ён дасягнуў і безумоўных перамог: яго паэзія глыбока рэвалюцыйная і аптымістычная зместам і ў адпаведнасці з гэтым арыгінальная і яркая па сваёй форме.

Вызваленне Заходняй Беларусі і ўз'яднанне яе ў адзінай Беларускай Совецкай дзяржаве раскрыла перад рэвалюцыйнымі пісьменнікамі Заходняй Беларусі самыя шырокія магчымасці для іх далейшай працы і росту.

Піліп Пестрак прывітаў гэту радасную падзею ў жыцці нашага народа ўсхваляванымі і ўрачыстымі вершамі:

Рубеж крывавай змыт. Дзяржаўны крок грывіць.
Свабодных дзён краса у зорах пяцікутных
Да сонца сцэле шлях для радаснай зямлі,
Руйнуе ўсе сляды народнае пакуты.

Усім сэрцам сваім вітаючы разняволенне народа Заходняй Беларусі і далучэнне яго да творчага сацыялістычнага жыцця, паэт ад імя гэтага народа і ад свайго ўласнага ўрачыста абяцаў:

Мы не забудзем дня, калі шумлівым ходам
Ішлі байцы... Як расцвіла зямля!..
Вясна мая! Шумі-ж ты карагодам,
Каб кожны міг цябе у песнях праслаўляць.

І Піліп Пестрак стрымаў сваё слова. Ён актыўна ўключыўся ў літаратурны рух Совецкай Беларусі, услаўляючы сваімі вершамі новае, сацыялістычнае жыццё, за якое ён змагаўся і аб якім марыў доўгія гады.

Напад фашысцкай Германіі на савецкую краіну перапыніў мірную працу беларускага народа. Піліп Пестрак, не паспеўшы эвакуіравацца, ідзе ў партызанскі атрад. Зброяй і паэтычным словам ён змагаецца супроць нямецкіх акупантаў. У радках яго вершаў грывіць ратная слава савецкіх байцоў і партызан:

Пушчай, дарогай, палянай
Рэха udaraў шуміць;
Гэта грывіць партызаны—
Сыны беларускай зямлі.

Як і ўсе савецкія людзі, Піліп Пестрак цвёрда верыў у сілы свайго народа і ў яго перамогу над ворагам. Гэтай верай пранікнуты і трагічныя («Маці»), і гераічныя («Рыцар айчыны»), і жырчныя вершы паэта, напісаныя ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Знаем мы,—прашумяць аблакамі
Нашы дні—баявыя труды,
Будзе свята і ў нас, і тады
Першы Май прамянець будзе з намі.

У напружанай гераічнай барацьбе з ворагам савецкі народ атрымаў сусветную перамогу. Піліп Пестрак сустрэў яе і ўславіў вершамі, у якіх з найбольшай сілай выявілася яго пачуццё горадасці за свой народ і пачуццё яго непарушнай сыноўняй еднасці з народамі.

Вялікая закончана дарога
У гrome бiтваў, гора і ахвяр,
І прамяністая над светам перамога
Усёй людскасці нясе шчаслівы дар.

.....
І ў гэтай святасці вялікай, пераможнай,
Калі шуміць савецкая зямля,
Я чую сэрца Беларусі роднай,
Дзе свеціць Сталіна вялікае імя.

Пасляваенныя вершы Піліпа Пестрака прысвечаны ў пераважнай сваёй большасці аднаўленню нашай краіны. Яны актуальныя і напісаны з пачуццём, але паказ творчай, будаўнічай працы нашага народа не знайшоў у іх яшчэ свайго поўнакроўнага адлюстравання. У гэтым сэнсе значна выгадней вылучаюцца апублікаваныя Пестраком урыўкі з яго паэмы «Сын Кастрычніка», дзе вельмі важная тэма дружбы народаў распрацоўваецца значна глыбей і цікавей. У гэтых урыўках заўважаецца і больш рашучы паварот паэта да мастацкай прастаты верша. Праўда, гэты паварот нагледна ўжо і ў іншых вершах Пестрака, напісаных пасля 1939 года, але ў згаданых урыўках ён аформіўся ўжо больш выразна. Трэба спадзявацца, што Піліп Пестрак, не трацячы арыгінальнасці і метафарычнасці верша, дасягне ў сваёй далейшай рабоце і сапраўднай паэтычнай прастаты.

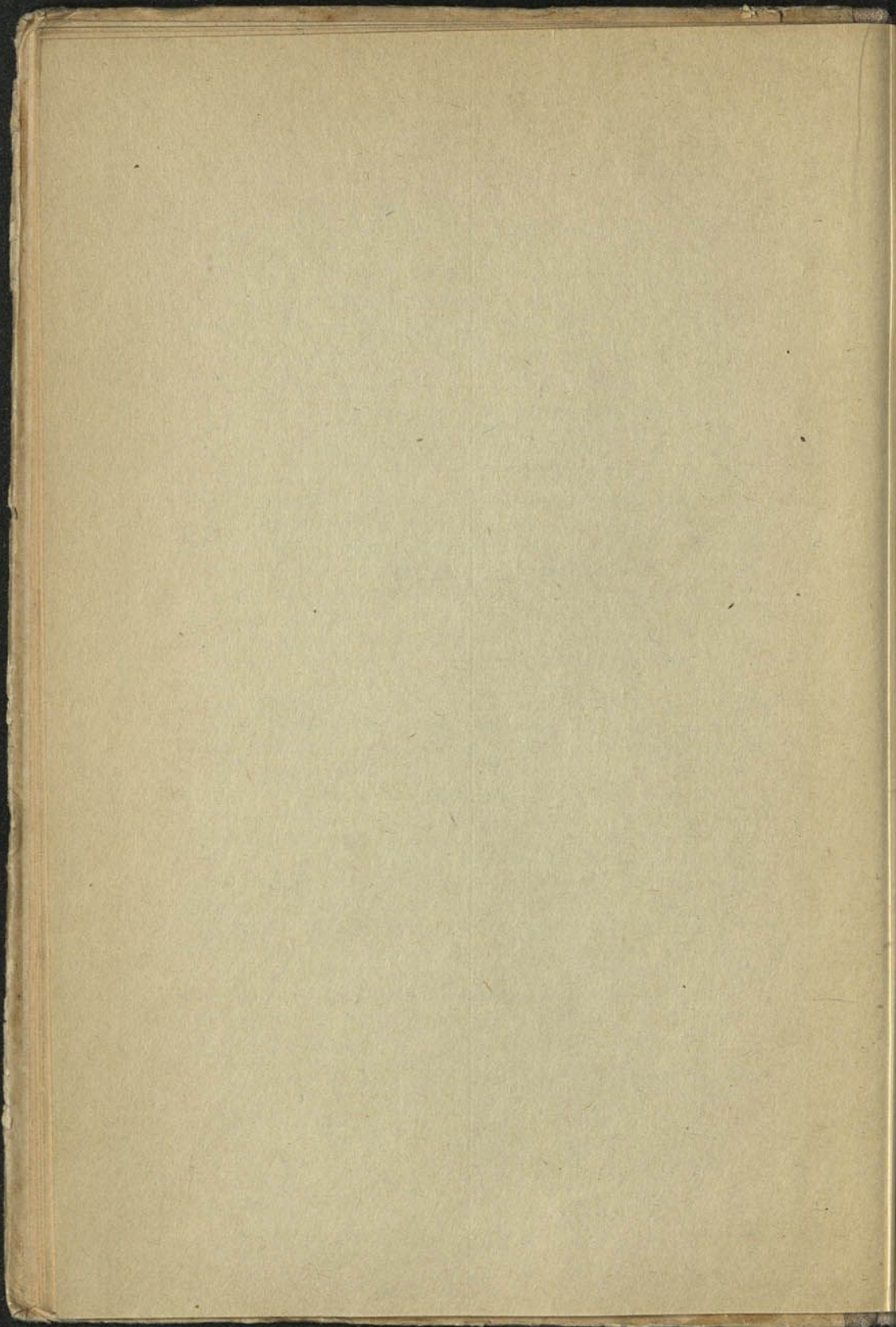
Піліп Пестрак працуе ў літаратуры дваццаць год. За гэты час ён прайшоў цяжкі жыццёвы і творчы шлях. Яго вершы нарадзіліся ў агні рэвалюцыйнай барацьбы народных мас Заходняй Беларусі, і ў іх палыхае і цепліцца гэты нязгасны агонь. Яго паэзія была новай не толькі па зместу, а і па форме. Свядома супроцьстаўляючы яе застарэлым канонам эпопеі «нашаніўства», паэт дасягнуў немалых здабыткаў, але поруч з гэтым ён і абцяжарыў свой верш непатрэбнай «складанасцю».

Ва ўмовах савецкай рэчаіснасці, не губляючы свайго пафасу і паэтычнай узнёсласці, Піліп Пестрак паступова вызваляецца ад гэтай вычурнай «складанасці» і шукае простыя формы для выражэння сваіх пачуццяў. Савецкае рознастайнае і шматграннае жыццё жывіць яго паэзію свежымі сокамі. Можна спадзявацца, што ўпартая праца здольнага паэта дасць новы багаты плён—глыбокі і свежы, арыгінальны і яркі.

Пятро Глебка

1927—1939

ПАЭЗІЯ

Ты просішся ў дзверы маёй беднай хаткі
Асенняю, ветранай, цёмнаю ноччу.
А можа—не?
Можа, гэта стогны маёй хвораі маткі,
Што там, у кутку цяжка-змрочным,
Калышучы боль у поўсне,
З дзеткамі разам ляжыць?
Вецер дзіка п'е за акном,
Па грушах, па стрэхах галосіць-шуршыць,
Б'е крылом...

І глуха даносіцца спеў адзінокі...
То сціхне, парвецца,
То жалем далёкім
Ён бухне нанова,
То ў сонныя згадкі
Разам з ветрам зліецца...
Можа, гэта песня майго п'янага бацькі?
Гэн з гасцінцу: «Не шумі, дуброва»...

Ноч прыліпла да шыбаў, глядзіць у акно.
То было так нядаўна-даўно.

Ад згрызоты балючай
Сэрца можа парвацца —
Пад радзюжкай калючай,
Боль нічым не сагрэт,
Разам з ночкай асенняю плачу па матцы
Я—загінены хлопчык-паэт.

Ноч прыліпла да шыбаў,
махае крылом.

Так! то было,
было...

... Больш не трэба! не трэба! не трэба
Тых кашмарных, бязвыхадных пут.
Я даўно не маюся да неба,
Я гадую ў душы сваёй бунт!

Дай, паэзія, меч прамяністы,
Слова-гарт, слова-кліч, слова-бой!
Дай палёт мне арліны, агністы,
Гімнам-полымем біць да нябёс!

Тых начэй векавое пракляцце
Кінуць громам у тых, каго знаю,
Хто абуў жыццё нашае ў лапці, —
У тую чорна-кывавую зграю!

*Вільня. Астрог Лукішкі.
Снежань 1935 г.*

ДНІ

Дні пяюць перагудам мне сонную быль
Аб нясных далёкіх імкненнях,
І ў гарачых маіх лятуценнях
Песні сумнай гудзе пераліў...

Дні ў пакінутым сэрцы маім будзяць жаль,
Напаўняюць тугою глыбокаю,
І пад сіняй ў вятрах павалокаю
Чаруе, заве мяне даль.

Дні нясуць мне знямогу—пакуту маю,
Хоць цалуюць мяне ранкаў росамі,
Грэюць сонца ласкавымі косамі,
А я сумны... ў задуме стаю.

Дні хочуць ад песні мяне адарваць
І ў ціне жыцця запляснелай
Да штодзённасці здэравянелай
Ланцугом прыкаваць, прыкаваць!

*Вёска Сакоўцы.
Чэрвень 1927 г.*

МАЯЧЭННІ

Ціха, ціха ў маёй хатцы,
Ночы ветранай глядзяца
Вочы чорныя ў акно.

Дожджык густа сыпле-мочыць,
Мглою бяляваю заносіць
Наша беднае сяло.

За акном шапоча думкі
Мая вішанька-галубка,
Родзіць спевы для душы,

Праз аконца пазірае,
Цемру хаткі разглядае,
Разважаючы, шуршыць...

То адскочыць, гайданецца,
Недзе ў цемру нахінецца,
То прыціхне, то ізноў

Залапоча, пырсне ў шывкі,
Выпрастае стан свой гібкі,
Сыгне роем шэптаў-слоў...

Прыслухаешся так чутка,
Мая вішанька-галубка...
Ці-ж не знаеш, што я тут?

Што не згінуў, што дарогай
Йду, б'ючыся са знямогай
У барацьбе за край і люд?

Ты не верыш? Прыціхаеш,
У шывкі стукаць пачынаеш, —
Мо' цябе не разумеў?

Але-ж не... на сэрца ўпалі...
Чую — дзедаўскія жалі
Ты мне шэпчаш нараспеў.

І з далёкага туману
Ты прыносіш, адгадану
Мною, казку сніх дзён,

Стуль, дзе дожджык мочыць, мае
Мае леты маладыя;
Дзе атульваюць загон

Цемры мокрае прылівы,
У ветры жаласным, гуллівым
Шэпча чорная туга;

Дзе навісла слёзнай хваляй,
Разбіраўшы зямлі жалі,
Валакністая імгла.

... Ах, чаго-ж ты зноў прыціхла,
Да аконечка прыліпла, —
Пазнаеш мо' чорны след?

Так, той самы след крывавы,
Што свяціў лахманнай славай,
Што пакінуў ўнуку дзед.

Ты трывожна так лапочаш...
Ну, чаго, чаго ты хочаш?
Ах, я знаю—не шумі.

Знаю, знаю, не забыўся,—
Я-ж у беднасці радзіўся
На пясчанай на зямлі.

Вартаўніца, расці стройна,
Будзь вясёлай, будзь спакойнай,
Думкай я лячу, лячу...

І за дзёда, і за бацьку,
За пахіленую хатку
Я адпомшчу багачу.

Сціхні, сціхні,—хоць без хлеба,
Мы не молімся да неба,
Дык мінулым не трывож...

У ноч цёмную, глухую
Думку я сваю гартую;
Дык дазволь вастрыць мне нож.

*Гродненскі астрог.
Жнівень 1930 г.*

НАПЕРАД, ГЭЙ...

Да родных ніў палецца спеў,
Закліча ўсіх да працы.—
Дагэтуль шчасця хто не меў,
Ідзі яго шукаці!

І з гучным зовам зашуміць
Наш лес многавяковы—
Там сонца праўды заблішчыць,
Асвеціць пушчы сховы.

Наперад, гэі, хутчэй, хутчэй,
Да той жаданай мэты!
Хай сонца блісне нам святлей,
Асвеціць шлях асветы!

Дзе серп блішчыць, звініць каса,
Дзе льецца пот крывавы,
З рассветам змые ўсё раса,—
Там будзе поле славы.

І на прасторах родных ніў
Культуры сцяг паставім,
Дзе кат мяжу сабе кляйміў,
Там волю мы праславім.

Наперад, гэі, хутчэй, хутчэй,
Да той жаданай мэты!
Хай сонца блісне нам святлей,
Асвеціць шлях асветы!

Бо з нашых стогнучых грудзей
Сэрца ніхто не вырве.
Яно пары сваёй дажджэ
І вольнасцяю пырсне.

Не здраціць—не—яно таму,
Хто ходзіць век сагнуты,
Хто век цяпеў, служыў яму,
Насіў няволі пумы.

Наперад, гэі, хутчэй, хутчэй,
Да той жаданай мэты!
Хай сонца блісне нам святлей,
Асвеціць шлях асветы!

Мы шлях пакуты ад вякоў
Слязамі акрапілі,
І пад чужацкаю рукою
Мы гарт душы здабылі...

Уставай, галодны беларус,
Служыць радзімай справе,
Скінь з плеч прыгоны і прымус,
Дабудзь дарогу к славе.

Наперад, гэі, хутчэй, хутчэй,
Да той жаданай мэты!
Хай сонца блісне нам святлей,
Асвеціць шлях асветы!

*Вёска Сакоўцы.
Май 1928 г.*

НАД НАМІ ВІХРЫ ВЫЮЦЬ...

Над намі віхры выюць і лісцем дрэў лапочуць,
І хмары чорныя варожа нам гудуць,
І страх, і смерць, і барацьбу прарочаць,
І весткі ваяўнічыя нясуць...

Стогн людскае душы звініць праз віхраў бітвы,
Нясецца ўдаль, нястрымана ляціць,
Не просьба гэта, не—не нудная малітва—
О, то пратэст душы людскае так грыміць:

«Мы — людзі, мы—арлы, мы ў вочы бога-Рока
Пасмелі кінуць выклік і пратэст,
І наш прызыў адклікнуўся далёка
І новага жыцця ліе прабудны свет.

Ты, лёсаў нашых пан, далоў-жа з п'едэстала!
Твайму насіллю смела будуюм мы канец,
Ты знай, што смерць табе ад нашых рук настала—
Мы стопчам, разарвем паганскі твой вянец!

Мы—людзі, мы — арлы! Гаворым табе ў вочы
Пад буры свіст і рокат бурных хваль—
Рассеём змрок тваёй паганскай ночы
І заклік падамо ў бушуючую даль.

Да нас прыдуць усе, хто у грудзях збалелых
Нясе агонь добра, нясе нядолі крыж,
Хто ў муках сэрц сваіх, стаганнем ашалелых,
Змагання грознага падняў трывожны кліч!

Радзіўся бунт у горы, што накіпаў адвеку...
Цяпер, парваўшы мур няволі векавой,

Нясе дары свабоды чалавеку,
Кіпіць агнём над цёмнаю зямлёй.

Гарыць над светам, сэрцы запаляе
І нішчыць дзён сатрапных духату...
Мацуйся, брат! Зара ужо світае,
І дні прыгожыя пад сонцам расцвітуць!

*Вёска Сакоўцы.
Лістапад 1928 г.*

МАЦУЙСЯ!

(З паэмы «Ганцы»)

Мацуйся, мой браце, ў крывавым змаганні
За вольнасць радзімай забітай зямлі.
Няўжо нам заўсёды бадзяцца ў стагнанні,
Жыць тым, што вякі падняволля далі?

Змагайся, мой браце (не здайся ніколі!),
За свой пад'ярэмны і змучаны люд,
Што ў цемры абдаран кайданнаю доляй,
Аплакваў у немачы бедны свой кут.

Мацуйся, мой браце, ты молад душою,
Ты песню бунтарскую ў міг пераняў,
Ідзі-ж непахіснай і смелай ступою
Той самай дарогай, якой распачаў.

Мы—дзеці цяжкое мазольнае працы,
Мы—дзеці адзінай рабочай сям'і,
Свабоды і помсты ідзем дабівацца
Цаною сваёй збунтаванай крыві.

Мацуйся! Хай ворагі нашы лютуюць,
Хай рукі і ногі куюць ў кайданы,
Хай нам яны новыя здзекі рыхтуюць,—
Агню ў нашых сэрцах не згасяць яны!

Па-новаму свеціць зара небасхіла,
Нясе нам прыгожыя, новыя дні,
Бо мы—маладая, наспеўшая сіла,
Бо мы—светазорныя бліскі-агні!

*Гродненскі астрог.
Кастрычнік 1930 г.*

* * *

(З паэмы «Ганцы»)

Гэй, балоты!
Гэй, лагі!
І чароты,
І шляхі!
Кожны з песняй адклікніся,
Сонцу стань і пакажыся!
Трэба сілы гартаваць,
Каб вясну смялей спаткаць.

Гэй, бядота!
Гэй, галота!

Выйдзі з цемры на прасцяг,
На высокія на горы,
Ахіні ты зрокам зоры —
Нам смяецца шлях.
Нам зайграюць ветрагоны,
Запяюць нам песні буры—
Нашы родныя загоны
Скінуць змрок пануры.
Небасхіл зарою новай
Заірдзеўся ўжо для нас,
З шумам кажа лес сасновы:
— Час выходзіць, час!
З хатаў цёмных
На прыволле
Гэй, выходзь,
І заводзь
Песню ў лад;
Станавіся ў шчыльны рад,
Як сцяной,
Грамадой;

З громам песняй
На прадвесні
Кроч па славу,
Што забраў нам смок крывавы,
Што забраў нам вораг люты
І скаваў ярмом пакуты.
Чуеш—бліжыцца світанне?
Тварам к сонцу — на спатканне!
Глянь, палае ўсход, зарыцца!
Гэй, народ, хутчэй спяшыцца,
Каб паспець
Абдалець
Цемру ночы!
Наш сон прарочы
Пачынае йрдзець.

Спеў галосны
Загрымеў,
У пушчы-нетры паляцеў—
Шумяць асілкі-сосны...

*Пружанскі астрог.
Ліпень 1929 г.*

МОЛАДЗІ

Мы—зары палымнеючай раць,
Мы—агонь непамернага бунту,
Мы ідзем разбіваць, сэрцам ззяць,
Руйнаваць свет стары аж да грунту.

Гімны ў сэрцах нясем і хвалюем
Мора крыўды з падвалаў і хат,
А ў грудзях нашых мора бушуе,
Помста-ненавісьць — родны наш брат!

Мы прысуд пішам цвёрдай рукою—
Дармаедам рыхтуем канцы.
Ў цемры стогнаў—мы з новай зарюю
Пераможнае песні байцы.

Стой, працоўна-гартоўная моладзь,
Стой на варце вялікіх ідэй;
Нас ніякія буры не зломаць,
Не застрашаць юнацкіх вачэй.

Бо мы—моладасць, сіла, агонь.
Бо мы— дынаміт для няволі.
Мы—залог светла-будучых дзён.
Кавалі той жаданае долі!

*Гродненскі астрог.
Чэрвень 1931 г.*

МЫ НЕ ПАМРЭМ!

(Падзеі лёху)

Ці зараз надыйдзе світанне?
Ці хутка-ж яно загляне?
Ноч...
Доўгая ноч...

І лёху сырое смактанне
Палошчацца з цемрай глухой і плюгавай.
Катоўская стража даўно
Прышла паўтарыць свой здзек.
Пытала: «Цо, ешчэ не здэх?»

Дня няма, — у лёху дня няма, —
Толькі ноч...

І мохам заіневеў твар,
І яму каменную, яму ярма
Мераеш крокам, як вошчупам:
Раз-два, раз-два...

Адарваны. Не знаю. Дзе вы, таварышы?
Холад гмаху навалены. Вільгаць. Падвал.
І цемра хіхоча мне ў вочы пачварамі...
Слухай, ноч,
і на волю наш кліч падавай!

Недзе крокі таемна ў цішы засычэлі.
Знаю, — то крокі тэрору.
Глуха бразнуў ланцуг, і завесы дзвярэй зарыпелі
Жудасцю чорнай
па калідоры...

І — ціша. То ціша тэрору
Запала і цемрай шугнула ў грудзі...
Слухай, ноч,
і ў лёхах мы прагнем прастору,
І ў лёхах пьем мы, і славім, і будзім!

Мокрым холадам моршчыцца цемра,
Слізю каравай сэрца дзярэ,
І варта груганская крокамі дрэмле...
Надарма! Надарма!
Мы не памрэм!

Нож маёй думкі маланкуе іскрай,
Творыцца радасць помслага дня.
Знаю, — выйду вясною шумлівалістай,
Каб тысячы мук,
як сцягі, падняць!

*Гродненскі астрок.
Кастрычнік 1936 г.*

НАШ МАРШ

Нас зараз звяжуць. Мы пайдзем
Спякотай дэён да зорнай мэты,
Цярністым шляхам пабрыдзем
У гарт адзеты.

Трымайся стройна!
Хай кайданы звіняць,
Няхай агні ў грудзях бурляць,
А ногі — хай ідуць спакойна!

Шабляў бліск
І ляск капытаў,
Нагаек свіст
У руках наймітаў —

Не страшны нам!
Мы шлях цярэбім к новым дням...

Мы чуем—
Польмя вачэй
Яшчэ прарвецца ў бунт магутны,
Яно маланкамі бічэй
Разрэжа тых,
Хто сплёў нам пумы.
Нас недарма зямля паслала
У навальнічны авангард —
Цярплівасць нам дала і гарт
І наказала:
«Быць
Інжынерамі барыкад
І трон
Валіць
На скон».
З адвагай, горда,
Непакорна
Сей іскры ворагу на страх,
Хадюю — цвёрда,
Сэрцам—зорна!
Гучней, наш марш, вышэй, наш сцяг!

*Гроднецкі астрог.
Красавік 1931 г.*

ГАДЗІНА МУКІ

Вечар апаў.
Груз цемры кладзецца на плечы.
Куды пайду? Якім слупам
Я занясу цяжар свой чалавечы?

Праз краты ноч плыве.
Савінымі вачыма садзіцца па кутках.
І ў гэтай цемры йдзе спрагнёны чалавек
Праз ночы змрок,
з пабудкай ранняга гудка.

Адзіночка-труна.
І голага, живога сэрца трэпет
Кляшчамі сціснула турма,
І сочыцца крыві гарачы імпэт.

Сіроцтвам шэпчуцца хвіліны.
Пад ношкаю цярпення — о, не згінай пляча!
Хоць п'яўкамі варушаць свежыя маршчыны,
На твары мукаю кладуць сваю пячаць.

Пераклікі-свісты там, за перавалам,
Дзе насыпам праходзіць ракавы рубеж,
Прарэзаны слупамі вяльможнаю навалай
На нашай ростані ў вялікай барацьбе.

За рубяжом Усход гарыць зарю.
Смялей на перавал! У напружанай вандроўцы
Я захлябнуся ўласнай кроўю
І там, на вышыні, яе змяшаю з сонцам!

Вось і адпачынак мой пывучы.
Ліпа над крыніцаю шуміць.
Прыпадаю вуснамі да вады жывучай:
Уталі, радзімая, — спрагнёнага прымі.

*Гродненскі астрог.
Студзень 1937 г.*

ГОЛАД

Як у магіле.
Таплюся ў пух зямлі.
Утомленасць цішай займгліла,
Застылі галодныя жылы,
Ціхім агнём замярлі.

Думка растала. І толькі шырокае неба
Рассявае свой зорны спакой
Нада мною. І, здаецца, нічога не трэба—
Хай ветрык ласкае спрагнёную кроў.

Нішто не трывожыць аб задусе ўчарашняй,
Аб заўтрашняй спёцы задума маўчыць—
Я ў немачы ціхай, застылай, бясстрашняй
Зорам палаючым грудзі распластаў,
Даў пяску астудзіць жар,
што нёс на плячы.

Нехта прамовіў: «Сусвет велічавы...
Пясок—дно марское...» Таварыш, пакінь!
Хай мука адхлыне ў пафосе-маўчанні,
Знаеш, голаду рытм зацямяе вякі.

Голад нашых паходаў, голад чорна-сухарны,
Жар задухі для сэрца, ненавісці разгон—
О, не думай, наш шлях не пясчанай Сахары,
А мы—не чужаземны легіён!

Знаем іншы аазіс сярод іншай пустыні—
На ёй плавыцца думы чалавечых падзей —
Голад песняю стаў, рукі ў распач застылі,
Моц пракліёну на вуснах крывавіць з грудзей!

Слухай плёск свайго сэрца, глухі і далёкі —
Гэта-ж горны патак на дне пропасці тлее —
Гракнуць громы-маланкі, рухнуць буры-налёты,

Морам хлыне падземнік, скалаў моц абдалее,
Мук галодных пажар бухне ў свет агнявеяй, —
І нап'ецца зямля пасля доўгай спякоты.

А цяпер памаўчы. Перамогі зарукай —
Шлях кайданнае спёкі—адпор душ на уразы,
Вухам ляж да зямлі, расхілі зорам рукі —
Сагай дзіўнай далёка пад сэрц нашых стукі
На пустыні пад сонцам крынічыць аазіс.

*Гродненскі астрог.
Май 1937 г.*

РАЗВІТАННЕ

Я сягоння выходжу на волю,
Сонцам разгладжу маршчыны на твары,
А ты застаешся у сценах няволі,
Мой дарагі, мой ты добры таварыш!

Шэраг доўгіх, панурых гадоў
Будуць піць твае косці вільгаць астрожную,
Думкі крылатыя, непераможныя
Вячэрняй
прайдуць чарадой.

І не раз, і не раз засмяецца вясна,
Далі сін'я звонка на скрыпках зайграюць;
І запеніцца кроў, бурна хлыне яна, —
Так патокі прадвесні снягі разрываюць.

Ты пачуеш, як птушкай шчабеча лазур...
Да акна падыдзеш, гэтай песняй праняты,
І далёкую сінь пацалуеш праз краты,
І набегшую здушыш слязу.

... Мільярды праносяцца дум...
О, дайце мне сілы! Я сэрца агнём
З грудзей сваіх вырву, на меч насаджу
І з паходняю рушу: за мной!

Меч вышэй! Гэта сэрца гарыць, —
Хай палае!

Гэта з цемры-задухі ідуць мільёны,
А полымя сэрца ім ноч рассякае,
Сірэны гудуць, — гэта валяцца троны.
Шлях праменны світаньня ляжыць...

У маёй адзіночцы чатыры сцяны, —
Ці-ж можа змясціцца ў іх сэрца-паходня?
Таварыш, на волю іду я сягоння,
На шлях пераможнай вясны!

Там, у дымах жарэл-каміноў,
Спеў рабочы пабудкаю грае,
Там, на прасторы шырокіх шляхоў,
Сцяг чырвоны на стрэхах агнём расцвітае!

Там думкі твае і свае запалю,
Там мора любові к табе расхваляю,
Мукі, жаданні твае там пачуюць,
Учуўшы аastroжную песню тваю.

Ты не гаворыш—задумна маўчыш,
Мо' павягі расстання не хочаш трывожыць?
Руку дай, таварыш,—зазвінелі ключы,
Адчыніліся дзверы: «Выходзіць!»

*Вільня. Астрог Лукішкі.
Сакавік 1936 г.*

НА ВОЛЮ

Турма ў цішы змроку прыплюшчыла вочы,
Бразнулi ў браме замкі заржавелыя,
I восень сырой агнявокаю ноччу
Дыхнула мне ў грудзі збалелыя.

Горад снаваў свае сеці-зігзагі;
З імглы агнявой,
Як з пажару,
Рад фабрычных, як здань, каміноў
Замаячыў закопчаным тварам.
Як ад смагі
Упіваўся мой стомлены зрок!..
З туркату-шуму прарваўся,
У вышыню ўзляцеў, абарваўся,
Заблудзіўшыся недзе, гудок...

Да лёту, браты, да шырокага лёту!
Арлом маладым шыбануць ў паднябессе —
паплыць, —

Атрахнуцца ад зморы,
Грудзьмі захлябнуцца,
душой адпачыць,
Распластаўшы крылле
на хвалях прастору.

. . . . .
Іду —
Па дарожках, па прасёлачках,
Плятуць,
плятуць,
плятуць —

Прыхілі-ж мяне, мая долечка,
Барацьбяная Беларусь!

*Вільня. Астрог Лукішкі.
Снежань 1935 г.*

* * *

Іграе вецер на скрыпцы
мелодыю ранку.

Жытнія струны звяняць.
Пералівам флейты-крыніцы
Альшаннік пяе безустанку,
А ў небе—стрэлы сонца шумяць.

Вышэй і вышэй — угару

Трэпеты-крыллі!

У бяздоннай лазуры

Цымбаламі сыпле

Жаўрук.

Звон касы...

У вянок

Плятуцца

пакосы...

Вяршынямі гордай красы

У неба пнуцца —

Ах, як я вас бачыў даўно!—

Вышэй і вышэй, мае родныя сосны!

Іду...

Я—падарожнік пастаянны,

З знакамі кайданымі

На руках.

Прастор, прымі,

Загой мае раны,

Прытулі

Свайго бедняка.

Прастор радзімы мой!

Люблю цябе

любоўю яравою,

Яна квітнее зеленню аўсоў

І сенажацяў

кменнаю травою,—

Так любіць толькі можа

Дзіця.

Меру крокам час той,
Калі люду вольнаму
Пастаўлю на стол
Хмелю-красы тваёй
Я чару поўную—
Дар майго лета
Ланцужнага,
Вясны маёй
Лапцюжнай,
Як дар неўміручы паэта.

*Вільня. Астрог Лукішкі.
Сакавік 1936 г.*

* * *

Гоман ночы свае чары рассяю...
Сыпле росы крынічны альшынік,
Сон палёў цуды-мары навеяў,
Сон абняў гнуткіх вербаў галіны.

Месяц пырскае золата іскры
На халодныя буйныя росы,
Сваю зелень валос дробналістых
Расплялі прыгажуні-бярозы.

Жыта спіць. Каласы нахілілі
Веі сну над спачыўшай зямлёю,
Ласкі ціхай павевы паплылі,
Цалаваліся з цішай начною.

І туманы дымком шапацелі,
Распльваліся ў ціхім прасторы,
Сны ў палетках нячутна ляцелі
Да ласкавых, засмучаных зораў.

Гэта сны зорнай ночы —русалкі,
Што іскрыстаю шатай ляглі
Па балотах, палях неабнятных,—
З фарбаў дзіўную казку сплялі.

Хто мне друг,—прынясі сон жаданы
Для маёй безадказнай тугі,
Раскажы мне, душою адданы,
Аб чым родныя сняць берагі.

Я заву к сабе шчырыя вочы,
Поўны зор, на расянай мяжы,
Я шапчу ў глыбіню зорнай ночы:
«Ты прыдзі... Ты прыдзі, памажы...»

*Гродненскі астрог.
Чэрвень 1930 г.*

МЫ З ТАБОЮ ІДЗЕМ

Мы з табою ідзем да світання
Па разлогах пахучых палёў.
Я цябе абніму, уквячу красаваннем
Маладых, палымнеючых сноў.

На утомленых веях тваіх
Матылёчкам світанне мігоча, —
Гоман ночы глухое заціх,
Яшчэ воддалі бор свєргатаці не хоча.

Ветрык мораку пасмы нагнаў, зварушыў
І абняў твой красуючы стан, —
Разаслаўся далінай, паволі паплыў
Малачай—маладжавы туман.

Я вачэй тваіх сіль прыбярэ, асвятлю
Каляровай сцюдзёнасцю рос,
І на скроні твае смутак свой палажу,
На чароўнасць шаўковых валос.

Знай усё,—што у сэрцы сумненняў няма,
Што у ім ты не знойдзеш дакору;
У сумненнях сваіх будзь разумнай сама,
Ці спытайся вось гэтага бору!

Святкаваць будзе зноў прыдарожны румянак,
Сакавіты, духмяны і горкі,
Аж пакуль не зірне ў сіль туманную ранак
І не згаснуць дрыжачыя зоркі.

У белі твару твайго буду ночы шукаць,
Што яшчэ не сагнала світанне;
Я цябе абніму на расстанні,
Там, дзе сосны старыя скрыпяць.

Праз світанне, праз сіною ймглу
Пойдем ў свет, патанулы у крыўдзе,
Пойдем к дню мы, цвярозаму, жорсткаму дню,
Каб вучыцца не толькі любіць,
Але так-жа умець ненавідзець.

*Гродненскі астрог.
Чэрвень 1931 г.*

ДАРОЖКА

Дарожка з вербаў выбегла,
Памчала за сяло,
Як быццам з дому выгнану
Бяздолле павяло.

Ляцела, прыпынілася,
Цыгнула за масток,
Мураўкай пакацілася,
Нырнула у лясок.

Зялёнаю красуняю
Трашчала па сучках,
Пастушкаю-пявунняю
Шугнула па кустах.

З лясочка ў жыта роўнае,
Як хваля, паплыла
І жнейкаю працоўнаю
Далёка жаць ішла.

То хусткаю квяцістаю
Між хваляў прамільгне,
То дужкай залацістаю—
Сярпом на міг блісне.

А як за жытам вольная
Дыхнула сенажаць,—
Цябе яна, прасторная,
Ляцела абнімаць.

То стан твой стужкай красачнай
Абніме-абаўе,
Прытуліцца, як ласачкай,
Вянок табе саўе.

І так пляла-старалася
Дзявочы твой прыбор,

Пакуль аж не схавалася
У далёкі цёмны бор.

Ішла ты борам, сумная,
Дзіцячаю пятой,
Прыціхлая, задумная,
Забытай сіратой.

Бор ціхім шумам дзедаўскім
Яе благаслаўляў,
І, як-бы нешта ведаўшы,
Нічога не казаў.

Як з бору ў поле, шчырая,
Разбегшыся, пайшла.
Махнула птушкі крыллямі,
Ляцела, як страла.

А потым бабкай згорбленай
На горку—ў добры час!—
Там дзед-гасцінец з торбаю
Бандураю брынчаў.

А ў далі акунулася,
Як з ношкай, пабрыла,
Прыстала, аглянулася,
Слязамі заплыла.

Жабрачкай-папрашайкаю
У шырокі свет пайшла,
Няскончанаю байкаю
Нядолю панясла.

Калі ў каптан адзенешся,
Лахманная сям'я?
Калі-ж багачкай вернешся,
Дарожанька мая?

*Вільня. Астрог Лукішкі.
Сакавік 1936 г.*

НЁМАН

Цябе вітаю, Нёман родны,
Туті народнае рака,
Ў тваіх зялёных тонях водных
Струменіць скарга бедняка.

Па гладкай плыні ў даль гляджуся
І п'ю задуму берагоў,
Замерлі дзе ў лясістай глушы
Грамады-перавалы гор.

Знямелы, здзіўлены, трывожны
Стаю, заслуханы ў цябе,
Квяцісты лук—залом твой кожны
Жальбой расстання ў грудзі б'е.

Шчабечаш зеленню птушынай,
Хвалюеш маладосці сон,
І льецца борам спеў дзяўчыны,
І грае рэха ў перагон...

Сыпнуўшы косы залатыя,
Блакiт на дне тваім заснуў,
Калыша ў сэрцы далі тыя,—
Загонаў плужную вясну.

А дзе абдзёрта нэндзай вёска
Страхай прыпала да цябе,—
Шуміш сіротлівай бярозкай,
Ракочаш ласкаю ў журбе.

А дзе абрывы грудзі ціснуть,
Стром агібаеш, як крылом,
Бурліш і пенішся, хвалісты,
І рвешся бунтам напрамом!

Далёка ціхнеш адгалосам,
І там, дзе нізка над вірком

Тужлівых дум павіслі лозы,
Нячутна плачашся цурком...

І заміраеш ў пушчы грознай,
Сніш сон бізуннай старыны,
Як мукі ран у долі слёзнай
Няслі сярмяжныя сыны.

А з пушчы выплыўшы, памкнуўся,
Як лебедзь белы з аблакоў;
Як вочы дзетак Беларусі,
Смяешся хваляй васількоў...

... Гляджу. А ў сэрцы штось глыбока
Шапоча, пеніцца, кіпіць,
Плыве з трастораў дум шырокіх,
З народных просіцца крыніц.

Ці з лугавых дзён салаўіных?
Ці з долі—мачыхі ліхой?
Ці з дзедзёўскіх начэй лучынных
Імглістай восені глухой?

Ці з тых дарожак каляістых—
Тугі прыгоннае зямлі?
Ці з песні маці над калыскай
У вечар сцюжнае зімы?

Не знаю, скуль плыве, а толькі
Сны ўюцца хмелем-дзеразой;
Кіпіш мне, Нёман, былою горкай,
Шуміш народнаю слязой!

Цяпер спрагнёнымі вачыма
Плыву і п'ю тваю красу,
З астражнай ношкай за плячыма
Прывет байцоў табе нясу.

Калі-ж у гулкім хваляў гудзе
Крываваы боль раскалышу?..
Ці на успенення грудзі
Я галаву сваю злажу?

*Вільня. Астрог Лукішкі.
Сакавік 1936 г.*

* * *

Ты збудзі мяне, маці, рана,
Як пачнуць выганяць кароў,
Хоць ад працы хістаюся п'яны,
Але думкаю смел і здароў.

Я сягоння на панскім полі
Даў касой маладзецкі мах
І мілую свае мазолі
На сваіх маладых руках.

Бачыў пан, як вялі атаку
Сталлю звонкай за радам рад;
Прыдзе час,—ператнем і гарляку,
І той панскі падвойны карк.

Я назаўтра з п'явучай зарою
Выйду ніўку сваю араць,
І, упёршыся ў плуг рукою,
З жаўрукамі прастор апяваць.

Будзе конік ісці, нагінацца,
Баразніць наш пячаны грунт,
І ў грудзях маіх будзе ўздымацца
Наш сялянскі зямельны бунт.

Я да бору крычу — адгукніся!
Я паўстанчую песню вяду;
Ты гусцей сваёй шатай акрыйся,
Бо не раз к табе ў госці прыду.

Маці, маці, пакінь надрывацца,
Пра бясхлебіцу вечна ныць,

Сілы ёсць, каб з бядою змагацца,
Як-жа хочацца верыць, любіць!

Як вярнуся я з поля, спацеўшы,
Збрую, лапці павешу на кол,—
Ты, зацірчай мяне сустрэўшы,
За сасновы пасадзіш стол.

*Вільня. Астрог Лукішкі.
Люты 1936 г.*

* * *

Ты і я на возе
Пахнучага сена.
Вечар па дарозе
Пыл румянку сее,
Запаху туман.
І цвіце курган
Кветкай сосен пышнай,
Ў воблачкі прыбран.
Знемаглася,—спіш ты?

Па раўніне гладкай
Шырыні нябёс
Месяц-серп украдкам
Хмарак жне пакос.
Астраколам бор
Дакрануўся зор,
Думаі чорнай сніць,
Дыхае ў прастор.
Ах, устань, не спі!..

Стужкаю ружовай
Ноч зара вітае,
З кожным павяваннем
Косы расплятае.
Грушы ціхі сум,
Жар пясчаных дум
Сэрцу б'юцца весткай
Аб сірочым дню.

Ты не спіш?—Прыгледзься!
Ў змучанья грудзі
Лубінам дыхні,
Канюшынным згудам
Высні дум вянкi,
За шумі, заліся
Бярозкай густалістай
І песняю даліны
Затужанай краіны!

*Вільня. Астрог Лукішкі.
Чэрвень 1936 г.*

АГУРЭЧНЫ УКРОП

Лета колам скрыпіць, льецца потам,
Авадзённаю спёкай бзыіць,
І гумно адчыніла вароты,
Урачыста прыймае вазы.

У старонку рукой працавітай
За снапом укладаецца сноп,
І, палудзенным квасам абліты,
Пахне хлеб, агурэчны укроп.

Гэй, палуднаць пара,—паспяшайма!
Хай і конь-небарак адпачне;
Чэсць работніку! Ён-жа нядарма
Носіць шчасце нам па баразне.

А падстрэшныя сені пацёмкам
Льюць прыемны струмень-халадок,
І вішнёваю зеленню стромкай
Заглядаецца ў дзверы садок.

Вось і ластаўка фыркнула ў сені...
Белагрудачка, стой, не ляці!
Нам на стол сонца ранняга зелень—
Песню летнюю прашчабячы.

Не ляці, аставайся тут з намі,
Весялей будзе есці з табой
Наш укропісты квас з агуркамі,
Ахалоджаны свежы хлябок.

Вось і ён. Маці боўтае ў місе,
Хлеб паломаны, лыжкі ў руках,
І укроп—моцны водар квяцісты—
Гоіць лекам нутро бедняка.

Дзеці квасным румяняцца хлістам,
І, здаецца, на вузкай зямлі

Новым буйным снапом каласістым
Рунь-надзеі сям'і расцвілі.

Ці-ж надоўга, гаруннікі працы,
Мы пазбудземся ўбогай вясны?
І ці чорны хлябок сам аплаціць
Нашы летне-укропныя сны?

У хмарны дзень на падворку сабакам
Падатковы завые сцягач
І штыком наш гаротны дастатак
З-пад страхі распачне выцягаць.

З плачам дзетак заклікнецца ў сэрцы
Шчэбет ластаўкі—летні захоп,
І з апошнім снапом адрыгнецца
Агурэчны квяцісты укроп.

*Вільня, Астрог Лукішкі.
Жнівень 1936 г.*

ГРЭЧКА

Калі сонца вясну лугавую
Сее росамі траў на раллю,
Я на грэчку сваю медавую
Сваіх песень жывіцу пралью.

Ах ты, грэчка, мая прыгажуня,
Ты шпачанай зямелькі краса,
У палях разаслалася рунных
Белі пышнай твая паласа.

Пазалотаю сонца мігціцца
Тваёй плыні убор малады,
Нібы ў свята ідзе маладзіца,
Сцэле поступаю лёгкай хады.

І румянымі шчок белахустымі
Парасыпаны дробны узор,
І смяюцца дзіцячымі вуснамі
Твае кветачкі ў капельках зор.

У поўдзень сонечны дрэмаю соннаю
Ты калышаш палетка павеў;
Песня працаю пчол ціхазвоннаю,
Набрынялая мёдам, плывеш.

А заплывышы на горку паўднёвую,
Там купаешся ў золаце хваль,
Грудзі пышныя, бела-шаўковыя
Расхінаеш на сонечны сквар.

Я прыходжу штодня устрыжаны
Аглядаць маладжавы твой рост,
Ці галінак, кусціста-разложаных,
Не парваў які віхар-налёт?

Можа бура зламала навалаю?
Ці падмыла дажджу плюхата?
Ці ліхою начною аблаваю
Конь чужацкі цябе патаптаў?

Вось іду, поўны шуму зялёнага,
Аж туды, дзе дарожка пайшла,
Дзе да бору красуюча-цёмнага
Ты шаўковую бель панясла.

Ідучы так, табой асалоджаны,
Я зайду аж да панскай мяжы,—
Там, бізуннаю мукай прыгвожджана,
Наша доля вісіць на крыжы.

*Гродненскі астрог.
Студзень 1937 г.*

КАЛАСЫ

Павее ветрык подыхам ірдзістым
І сійхне. Перашэптамі калышудь каласы.
Ружовасцю ў прасторы франкам залацістым
На хвалі-грабяні кладуцца паясы.

І марыць зямля.
Рассветнай цішыні прабудны дзень шчаслівы
Пяе
расістая ралля
Цяжарнай поўняю зярнят паспелай нівы.

Сыны зямлі ў сваім сялянскім поце
З тужлівай песняю вядуць тут ніўны лад
І губяць прагу дум у спадчынным балоце,
Сяўбой зярнятнай льюць засмучаны пагляд.

І з году ў год зямля ўспрымае смагі
І дзецям зрэбнай ласкі на бульбяным дабры
Дарожкаю-званочкам раздоліць на прасцягі,
Каб радасцю калоснай палетак абдарыў.

Каб сіне-ветраным, расхваляваным жнівам
Надзеі жмення, сабраныя сярпом,
Занеслі жнеі ў дом, з уцехай нівы,
Зярністым золатам — развесістым снапом.

Калі крынічны шум з расы туман падые,
Дзіцячы сон абудзіць касулісты каток, —
Скарынкай свежаю запахне хлеб у дымах
І хатняй рупнасцю асвеціцца куток.

Бяднячы хлеб,
хлеб паншчыннай краіны,
Чорны жарнавік, вяночна-каласны,
Мятлічны спадчыннік той наядзі-мякіны,

Падспорнік зельнае, зацірачнай вясны!
Благаславіны дар зямлі пясчанай,
Хлеб

з камяністых выссаных разор,
Абласканы усмешкай гаспадарнай,
Шчасліваю, дрыжачаю слязой!

Сканае летні дзень у парным небасхіле,
Кароўкамі малочны распыліцца пах,
І люд цяжар грудзей аблегчана расхіліць,
У лёгкім сне забудзе бясхлебны заняпад.

І калі вечар жытні, аерна-сенажатны
Зарою папыве ў начлежную смугу,
Старэцкай грушаю, маўклівай, каранастай,
Вякі амшэлыя над вёскаю ўздыхнуць...

І голас шэпча ў ціш нямым дакорам слова:
Нашто пакрыўдзілі у курных днях вякі?
Яшчэ й цяпер наш сон рве скарга-недамова,
Калі ужо на шлях пайшлі вартаўнікі.

Збіраю прозалаць задуманае нівы,
Калосся струджаны, загарлівы цяжар,
Тугой палетка шлю калосныя прылівы
Туды, дзе церніць быт прыгонная мяжа.

Палетак, сумны сквар лапцюжнае пакоры,
Ты слёз нявольніцкіх засмучаны ўладар,
З далін балоцістых, далін хрыпліва-хворых
На чорны быт кладзеш сухот іржавы дар.

Калі-ж прыдзе народнай зброі геній,
Каб той набухлы боль маланкаю расцяць,
І сыпне песенна-ажыўчыя праменні,
Жалезнай працы ўздыме
горды сцяг?!

Калі-ж зруйнае ён палынныя сумежкі
І новых вышле ў край змагарнікаў зямлі—
Уладарны суд красліць,—
Сную, пытаю ўсцяж,
Удыхаючы ў душу румянкавыя сцежкі.
Пытаю я, — калі?
А каласы
шасцяць...

Праклённым лёсам сплджаны на свет,
Расту
з зямлі,
Гадую сок душы на полымны расцвет
Я — сын падстрэшнае, лахманнае сям'і.

Іду адваяваць вякі,
Ланцужных звенняў шлях далёкі
Сабраць, скаваць у сталь магутнае рукі
І спрамяніць той скарб загублены, —
Панамі выссання сокі
з зямлі
задуманай.

Іду цвет радасці калоснай
вясёлкай роснаю зайграць
І грудзі ўспольміць, што век здушыў,
І там, дзе шчасце выбіў чорнай хмары град,
Як молат-гарт,
Распырсуцца калёрамі душы.

Праменным імпэтам раздвоенай старонцы
Трывогай сэрца б'ю на каласны дазор.
Для ніў запушчаных я знаю песню сонца,
Для душ абуджаных я знаю гімны зор!

*Гродненскі астрог.
Ліпень 1937 г.*

САСНА

Прывячаецца Янку Купалу

У полі, задуманым сінню шырокай,
Дзе рунню хвалюе вясна,
На ростані бітых шляхоў дальнезрокіх
Стаіць адзінока сасна.

Асілкам карчастым, вяршыняй у неба,
Да сонца струніць звонны шум,
Карэннем крутым у пясчаную глебу
Сваю затапіўшы душу.

Раласта-плячыстыя крыллі-галіны
Раскрыжаваны, як волата стогн,
І зрокам, шыбаючым стрэл, сакаліным
У лёт абыймае прастор.

Па днях і па ночах палям гутарлівым,
Дзе сцежкі прыгону ляглі,
Струнна-былінныя дум пералівы
Сцэле па руннай зямлі.

І рэхам мінуласці — шумам дубровы,
Як рокат прыціхлай ракі,
Як лірнік забыты, нахмурыўшы бровы,
Думаю мерыць вякі.

Чые-ж гэта дні па шляху сцягам веюць?
Скажы аб вяках, не маўчы:
У тупаце конным, у пыльнай завеі
Чые зазвінелі мячы?

Ці дні Беларусі, далёкае славы,
Збытай гісторыі дні?
Ці польскай каронна-магнацкай навалы,
Народнай душы кайданы?

Ці думаў палетак, у сум заняпаўшы,
Што прыдзе народу вясна —
Загінены, з нетры няволі паўстаўшы,
К табе завітае пясняр?

Прышоў ён... у цернях народнага гора,
Каб душы ў ярме прамяніць,
Каб задрыжаў, занямеў люты вораг
І выпусціў з рук бізуны.

Наезніцкай моцы разбіт шал крывавы,
Разбіты турмы ланцугі,
І ў гімне народаў да новае славы
Ідзе і краіна туті.

Разнось, вартаўнік, свае звонныя шумы —
Радзімае ростані сны.
Акрыляйся палётам, пясняр многадумны,
Для слаўнай вялікай вясны!

Шумі-ж, вартаўнік, на палёт сакаліны!
Хай сівыя думы твае,
Раскрыжаваныя крыллі-галіны
Раскажуць,—што стогн затаіў?

*Гродненскі астрог.
Чэрвень 1937 г.*

ПЕСНЯ АБ ДУБЕ

Што-ж прыстаў ты у задуме,
Дубе, пушчаў валадар?
Чые слухаеш ты думы,
Чые-ж песні льюцца ў даль?

Як-бы вышаў з гушч глыбокіх,
З краю пушчы ты стаіш
І ў палетак сіневокі
Зрокам стомленым глядзіш.

Вачэй цёмных, лесуновых
Тваёй гушчы чорны бліск,
Развіхрылісь твае бровы
І насунуліся ўніз.

Твае кудры папляцёны
Навісаюць, робяць схоў
З-пад зялёнае кароны
Мохам сівых валасоў.

На тваіх амшэлых зморшчках
Закляймліся вякі,
Нібы ранаў след глыбокі
Перажытае тугі.

Пушчы гоман многадумны
На тваім чале застыў
І суровасцю разумнай
Валадарскі твар пакрыў.

Як-бы вышаў на прыволле
Роднай пушчы багатыр
Разгуляцца на раздоллі,
Аглядзеці даляў шыр.

Што-ж ты ўбачыў, мудры дубе,
У сіняй далі родных ніў,
Дзе пачаць нядолі-згубы
Лёс кривавы налажыў?

Што-ж ты рукі выцягаеш
Да задуманых бяроз,—
Ці-ж заўсёды ты збіраеш
Песні ростаных дарог?

Бачыў, слухаў ты вякамі
Свісты панскіх бізуноў,
Як шырокімі шляхамі
Люд закованы ішоў.

Ах, пачуў ты,—паланення
Надышоў урэшце скон,
З панскіх пут за вызваленне
Льецца бурны, бойны звон.

Гукні-ж свістам, гукні зовам
Над шумліваю вясной,—
Раць магутная гатова
На апошні смертны бой!

*Гродненскі астрог.
Люты 1930 г.*

ТЫ І Я

(Верш з падполля)

Пушча. Снег. І ты. Едзем.
Ты-б хацела мне нешта сказаць,—
Мае свежкі жыццёвыя звездаць
І душу мне сваю паказаць.

Не трэба, не трэба, я знаю—
Проста шчырае сэрца тваё;
У думках буйных, шырокіх без краю,
Мне ясна тваё харавство.

Думкі хваля за хваляй прыходзяць...
Бачу,—чуеш іх кожны прыліў;
З майго твару астрожную копаць
Развяваеш паглядам сваім.

Чую дотык бяздоннае ласкі...
Але слухай,—яшчэ не пара,
Каб пачаць тую дзіўную казку,
Што пая пры святанні зара.

Бачыш, пушчы аснежанай сховы,
Бачыш, стрэхі, галодныя дні...
Ты і я, — я і ты, — гартам слова
Распаляць будзем бунту агні!

Ты згаджаешся і расквітаеш,
Ціснеш руку і хочаш ісці;
Мае думкі, як песні, вітаеш,
Хочаш разам з сваімі сплясці.

Гарт падполля слядамі суровымі
І твайго дакрануўся чала:
Паміж стройна ляжачымі бровамі
Пячаць мукі—маршчына лягла.

Надарожнаю дышаш легендай,
Знаюць вёскі цябе і лясы.
Ні на што не змяняю, ты ведай,
Я тваёй задушэўнай красы!

Пайду я, пойдзеш ты, пойдзем разам...
Я—туды, ты — сюды: у народ;
Там заложым, збудуем, там скажам,
Там парушым і пусцім у ход.

Як зыйдемся пад стрэхамі вёскі
Справу здаць з неудац і пабед,—
Расцалую твой твар комсамольскі
Я—пурытанін-аскет.

*Вільня. Астрог Лукішкі.
Снежань 1935 г.*

НА ВЕТРЫ

(Верш з падполля)

... Яшчэ адно слова—пастой,
Пачакай, залаціставалосая!
Перад намі-ж, здаецца, прастор,
Вецер сіняю хваляю хлэстае.

Я па днях цэлы тыдзень ляжаў у гумне,
А ночамі мерыў падпункты,
І стрэхі шапталі паролямі мне,
Раджаліся песні і бунты.

І ты перамерыла многа дарог —
О, знаю цябе, залаціставалосая!
З вёскі ў вёску ідзеш маладою зарой,
Змагарская, шчырая, простая.

Ці-ж можна прайсці і цябе абмінуць,
У глыб вачэй не зірнуць думай песеннай?
Змагарская, шчырая, — ты-ж сееш вясну
Шляхам бойным, шырокім, залесеным.

Ціхім вокам глядзіш на мяне, як маўчу, —
Адгадаць хочаш сэрца пачыны.
Змагарская, шчырая, — я проста хачу
Рассмяяцца тваімі вачыма.

І непатрэбна нам белай акацыі—
Я з ружаў песень табе не пляту.
Мы ў шуме крываваых пацыфікацыяў
Бліснем іскрай пратэсту на смелым ляту.

Бліснем іскрай на ветры бушуючай хвалі,
Дзе кроўю апырсканы сіні прастор,
Дзе людскія вочы ў сабе захавалі
Польмя гарту на панскі тэрор.

У краіну вясняную думкі лятуць...
Люблю тваё слова, так блізкае, роднае,
Багаццем душы тваёй зорна цвіту,
Плывучым з крыніцы змагарска-народнае.

Бунтарыцца будзе скрываўлены люд,
І борам шугне яго песня галосная...
Бывай! Не раз я успомню цябе
І ласкаю душу сваю напаю,
Як на ветры цяпер,
Табой, залаціставалосая!

*Гродненскі астрог.
Снежань 1936 г.*

ПАД РОДНАЙ СТРАХОЙ

(Верш з падполля)

Дала мне кашы картаплянай
І кубак малака.
Хлеб чорны кроіла рука,
На стол мне клала незасланы.
Я еў,
На шэрасць хатнюю глядзеў
І чар тваіх дзявочых рухаў
Душой утомленай лавіў
І ціхім сэрцам слухаў.

А ты
Стаяла вішняя нада мной
І шчырай матчынаю ласкай
Журботу роднай беднаты,
Гатову выліцца слязой,
Вачыма ў сэрца пасылала.
Як там дзвярыма хто забразгаў, —
На кожны стук,
На кожны рух
Ты ў вокны жвава паглядала.
Ты за мяне дазор вяла,
Мяне — паўстанца — сцерагла!

«Калі-ж канец мучэнням нашым?
Калі-ж пазбудземся паноў?» —
З маўклівым і бунтоўным плачам
Пыталася ты зноў і зноў.

І мой табе паліўся спеў
Аб волі буйнай і магутнай,
За што крывавімся цяпер,
Ланцужных дзён зрываем пумы.

З табой, ласкаваю, ішоў
Я з цёмнай хаты на прыволле,
Зямлю абшарнікаў дзяліў,
З астрогаў усіх асвабодзіў.

І люд працоўны горда веў
З задухі-цемры падняволля.
Шумеў над намі сцяг чырвоны
І праяніў паход мазольных.

Ты слухала, душой ірдзела,
Чырвонай мальваю расла
І тварам шчасна харашэла,
Са мною крок у крок ішла.

Іграў усмех твой мімалётны—
Далёкі, блізкі, быстралётны.
Усмех, усмех... як жаль расстання,
Як трэпет блізкага вітання...

Гадуў для катаў бунт-пракляцце!
І гарт віхурыстых надзей
Нясі разорай-паласою.
І ў час бяэлітасных распяццяў,

Галубка родная, прыдзі,
Паўстанцам хлеба прынясі
І думкі мужныя сагрэй
Сваёю ласкаю-красою.

*Вільня. Астрог Лукішкі.
Красавік 1936 г.*

МОЙ РАМАНС

Цвіце вясна, а мой раманс
Расплыўся было над зямлёй,
Як кучаравісты туман,
Вячэрнім шэпчацца быллём.

Настрой душы звiніць: люблю
Бярозы ўздых над галавой.
Маю юнацкую жальбу
Зяленіць руннаю травой.

Бярозы іншай чую ціш,—
Лісцё валос кранула скронь.
Імглою месячнай ляціць
Павеву зорны, ціхі сон.

І твару бель, і пах валос,
І вочы кажуць: «Маладзей,
Бо вецер жару не разнёс
З тваіх расхрыстаных грудзей!»

Нашу я моладасці спеў,
На сэрцы зорныя сляды,—
П'ючы з жыцця любоў і гнеў,
Я буду вечна малады!

*Гродненскі астрог.
Люты 1937 г.*

ПЕРШЫ СНЕГ

Снег пушысты, бадзёры, крамяны
Ціхай беллю празрыстаю лёг,
Дрэвы, хаты ахутаў, рахманы,
І застыў на шырокіх палёх.

Першы снег—гэта сэрцу навіна,
Гэта—раны прыкрыла зямля,
Гэта—з жартам прыбегла дзяўчына,
Смех пры студні і скрып жураўля.

Гэта—цішы пушыстае шэпты,
Гэта—зімні ўрачысты приход;
Яна байкі кудлатыя лепіць,
З кучаравых дзіцячых пяшчот.

Я не знаю, ці ў жвавасці ранку
Беднасць быту да сэрца ўтуліць,—
Шэра-хатнюю, нудную сварку
У голас радасці снежнай разліць?

Ці пайсці захапіцца абшарам,
Дзе снягі ў небасхіл завяло,
Ці яе разрумяненым тварам,
Пухам сноў—залацістых валос?

Мае думкі—лятучая тройка—
Рвуцца ўдаль гурбы снежныя рваць;
Я лячу у прасторы шырокай,
І са мной разрумянены твар.

... Ах ты, цесная, ах ты, краіна!
Для каго-ж разлягліся шляхі?
Хто-ж на моц тваю немач накінуў?
Хто-ж на быт налажыў ланцугі?

Для каго-ж так прыціхлі бярозы
У пушыстых і мяккіх катках?
Для каго ў гэтай цішы цвярозай
Сінь узорысты іней заткаў?

Ах, я знаю, навошта пытанні?
Зрок душы крыўдай гэтай спяшыць
Па народную сілу, стапаную
У запляснелай, крывавай іржы.

Дык скачы, мая тройка, ахвоча,
Бі румяным размахам мацней!
Зашчабечуць мне ластаўкай вочы,
Снег раскацісты пырсне дружней!

Залаціста-хвалістыя думкі
Расцвітуць сочным вершам у сне,
Прыбярцуца пушыста ў лятункі,
Што прынес чарадзей—першы снег.

*Гродненскі астрог.
Студзень 1939г.*

ЦІХІ ЗРОК

Ціхі зрок на узор маіх песенных дум
Рассявае забытую быль зорных сноў...
І ці радасць, ці жаль для душы ў іх знайду?
Ты пайшла... Я шукаю слядоў тваіх ног...

Чую, — у нетрах душы абудзіўся тытан,
Хоча рваць, хоча біць на кусках ланцугі.
Голас жалю крычыць: «Не будзі, перастань!
Не будзі скамянелай тугі!»

Што-ж зраблю, калі ў скрыгаце-ціску журбы,
Што на сэрцах у нас напісаў круты лёс,
Ноч па ранах маіх, ранах дзён барацьбы,
Сцэле шоўкам тваіх залацістых валос.

За слядамі лячу, — ах, нашто, не пытай!
Звону струн залатых, я прашу, не парві, —
Будзе ў песнях кіпець і душой трапятась
На шумлівы прастор жар мяцежнай крыві.

Можа вораг нагой стопча грудзі твае,
Як захоча зламаць нашай моцы красу.
Я твой боль пераможны не буду таіць, —
Ціхім зорам на росстані ўсё раскажу...

Як не верне цябе наш крыўдзіцельны рок,
Не паслухаеш больш маіх дум і знямог, —
Мой задуманы, ціхі, засмучаны зрок
Будзе кветкі збіраць па слядах тваіх ног.

*Гродненскі астрог.
Жнівень 1939 г.*

МАРШ

Крок у крок, патомкі комунараў,
З праклёну дзён будзем свой размах,
З агню грудзей, з пружыністых удараў
Будзем
марш.

У нашым маршы моц грыміць далёка,
Звівае ў шлях народныя рады.
І разаб'юцца ў пыл варожыя налёты,
Развеюцца,
як дым.

Крывавым полымем абняты небасхілы.
Ідзем. Зямля дрыжачая гарыць...
Мы для зямлі будзем рытму сілы,—
За ўладу,
змагары!

Хай з душ бунтарскіх пырснуць
На свой праклённы лёс,
Як вогненныя іскры,
Крышталы
людскіх слёз.

Нам будучыні спеў іграе сінню неба.
Каваць ідзем з Парыжа, Ленінграда
Сон залаты вясны аб вечным хлебе
І песціць
радасць.

На скон бізуннай і раз'юшанай нагонцы
Цяпер для нас развогніўся прастор;
Мы з нашых сіл крыві будзем марш да сонца
Пад гімны
зор.

мы носім гарт золаткалёрных даляў,
Мы любім. У бязмер праменіцца наш зрок.
Мы іскрым трэпет часаў, кую з гартоўнай сталі—
Крок
у крок!

*Гродненскі астрог.
Май 1938 г.*

СОН АБ АГРАНОМЕ

У плыні месячнай ноч сцэле перламі расы,
Звініць крыніца аб карчы,
У чаротных далях змрокі трэплюць валасы,
А пушча
    маўчыць.

Дзіч і шорах крочаць,
Гоняць шэлест асакі,
А пушча ўвокал вокам сочыць,
Дзе загараюцца на травах светлякі.

І што-ж ты тоіш, пушча?
Што ў сваіх нетрах захавала?
Каму калыскаю была праз век прыгонны,
    век дрымучы?

Скажы, каму
    ты песні шумныя пяяла?

Звініць крыніца аб карчы...
Скажы мне, пушча, не маўчы.

Твае мне ведамыя сны,—
Я знаю, сніш ты згубу гору.
Тут кожны корч, і кожны куст,
І шопат кожнае сасны

Душою нашаю гавораць —
Душой народна-беларускай,
Што лахманом трасла вякамі
Над паншчыннай палоскай грузкай,
Над шляхам, плыўшым жабракамі;
Душой, раздзёртай ад трывог,
Раскрыжаванаю на ростані дарог!
І разам з пушчай сню
Аб родным аграноме большэвіцкім,
Які народную вясну
Уквеціць сонечнымі лісцямі.
Калі зары чырвонай шквал

Змяце сляды навалы панскай,
Сваім праменнем стрэльне ў лоб
Усёй заразе акупанцкай,—
Не будзем, пушча, гаравачь,
Лятунак наш не будзе сном:
Ударны прыдзе аграном,
Збярэ сыноў сям'і батрачай,
З-пад цёмных стрэх збярэ паход
І на штандары ён назначыць:
«Ўсё для народа
і ўсё праз народ...»

Рухавіком, нібы стралой,
Пратне балоты, мхі і лозы
І разам з плесняй векавой
Затопіць мукі, здзекі, слёзы.
Квадратаў выкрасліць узор,
Малюнкам кіне на прасторы
І, як вянкамі-дзеразой,
Палеткі новыя прыстроіць,
Шасою блісне з краю ў край,
І край наш стане, быццам рай.
Люд-пролетар, люд песні-працы
Заб'е прыгоннае пракляцце, —
Па рэках новых і па шынах,
Ўздыхнуўшы вольнымі грудзьмі,
Сталёвым туркатам машыны
Па пушчы рэхам загрыміць!
І ўторыць будзе перабіўны
Крыніц радзімых спеў турбінны!..

Як будуць змыты ўсе сляды
Амшэлай, дзікай, горкай плесні
Краіны нашай, век забранай, —
Прыду праменны я тады
З той падарожжы барацьбянай
На свята трактарнае песні.

І на чале брыгад змагарных,
Ў паходзе—чырвані штандарнай,
У дзень квітнення прамяністы,
Дарогай — беллю камяністай,
Б'ючы паходным, смелым крокам,
Сустрэне з песняю мяне
Круглавіды, сінявокі,
Рассмеяны і жвавы піонер.

*Гродзенскі астрог.
Люты 1937 г.*

НА ФРОНЦЕ

(Верш з падполля)

Бярозы шумяць галалёдам,
Ноччу цёмнай ахутаны шлях.
Иду з песняй душы, нясу словы свабоды,
Иду ў гушчы, працоўныя гушчы народу,
А ў сэрцы —
сцяг.

Ноч—памочніца мне. Я ўжо многа прайшоў
Па акапах узброеных душ,
Расставіў пасты, ў поле выслаў ганцоў,
І пяе мне гудком тэлеграфных слупоў
Кіпучая,
родная глуш.

І ў небе, і ў думках — зоры,
Гэта бліск комсамольскіх вачэй.
Гэн, на варце трымаюць дазоры
І хвалююць душу гарачэй...
Рэволюцыі кузня агністая—
Шум бяроз... Не, то падпольшчыны шум
Раздзьмухае, кіпіць, сыпле іскры
Авангардных
дум.

Жалезны наказ дысцыпліны
Нясі,
не падарві,
Пільна мер трэпет кожнай хвіліны,—
Вось наш пераможны дэвіз!

Толькі той мае вочы адкрытымі,
Толькі той можа правільна плыць,
Хто умее ў агні самакрытыкі
Усе грахі свае смела спаліць,

Хто на кожны удар свайго ворага
Чулым вухам адмервае час,
Каб атакаю руху народнага
Выстрал даць
                    гураганны,
Авангардную руку дзяржаць пастаянна
На пульсе
                    мас.

Иду. Вёскі ў полі рассыпаны,
Уцякаюць у снежную даль,
Стрэхі снегам марозным прысыпаны,
Ноч старожаць. І чую,—куецца,
Чую,—трэпетам-іскрамі б'ецца,
Гартуецца зброяная сталь.

І агні, і агні перахрэсткамі
Рассякаюць прасторы, дрыжаць;
Як на фронце, мігаюць пражэктары,—
Хаты фронтам-дазорам глядзяць...

Мы-ж вядзем наступленне
Кожны час, кожны дзень, кожны міг,
І у вогненным гарце цярпення
У сэрцах нашых расце большэвік.

Рэволюцыі крочыць паход...
Помню чорны той чуб, царскай зграяй раскляты,
На грывасе стыхіі распяты,
Нахмураны,
У дыме наганаў закураны,—
Дзевяцьсот дзевятнаццаты год!..
... Але стой... Нейкі шум... Палазы скрыпяць гурбай.

Глянь, падводы віруюць патокам,
Пену снежную храпы конскія льюць.
Ага! Гэта-ж едзе вясковая бульба
Ткачам

                    Беластока.
Стань, салдат, і аддай салют.

Знаю я,—бульба бомбаю трахне
У твар фашызма здзічэлы, клькасты,
Будзе зброяй работнікам трапнай,
Калі мускул напнецца жылясты.

Фронт адзіны, як буралом,
Развіваецца ў барацьбе,
Вяжацца цесным вузлом
У сэрцы кіпучым КПЗБ.

А далёка-далёка
Яснасць ў неба шыбае,
Мігае,—
Гэта горад
Страйкам палае,
Раздувае гарно, гучыць молат,
Заржавелы ланцуг разбівае.

Дык шуміце, бярозы, мне маршам,
Пролетарскі гудзе бранявік,
Б'е трывогі. Спяшай стаць на варце,
Агітатар—салдат—масавік!

*Вільня. Астрог Лукішкі.
Май 1936 г.*

НА СМЕРЦЬ БАРАЦЬБИТА

Кроўю уласнай хусцінку змачу,
Болем песні,—як сцяга жалобай,—
Да сэрца зарою прыпну
І пайду за тваім, браце, гробам.

Шарэнгі шумяць. Брук. Удары.
Барыкаднік, ты не адзін!
Чуеш, чуеш, лапочуць штандары,
Чуеш, родны наш ленінскі сын!

Усміхніся да іх. І з ранаў крывавых
Хай пырсне патокам любоў!
Мы твае справы знаем, мілуем,
Пясняр табе ўдарыць па струнах аб славе—
Хай горда квітнее
рабочая кроў!

Хай струны у сэрцы агніста клякочуць,
Хай пенаю-віхрам магутна бурляць,
Хай бунтам старонцы ланцужнай ракочуць
І помстай для катаў хай грозна шумяць.

Чуеш, браце, над нашым паходам
Птушка ўзляцела, як госця далёкая?
Цвірыкнула, нізка апала над гробам
І ўзнялася высока пявуння залётная...

Можа вестку нясла аб вясне?
Не,

не...

... Недзе ў полі песня вітаецца,
Недзе мілуе радзімы прастор,
Недзе маці аб сыну пытаецца,
Недзе слязамі тчэ ў сэрцы узор.
Можа ў паліцыі, можа за кратамі?
Мо' ўжо адважны і век свой аджыў?

Мо' закатованы шпіцлямі-катамі
Сын галаву сваю горда злажыў?

Маці, не плач! Са сцягам ў руцэ
Сын грудзі падставіў дваццацілетнія,
Грудзі ахвярныя, думы заветныя
На вуліцы

ўчора
ў баі барыкадным.

Ціша у сэрцах.

Ціша.

Штурм-бунт штандары калыша,
Сэрц барыкадных паход
Любоўю лазурнаю дыша.

Не, то не стогн,
То—штурму звон
Грудзьмі пракладае свой ход.
Ціша у сэрцах.

Ціша.

Хіляцца нізка чырванню-хваляй,
Хіляцца нізка над сэрцам удалым,
Хіляцца нізка над сэрцам прастрэленым—
Над падпольнікам з арміі Леніна —
Хіляцца

нізка

штандары...

Хіляцца нізка бярозкай пахілай,
Над барацьбіта чырвонай магілай.

За глум, за голад,
За тысячы мук,
За грудзі сына, раздэртых кулямі,
Узгадаваныя днямі панурымі,—
Маці, ўздываем мы наш серп і молат
Мільёнам мазольных, гартованых рук!

*Вільня. Астрог Лукішкі.
Маі 1936 г.*

ПАСЛЯ ПРЫСУДУ

Сэрца, не кіпі. О, не—я не сплю,
Лячу ў прадонне небыцця.
Прадонне не шапчы,
Што я, загінены, цяплю,—
Ты лжэш! Маўчы!
Бо я іду
па шумнай дарозе жыцця!

Ціха на дне—цемра, імгла...
Распластай крыллі, віхар,
І пенны накіп аж датла
Уздымі маім вулканным дыхам!

Хваляў шум, буруны,
Натоўпу вал, як гоман пушчы.
Ці то кляжочуць бунту струны?
Ці маяк свой зор прыплюшчыў
І мору волю даў на штурмы?

Прапала песня...

А, гэта ты
З натоўпу бліснула усмешкай?
Што шэптчаш мне? Дрыжаць лісты?
Лапочуць над маім падстрэшшам?

—«Шляхам бярозы без краю
Просяцца даллю: пастой!
Ціхія зоры іграюць,
Клічуць-завуць у прастор».

— Не спявай. Знаю,—люблю.
Не плач. У дрыжачых струнах
песень не згублю.

«Хто шумы бору распеніць?
Зваліць народа турму?»

Хто прыласкае цяпенні?
Хто прыгалубіць зямлю?»

— Цяпеннем мост будую туды, дзе сцеленца
краса,
На бераг той ракі, а там—вясна.

«Там, па дарожках жабрачых,
Вехі лахманых падзей
У полі бярозкамі плачуць,
Бодем народных грудзей.»

— На нарах астрожных ляжу, прыкаваны,
Распяты, бунтуюся ў сне,
І соцаца кроўю, гараць мае раны;
За мной, прада мною гадоў чараду
Ночка астрожная лічыць пры мне.
Бывай!

Пайду. —
Вачэй праменні
Дагары!
Маяк гарыць
Над морам пенным.

Пружынься, крок мой, цвёрда!
Шумі,
паход, —
Хто-ж, як не мы,
Галаву падые горда,
Каб узыйсці на эшафот?!

Гары, ў кім песні не астылі,
У паходах-штурмах на Бастылю!

*Вільня. Астрог Лукішкі.
Красавік 1936 г.*

БЯРОЗАНЬКА

(З паэмы «Закатаваныя»)

Ты, бярозанька кучаравая,
Ой, чаго шуміш, маладжавая?
Чаго хілішся, як быліначка,
Пры дарожаньцы сіраціначкай,
Над палосанькай з чорнай гірсаю,
З кволым жыщечкам і мятліцаю?
Ой, ці слёз тваіх хто не выплакаў?
Ой, ці дум тваіх хто не выпяў?
Ці-ж, дарожанька, іх бадзячкаю
Не нясла у свет ды жабрачкаю
Па пясчаных тых па узгорачках,
Густым ельнічкам і сасоннічкам?
Ці-ж араты, сын ліхой паншчыны,
Іх не выплакаў нам для спадчыны?
Ці-ж не выпяў спрагай цёмнаю
Спеў жніі тугі ды бяздоннае?
Ці-ж не думаў дум маладзец-дзяцюк,
Як ішоў у свет пад салдацкі цюк?
Ці-ж дзяўчына іх ці-ж не выліла,
Замуж ідучы за нямілага?
Ах, прышлі часы з светлай славаю,
А ты хілішся, маладжавая,
Пры дарожаньцы, над палосанькай,
Шэпчаш болем дум сумным гонейкам.
Не пазбыліся пана лютага
Гоні родныя, ў жудзь закутыя.
Ідуць сыны на бой за свабодачку,
А ты плачашся на іх долечку.
Да грудзей зямлі схваляванаю
Кроўю сцелешся скатаванаю.
І лапочашся птушкі крыллямі
Над нязнанымі над магіламі.
Помсту вышумі, маладжавая,
Ты, бярозанька кучаравая.

*Гродненскі астрог.
Сакавік 1937 г.*

БУРА

Прывячаецца Юрку Кавалеўскаму, дру-
гу ў барацьбе, закатаванаму насмерць у
Бельскай дэфензіве ў 1935 г.

Ўздымае грудзі цёмны Нёман,
У стогне буры хлешча вал.
Згінае з трэскам пушчы гоман
Да гуку-рэву—бунту хваль.

Украдкам месяц, як паўстанец,
Мінае перавалы хмар,—
То знікне ў цемры, зноў прыстане
І буры свой пакажа твар.

Трывогай—боем—адгалосам
Равуць далёкія гуды,
Гудзяць пабудкаю галоснай
На збор вялікай грамады.

І гнецца пушча стогнам дуба,
Праз буру шле свае ганцы,
Пяюцца ў хвалях клікі-трубы,
Ідуць народныя байцы!

За кроў замучаных, нязнаных,
За слёзы маці і бацькоў,
За змагароў закатаваных,
За здзек-бізун, за глум вякоў.

Ўздымі-ж ты, Нёман, помстай страшнай
Краіны вёскі, гарады
І кроўю катаўскаю-панскай
Свае напоўні берагі!

Адтуль, дзе Буг мяжой памкнуўся
Да ўсходу гоняў веснавых,
Злучы ўсе сілы Беларусі
На бой, нявольнік векавы!

Крыніцы сіл народнай зброі
Грудзей гарою вылівай!
Шумі! Разбойным свістам бору
З карэннем шляхту вырывавай!

*Гродненскі астрог.
Люты 1937г.*

ЛЯ ПАСІАНАРЫЯ

Пасля ліквідацыі вайны ў Іспаніі газеты
наведамлі, што ля Пасіанарыя ад'ехала ў
Мексіку.

Прагрымелі дні крывавай кананады,
Не гучаць над фронтам залпы ярыя,
Не ідуць на штурм грывотныя брыгады.
І дзе-ж ты, дзе, ля Пасіанарыя?

Глядзі!
Яшчэ дымяцца вогнішчы Мадрыда,
І рэхам—трэск, і шум, і тупат ног.
А над усім павісла ворага агіда,
Як чорны смок.

Ля Пасіанарыя!
Праменны шлях цярэбім.
У гурбах цел, гранатаў, карабінаў,
У дымах пеністае Эбро
Твой крык, твой бунт не згінуў.

Пароль!
Сэрца на мячы палае горда,
Хоць аддана дань чалавечаму ярму,
Дань з песні і крыві — зары вясны народнай...
Ах, чаму-ж, чаму?

Ля Пасіанарыя!
Каваўся гнеў народны ў гарт паходаў,
І грудзі рвалі шум, імпэт і рокат сэрц.
Пароль! Яшчэ скуецца сталь рэспублік і народаў,
І блісне сцягам сонечным вялікі СССР!

Глядзі!
Дыміць Іспанія раздзерта,
І попел іскраў жар збірае ў гром,
А за табою ўслед—агністы бунт паэта
З жальбою-болем строф.

Ля Пасіанарыя!
Сякеры бліск цямычнага Таледо,
І там пад мурам смерць, — абмыта кроўю скронь,
Дарожны пыл застыў на твары бледным,
А танкаў вал грымеў на ўвесь паўстанчы фронт.

Салют
Трагічным дням карабінарыя!
З магіл жывая б'ецца вірам кроў,
І рэхам люд:
Ля Пасіанарыя!!!
То крок —
наш крок!..

*Гродзенскі астрог.
Ліпень 1939 г.*

ПАД НОВЫ ГОД

Спяшу, абвеяны пухынкамі сняжынак,
Да хаты — прывітаць паходу новы год, —
Там недзе ўжо чакае маці на спачынак
Сына — падарожніка па ростанях дарог.

Знаёмы снег і неба прытульна шэпчуць сэрцу
Аб нечым перажытым, падстрэшным, маладым,
І хочацца на момант у цішыні пагрэцца
Там, дзе складаліся лахманныя гады.

Сплывае мяккі вечар сняжынкамі паволі,
Ўжо бліснулі агні... І новагодні змрок
Склікае люд пад стрэхі ў беллю соннай поля
Шапоча мне аб вехах пратоптаных дарог.

Вітай мяне, матуля! У хаце цёпла, лёгка,
Пабелены і сцены, а на сталі абрус,
І ты сядзіш, чакаеш, схіліўшыся на локаць,
Снуеш прывычную, гаротную журбу.

Умыюся з дарогі тым спосабам начоўным,
А ты сарочку зменіш мне.
Тады пагодлівы, душою цішы поўны,
Забудуся на момант аб свеце, аб ярме.

Сустрэнем новы год хоць беднаю вячэрай,
Але тваёй стараннай, на што здалеў дастатак,
На што ў мазольнасці прыгнечанай і шэрай
Прышлося мо' не раз ад немачы заплакаць.

З сваёй усмешкаю лагоднай і збалелаю,
Як пені смяцюха зайграюць на сцяне,
З простым радком расчэсаных валос
пад хусткай белаю
І ў свойскім крамным каптане
Сядзеш ты за стол і ласкай урачыстай

Абыймеш, як бывала, сямейку увакол...
Ужо няма усіх — пакрылі сон вячысты
Дзярновыя магілы—пустуе бедны стол.

Дыміцца квас з грыбамі, і запах сена кменны
Аб дзедаўскай куцці варушыць успаміны, —
Стары куток лахманны глядзіць яшчэ нязменны,
Гаворыць аб часах прыгоннае даніны.

І гутаркаю ціхай поўніцца вячэра, —
То пералівам суму, то радасцю надзеі,
То жальбаю на лёс, то зноў нязломнай верай,
Што і для нас надыдуць лепшыя падзеі.

Ты выкладаеш мне, матуля, быт счарнелы
І жаліся, што сілы адняла знямога,
А потым словам ціхім, украдчывым, нясмелым
Пытаешся мяне: «А дзе-ж ты быў так доўга?»

Тады я раскажу табе пра свет шырокі,
Пра наш забраны край заходні,
Пра бунты беднякоў, пра панскія «вырокі»,
Пра вольны край працоўных—пра вольны край
усходні.

«Каб то-ж хутчэй, каб то-ж...»—вырвецца знячэўку
З грудзей тваіх паспешна уцеха і трывога,
І ціхі снег зашэпча і стрэхам, і палетку,
Што ўжо, здаецца, блізка світае перамога...

Сабраўшы ўсё з стала, старым сваім звычаем
Ты сядзеш каля печы з задумай разважаць.
Аб чым-жа думаеш? Што год стары канчаем
І ў будучым якое будзем жыта жаць?

То спахмурнее твар, зацягнецца жудою,
То блісне, як вячэрні восені прамень
Праз шыбінкі акна, і вішні маладое
Лісткамі-ценымі трапечна па сцяне.

То заяснее беллю світаючай гадзінкі, —
Як ранак сонечны, апырсканы расой,
Галоднаю вясною будзіць да заціркі
І кажа йсці па зелле няспелай паласой.

Аб чым-жа думаеш? Мо' аб красе сваёй дзявочай,
Прапаўшай ні за што у замужы ліхім?

Аб долі той амшэлай, патоптанай, сірочай,
Нікім не абароненай у забыцці глухім?

А можа сняцца тья зімнія парогі,
Калі чакаеш ноччу, з тугой на сэрцы слізкай,
Ты бацьку п'янага з нязнанае дарогі
І слёзы льеш, сумуеш над калыскай?

Ці сніцца паншчыны бяздонная туга,
Што спадчынай мякіннай кляймо лягла на сэрцы?
Ці звон наезніцкі, найміцкі ланцуга,
Што змагароў гняце ў няволі-паняверцы?

Ці думкамі ідзеш дарожкай на магілкі
Аплакаць маладосць дачкі сваёй, памершай без пары,
Калі вясной цвітучай, як макавыя кветкі,
Моладзь карагодам-шчэбетам гарыць?

Аб чым? Калі твае збалелыя маршчыны
Заіскрацца маўклівымі, гарачымі слязьмі,—
Тагды ўвесь боль вякоў затужанай краіны
У грудзях дубровай, рэхам зашуміць!..

Як спіхнеш наракаць на долечку глумлівую,
Аблегчана ўздыхнеш у смутку і трывозе,
Тагды я песеньку спяю табе, тваю любімую,
Пра ніцую бярозку, што долу хіліцца у полі пры
дарозе...

Мацуйся, родная,—ты чуеш, снег па шыбінах скрабе
І кліча нас на новыя шляхі!
У каванні вольных дзён, у нашай барацьбе
Не зломіць нас наезнік, не зломіць пан ліхі.

Не раз, не раз пайду ў катоўню, закаваны,
Астрожнаю дарогай, і зноў — не раз яшчэ —
Ты правядзеш мяне з душою разарванай
Тугой заплаканых, мілюючых вачэй.

За ўвесь твой боль, з якім змагалася гадамі,
І нас, дзяцей, нясла бадзячым бытам мукі, —
У цішы вячэрняй хаты з прыгоннымі слядамі,
Матуля родная, цалую твае натруджаныя рукі.

*Гродзенскі астрог.
Снежань 1936 г.*

ВОСЕНЬ КАНАЕ

Змрок апаў на прасцяг.
Вечар па хатах агні запаліў,
Агні ціха-цёмныя, глуха-бяздомныя.
Замерла дыханне жыцця.
Вецер і холад скавалі палі
У подыхі мокра-балотныя, цёмныя.

Восень канае. Захад крывавы, сухотны
Цяжка, паволі ўвассала зямля,
І чорная хмара павісла смяротна,
Насуплена, глыбай
небасхіл залягла.

Нікога нідзе. Касцянее душа. Вецер свішча.
Бліскаюць лужы лапцюжнай слаты.
Ветрыцца змрок
і хаваецца недзе ў зацішша,
Як дзед падарожны, жабрачы, сляпы...

Пад нагамі шалешча. Б'юцца голыя з трэскам бя-
розы.

А над бродам дрыжаць панахілена вербы.
І ў вечары цёмным і злёгка марозным,
Здаецца, нікому ніхто не патрэбны.

— Падстрэшша, урослае ў крэкаць¹,
змерзлых доляй прымі,
Распалі сваё вогнішча іскрамі быту,
Хай грэюцца дзеці лахманнай сям'і,
Хай цяпло стане песняй, для іх не забытай.
Маці-парадніца, быль залатую
Няхай табе хатнія цені спрадуць;
Дум кудзельных цяплом сагрэй жудзь нематы,

¹ Крэкаць — разраджаная гразь.

Пад вецер лятунны
Сядзь, распачні вечароў чараду,
Доўгіх, як нітка твая, прытульных, як ты.

Раскажы аб тым курным жыцці, нам нязнаным,
Аб тых войтах, аконамах, катах бізунных,
Аб дзедаўскім ладзе старым гаспадарным,
Аб словах маршчынна-гаротных, разумных;

Аб сваёй маладосці, што ягадным гаем
Шумела да сонца расістаю песняй,
Калі радасць гудзе, ў грудзі борама гукае
І дзявочыя сны бесклапотныя песціць.

Кажаш, потым прышла восень шэрая жыць, —
Пад замужнім ярмом смех надзеі замучаны.
Сэрца ранілі дні — чорных здэкаў нажы,
Плёўся сэрца дакор, ядам глуму атручаны.

Я гляджу, як патух твой затужаны зрок
У дакорлівай, ціха-застылай задуме.
Жартаваць перастаў смецюшок-аганёк, —
Заглядзеўся на твар твой лагодны і сумны.

Дзе-ж я бачыў яго, так знаёмы мне твар?
Ці ў вясёлкавых снах залатога дзяцінства
Ліў на смехі мае жаль свайго хараства
У пяшчотах і словах ласкава-квяцістых?

Ці ў радасці працы, ў дзень вясны гаманлівы,
Як сяўцы багаславіць раллю
сыпкім зернем?

Ці ў пошуме хваляў красуючай нівы?
Ці ў заміраючай песні вячэрняй?..

Ці ў згрызотных слязах, кроўю сэрца насяклых,
У хворых стогнах начэй пад выццё непагоды?
Ці ў праклёнах, над цёмнаю доляй, закляклых,
Калі злыдні плялі свае сеці нязгоды?

Дзе ні бачыў!.. І цяпер тыя вобразы з далі
Будзяць рэхам набухлую нетру души,
Ценьмі чула варушаць прыціхлыя здані,
Дзе лісцём ападаючым
восень шуршыць...

У гэтым змроку жыцця ты ішла вартаўніцай,
Прала струджаных дум прамяністую байку
І туліла наш быт у радзюжных ніці,
Нам на шчасце складала сваю калыханку.

Што-ж, і песні канец? Аганёк-пестунок меркне ціха,
За акном вецер шорахі туліць,
І спеў верацённы дрыжыць заміраннем,—
Гэта шэпты апошнія просяцца сцішна
Канаючай восені, шэрай матулі,
Калі твой спадарожнік жыцця дагарае...

Не патухне, — не бойся! Боль не будзе бясплодна:
Гартам песні-любові ён нас надзяліў.
Гэта-ж мы ад яго распалілі паходні
І ідзем да святла, новых дзён кавалі.

Заўтра іней зары зарумяніць зямлю,
Сыпне смех серабрысты з дзён дзіцячых, далёкіх...
Помню я, помню ўсё... Дум тваіх не прасплю,
Галаву сваю ўскурч палажыўшы на локаць.

Гродненскі астрог
Лістапад 1937 г.

БОЙ НАД НЯМІГАЙ

(1920 год)

Віхрам імчацца зорныя шлемы,—
Шабляй—атакай—напорам!
Конь у галопе пеніцца смелы,
Ранены востраю шпораі.

Лесам віруецца строй эскадронны,
Лавай, патокам кіпучым.
Сокалам ясным бацька Будзённы
Урэзаўся ў ворага гушчы!

Па балахоўскай зграі нячыстай,
Па чорнай сотні сатрапнай,
Гэй, па падвойных карках мясістых
Шляхты жупаннай, праклятай!

Сіла няволі курганам тут ляжа
Да аднаго чалавека.
Рабоча-сялянскае конніцы марша
Ніхто не забудзе вавекі!

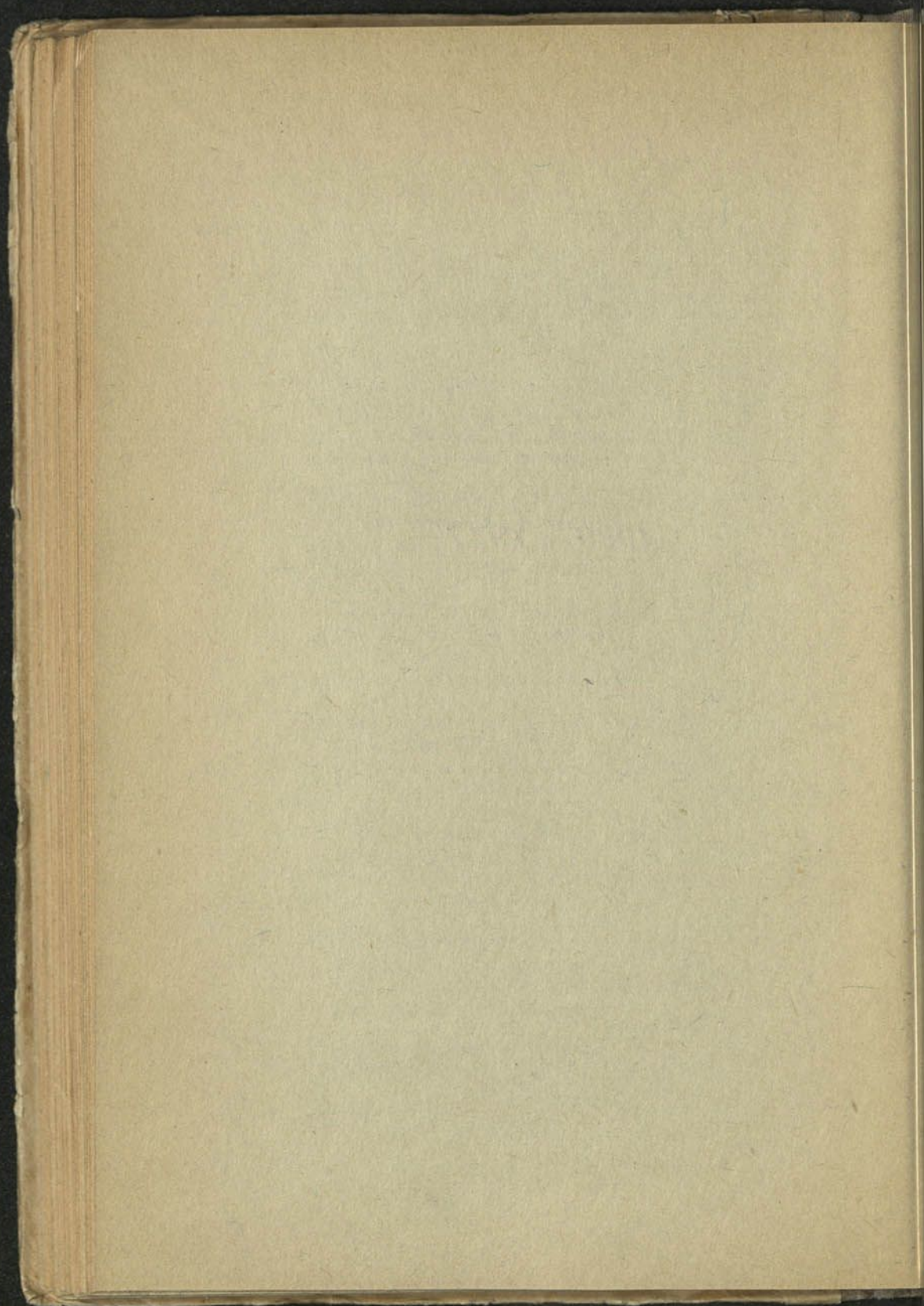
Віхрам здратуем варожую сілу,
Нявольніцтва ганьбу пазбудзем;
Полымем бухнуць краін небасхілы;
Да гімну народы абудзім!

Зноў ажывяцца прасторы свабодай
У беднай краіне заглохлай,
Там, дзе праходзілі бітвы народаў,—
Гэй, над Нямігай засохлай!

*Гродненскі астрог.
Студзень 1938 г.*

1939 — 1947

ЗАХОДНЯЯ БЕЛАРУСІ

Краіна родная! Вітай зару збаўлення.
Бо мы прышлі з астрожных брам,
Скаваных дум прастор і радасць вызвалення
Нясем сваім затужаным братам.

Хай песня зазвініць! Ланцужныя аковы
Насіла ты ў цямычнай духаце,
Складала ў барацьбе крываваых песень словы
І бунтам сеяла,—і сцяг твой зіхацеў.

Хай згіне жаль тых вузенькіх палосак
І песня сумная гаруючай жніі,
Хай згіне крык душы забітых, брудных вёсак
І смерць над панам-катам хай грозна зазвініць!

Рассей, радзімая, па ўсім сваім прасторы
Ўсю моц душы і накіп буйных дум,
Ужо нам не жаліцца аб нашым вечным горы,
Збірайся ў шумную да працы грамаду.

Рубеж крываваы змыт. Дзяржаўны крок грывіць.
Свабодных дзён краса у зорах пяцікутных
Да сонца сцэле шлях для радаснай зямлі,
Руйнуе ўсе сляды народнае пакуты.

Шукаю цёплых слоў. Мы вышлі з цёмных брам,
І грудзі нашыя пяюць аб гібкай сталі,—
Пароль на збор усім вызволеным братам,—
На вуснах нашых спеў і ў спеве родны Сталін.

*Гродна.
Верасень 1939 г.*

ВЯСНА МАЯ

Вясна мая! Цябе чакаў я доўга
І плыў на хвалях вогненнай тугі;
Крамністаю была ўся наша дарога,
А рукі кволя вазалі ланцугі.

Вясна мая! Прышла ты нечакана
У дзень задухі, болю і трывог,
Прышла ты пышная, прыветамі убрана,
Што аж цябе зараз душой
абняць не мог.

Іду я днямі, сню,—цябе ўбіраю ў душу,
Іду праз людскіх мар цудоўны сад
І на слядах сваіх не раз спыніцца мушу
Дарогай схіленых, задуманых прысад.

З усмешкай люд глядзіць на сонечнае ранне.
Бывай, бяда,—ярэмны скрып тугі!
Народных дзён прастор і сэрцаў ракатанне
Нясе на шлях ударныя сцягі.

Мы не забудзем дня, калі шумлівым ходам
Ішлі байцы... Як расцвіла зямля!..
Вясна мая! Шумі-ж ты карагодам,
Каб кожны міг цябе у песнях праслаўляць.

*Гродна.
Красавік 1940 г.*

МАЎЗАЛЕЙ

Асцярожна ідзі, чалавек,
І схілі галаву ў цішы змроку,
Глянь на думу закрытых павек
І глядзі, не спусці свайго зроку.

Ты пачуеш: праз нетры-вякі
Як ідуць, як шумяць пакаленні,
Уюць сузор'ямі славы вянкi...
Гэта-ж спіць... неўміручы спіць Ленін...

Ленін спіць... Ён жывы... Ленін вечны!
Бо за ім расквітнеліся далі,
У прах затоптан прыгнёт чалавечы,
І на варце стаіць мужны Сталін!

Асцярожна ідзі, чалавек...
Хай у цішы хвіліны замлеюць
Пры святле ад заснуўшых павек,
Што дрыжыць на сцяне маўзалея.

*Масква.
Лістапад 1939 г.*

ЗАШУМІ ТЫ, БОР...

(Думы аб Сталіне)

Зашумі ты, бор, дружным гоманам,
Над краінаю зашумі,
Ты развей наш боль ў сэрцах стомленых
Па шырокай па зямлі.

Расцвіла цяпер радасць нашая
Квеццем-чырванню на прасцяг,—
Доля нашая не прапашчая,
Доля нашая—Сталін-сцяг.

З кветак радасці шыем сэрцамі
Свайму Сталіну родны знак,
Дзе узорами пераплецены
Думы нашыя зіхацяць.

Думы пешчаны, гадаваныя
Ў цёмнай немачы хатніх сноў,
Думы ў працы дзён апяваныя,
Ў стогнах змучаных сыноў.

І абмытыя ранкаў росамі
Ў час румянае зары,
Як галодныя йшлі палосамі
Гора чорнага змагары.

Сталін—дум прастор, Сталін—шчасця
дар,

Сталін—вольны шум родных ніў,
Зямлі новае мудры гаспадар.
Яму спеў плыве нашых дум-крыніц:

«Ты прымі прывет бацькі знылага,
Маці, сплаканай ад трывог,

Ад сыноў, дачок, каго выгнала
Рука панская у астрог».

Мы за Сталіна-вызваліцеля
Пойдзем з песняю на бой,
За радзіму, за вялікую,—
Зашумі, наш родны бор!

Гродна.
Снежань 1939 г.

АРМІЯ ЧЫРВОНАЯ

На шляхі зялёныя
Йшла непераможная
Армія Чырвоная
Путы рваць вяльможныя.

Удаль шумелі сцягамі
Песні прамяністыя,
Роднымі прасцягамі
Ехалі танкісты.

Цераз боры шумныя,
Рубяжы крывавыя
Слала многадумныя
Весткі волі слаўныя.

Беларусь Заходняя
Расцвіла праменьнямі,
Беларусь народная
Зашумела песнямі!

Сілы накіпеўшыя,
Сілы гартаваныя
Паліліся песнямі,
Воляй раскаванымі.

Бацька прыгарунены
Усміхнуўся сонечна,
І маршчыны сумныя
Прамянелі горача.

А слязамі радасці
Мачі абрасілася,
І ў забітай старасці
Сэрца маладзілася.

А дзяўчына любая,
Прыгажуня спеўная,

Йшла вясельнай дружбаю,
Птушкай перапеўнаю.

А хлапцы адважныя
Йшлі атрадам з песнямі.
Усе віталі радасна
Армію прадвесную.

Бо астрогі панскія,
Ланцугі кайданныя, —
Усё разбіла брацкая
Армія жаданая.

Помні, брат вызволены,
Верасень семнаццаты:
Быў ты абяздолены,
Стаў ты найбагацейшы.

Дык красуй, прыгожая
Армія Чырвоная,
Ты — непераможная
Армія народная!

Гродна. 1940г.

ЕДУ У МІНСК

Еду ў Мінск! Ужо не раз мае вочы
Аглядалі свабодны прастор,
І мой сон доўгалетні, прарочы
Віўся шляхам між кветак і зор.

Вось палеткі бягуць прада мною
І шырокія вабяць лясы,
Вось бярозка над ціхай зямлёю
Распускае свае валасы.

Рэчка стужкаю ўецца і кажа:
«Ты прыдзі, я цябе завяду
У край чудоўных нязведаных казак,
Скарбы песень, уцехі знайду».

Беларусь! На тваіх на прасторах,
Дзе вякамі імшары ляглі,
Злыдні сеялі шэрае гора,
Але сілы здушыць не змаглі.

Ты цяпер уздымаешся горда,
Крочыш роўна дзяржаўнай ступой,
На грудзях тваіх Леніна ордэн,
А ў душы тваёй сілы прыбой.

Ужо не ходзяць сіротамі дзеці,
Не брыдуць яны з торбамі ў свет,—
Яны будуць змагацца да смерці
За свой родны дзяржаўны Совет.

Нас мяжа раздзяляла крывава,
Польскі пан грасаваў на зямлі,
А цяпер мы, з'еднаньня ў славе,
У вялікай агульнай сям'і.

Еду ў Мінск! Ужо не раз мае вочы
Аглядаюць свабоды прастор,
І мой сон доўгалетні, прарочы
Уецца шляхам між кветак і зор.

*Па дарозе ў Мінск.
1940 г.*

ДАУНЫ ЗНАЕМЫ

Недзе быццам іх бачыў я—русся вусы,
Акуратны прабор галавы.
Ён як быццам з павагаю кожнага вучыць,
Голас рэзкі, крыху гарлавы.

Мо', сустрэўшыся з ім на дарозе жыццёвай,
Я не раз падзяліўся куском,
Узбадэраны быў яго бацькаўскім словам,
Яго ветлівым, ціхім смяшком?

Можа з Горкага кніг ён зазначыўся мігам,
У душы зданню ціхаю стаў?
Можа вычытан мной з задушэўнае кнігі:
«Як гартавалася сталь?»

Вось расказвае мне пра стаханаўцаў дзівы
І пра тое, што ў нашым быту
Шкодзіць часам народу вялікай Радзімы—
Разгільдзяйства, прагул, пустату.

У будаўніцтве працуе мой даўны знаёмы...
І цяпер за супольным сталом
Сыпле іскры вачамі і кідае громы,
Выглядае суровым арлом.

Я люблю гэту моц, гэту ёмкасць размаху,
Пад суровасцю—ласкі прастор,
Ён—жыцця гаспадар, разважае без страху,
Апускаючы руку на стол.

І закончыў: «А ўсё-ж такі мы збудаваці,
Вырас дом, як палац, на суровай зямлі...»
Гэта-ж мо' за яго выпіў здравіцу Сталін
На сустрэчы ў Маскве, у Крэмлі?

Гродна. 1940г.

АБ ЛЕНІНЕ ВЯЛІКІМ

Трывогай ціхаю, як даляў пераклікі,
Звіняць акорды струн без назвы, без імя,—
Яны пяюць аб Леніне Вялікім,
Як пад яго ступою расцвіла зямля.

То поўняй дум яны набухнуць аж да краю.
Як пройдуць па душы бадзячыя гады,
То сурмай баявой, мяцежнаю зайграюць:
«Каб жыў цяпер вялікі правадыр...»

Так лірнік песенны пахіліць свае думы
І заглыбіцца ў быт далёкі і глухі,
І ловіць, як у сне, аддаленыя шумы
Лясоў і ніў, дзе сцелюцца шляхі.

А думы мераць даль, і сэрца кажа: Ленін!
Бо з нетраў цёмных, з-за сляпых акон,
Ён за сабой павёў да шчасця пакаленні
Цяперашніх і будучых вякоў.

І сыпнуцца ад струн гарачыя праменні,
І пойдучь маршам сніць аб долі залатой,
Якую ўсім навек прынёс Вялікі Ленін,
Якой не аддамо нікому ні за што!

*Гродна.
Студзень 1941 г.*

* * *

Цябе бачыў не раз і не два,
А не знаю, з чаго тут пачаць,
Бо стрыманая радасць твая
Распраменена ў ціхіх вачах.

Як хавае прад зрокам людскім
Почка ружы жывое лісце,—
Так нясеш маладое жыццё
Ты, як тайну, у лоне сваім.

Гродна.
1940 г.

РЫЦАР АЙЧЫНЫ

Памяці генерала Даватара

Ноч і снег... І пажары... Віхурай—галоп...
За плячыма застаўся народ і Масква...
«Гэй-жа, хлопцы мае, дык ударым на зло,
Каб скацілася ў немца з плячэй галава!»

То не сосны над шляхам мяцежна шумяць,
Не маланкі ўзрываюць навіслыя хмары,—
Гэта гулка дрыжыць ад капітаў зямля,
А навокал пажары, пажары...

Шлёмаў зорных імчыцца магутная раць;
Перад імі—герой, на ім—бурка, папаха,
Шабляў вострых клінкі жарам бітвы гараць,
А ў душы—ні сумненняў, ні страху.

Не відаць па-за хмарамі ззяючых зор...
І куды-ж паляціць твая сіла героя?
Зрокам сокала мерыш ты буйны прастор,
З бурай ў сэрцы, закованы ў зброю.

— Я змагацца лячу за Совецкі Саюз
У сакалінай нястомнай пагоні,
Я змагацца лячу за цябе, Беларусь,—
Твой народ у жахлівым палоне.

Мы Краіне трывожныя клічы пашлем,
Усіх узнімем на бой ўсенародны,—
А ім вецер данёс голас Сталіна ўслед:
«За Айчыну, адважна і горда!»

Гнецца лес. Ён на родных шуміць рубяжах,
Шаблі тнуць, коні рвуць па руіне,
Немцы покатам густа на снезе ляжаць,—
На шырокай, на рускай раўніне...

Ужо народнае помсты агні паплылі
Пад нагамі чужынцаў праклятых...

. . . . .
Сярод гукаў гарматных, дрыжання зямлі
Мне легендаю сніцца... Даватар.

*Масква.
Верасень 1943 г.*

Дайце...

я вам паднясу...»

І дзіятка маленькае,

толькі ў пялёнках,

Рукой загрубелай

палкоўнік бярэ...

«Ісці нам з табою, малютка, нялёгка,
У бітвах за нашу свабоду гарэць».

Узняў над байцамі

той скарб чалавечы

Яшчэ і яшчэ раз... «Клянёмся, байцы,
Што вынесем к сонцу

Радзіму на плечах

І ворагу лютаму

зробім канцы».

І дзіўная ціша павісла ў паветры...

«Клянёмся! Клянёмся!» — байцы пракрычэлі.

І грознае рэха

кацілася з ветрам,

І твары байцоў,

як ад шчасця, яснілі.

Ускалыхнулася ціша

ўзбадзёранай хваляй...

Пайшлі

тым вялікім пратораным следам,

Дзе продкі ішлі

ў барацьбе небывалай,—

Шляхам герояў—

за сонечным шлемам.

Гомель.

1944 г.

НА ВАРЦЕ

Я з вінтоўкай на варце стаю
З вострай пільнасцю сэрца і воч,
А са мной толькі цёмная ноч
У маім партызанскім краю.

Прада мною балотаў імшар,
Дзе пабліскае ў цемры вада,
А як глянеш навокал у даль,
І баліць і няеє душа...

Рассявае і смерць і пажар
Недзе вораг драпежнай рукой.
Жахам дыхае край увакол,
Небасхілы дрыжаць і дрыжаць...

Час-ад-часу ў далёкай глушы
Пырне немец ракетай у высь,
Аглядае лугі, паплавы,—
Нас баіцца у чуйнай цішы.

Пад палётам агністым клубка
Заіскрыцца жывая вада,—
Гэта Прыпяць шырокая там
У зялёных кустах лазняка.

І, здаецца, угледжу на міг,
Як глыбокі асветлены вір
Круціць хвалі варожай крыві,
Беларусь мая у агні.

Небасхілы дрыжаць і дрыжаць...
Я з вінтоўкай на варце стаю.
За Краіну у крыўдзе сваю
Думка вострыцца бліскам нажа.

*Партызанскі атрад.
1943 г.*

МАЦІ

Ноч снежная ў акно загадкаю глядзела,
Па хаце палыхаў у ценях бляск лучыны,
А ты, тужлівая, сядзела за кудзеляй,
Нахмурыўшы над бровамі маршчыны.

І дзіўным для мяне было тваё маўчанне—
То восень так маўчыць, як сьплююцца лісты;
Хвіліну кожную хацелася прызнання:
Чаму-ж твой погляд у суровасці застыў?

Я быў у зношаным, палатаным шынелю,
А ногі мокрыя сагрэла цеплыня,
І, абапершыся з вінтоўкай на калені,
Я ціха думкаю у даль жыцця лунаў...

Гадзіны ўсё плылі, і падыхаў цяплом
Лучынны камінок бяздомны, адзінокі...
Вось поўнач за акном шарахнула крылом,
А маці не рассталася з задумаю глыбокай.

— Скажы, скажы мне, маці, дзе-ж твая сям'я?
Чаму так пуста, холадна у хаце?
Ты не здзіўляйся, не, што так пытаю я,
Я—свой табе, скажы, не бойся мне сказаці.

— Мяркую, што ты свой, хоць многа цяпер зброду
Валочыцца у нас, палое на людзей,
І гіне шмат нявіннага народу —
Жанок, мужчын, старых, дзяцей.—

Глыбокі ўздых растаў павольна па кутках,
Маршчыны зноў над бровамі зышліся,
Па нітцы павяла прывычная рука,
І губы ў вострым болю зацяліся.

— Я мела трох сыноў, саколе мой,
Малодшы спіць ужо ў сырой зямельцы,
Яго, як партызана, жніўнаю парой
Забралі і забілі немцы.

А двух другіх у Арміі даўно.
Калі прышоў ад Сталіна наказ,
Дык зашумела нашае сяло,
Сказала я:
«Ну што-ж, сынкі, бывайце, ў добры час!»

Мінула восень, вось цяпер зіма,
Душу туга і думка адалела,—
Ні вестачкі, ні аднаго пісьма
Я з таго часу ад сыноў не мела.

Скажу яшчэ... Хоць страшна мне самой...—
І словы ў голасе старое задрыжалі.—
Нядаўна гэтаю марознаю зімой
Нявестку з ўнучкам ворагі забралі.

Якою смерцю згінулі абое,—
Не ведаю... Не бачыла іх ран...
Забралі-ж іх, сыноч, за тое—
Насілі яны есці ў лагер партызан.

Нявестка... божа мой!.. як кветка, маладзіца,
І ўнучак рос. Не верне іх вясна.
І дзе цяпер мне, беднай, прытуліцца?
Як пень стары, сяджу, тужу адна.

І вось табе мой сказ.—Гаручая лучына
Свой разлівала бляск па сценах, па кутках,
Іграла ценямі па струджаных маршчынах,
А нітку ўсё вяла прывычная рука.

Па ночы цемнай, ў інеі пушыстым
Далёка затрашчаў за вокнамі мароз,—
То сівы бор ў цішы марознай і празрыстай
Пра быт дрымучы голас нам прынёс...

— Ідзі, сыноч, бо стараста дазнае...
Учора з немцамі паліцыя была...
Чаму іх бог чумою не скарае?
Чаму не прыбярэ іх нашая зямля?—

Ўлажыла мне ў кішэнь кавалак хлеба,
Сказала пару слоў яшчэ пра здзек, пра глум.

Надходзіла світанне, ўжо віднела неба,
І я пайшоў у белую імглу.

А потым было ўсяк. Дзе Гомель, Магілёў
І дзе шырокая хваляючая Прыпяць,
Я не забыўся ціхіх і суровых слоў,—
Яны мяне й цяпер трывожаць і калышуць.

З баямі мы ішлі, грамілі гарнізоны,
Мы прарываліся праз пушчы і палі,
Масты ўзрывалі мы, спускалі эшалоны,
І раз у вёску нейкую прышлі.

На скрыжаванні двух дарог мы бачым шыбяніцу,
І труп вісіць, схіліўшы галаву.
Ці можа што падобнае прысніцца?
Я анямеў... І ў бездань цёмную плыву...

Здымаем труп з пашанай... Зрэбнінай адзеты...
І, глянуўшы на твар, авеяны журбой,
Я крыкнуў мсціўцам: «Знаеце, хто гэта?
За маці партызанскую—на бой!»

*Масква.
Лістапад 1943 г.*

ПРЫПЯЦЬ

Прыпяць шырокая і таямнічая,
Маці балот і лясоў,
Рэхам шуміць твая хваля крынічная,
Як байка з нязнаных вякоў.

Імчыш свае воды у далі загадкаю
І рвеш непрыступны прастор,
Праз дзівы такія плывеш ты нязнайкаю,
Якіх мо' не бачыў ніхто.

У месцах адных ты аброслая сёламі
І туліш к сабе гарады,
А потым туды прарываешся лозамі,
Дзе вечна шумяць чараты,

Дзе неба павісла над нетрай бязмежнаю,
Прырода глухмяна маўчыць,
Дзе птушка загублена кружыць над нетраю,
Нішто не пяе, не крычыць.

І там ты ляніва, шырока-ўладарная,
Здаецца, не хочаш плысці,
У неба глядзішся адна, светла-хмарная,
Дзяцінствам зямлі шалясціш...

Праз сівыя боры, паляны дубовыя
Ў нязнаня цягнеш канцы,
Праз сенажаці квяціста-шаўковыя,
Дзе косамі звоняць касцы.

З хвалямі шумнымі мова народная
Льецца ў лясістую шыр,
Песня задумная, звонкая, гордая—
Дума народнай душы.

*

Ворагі хцівя! Слава надзьмутая!
Дарэмны сюды ваш прыход.
Тут помста гняздзіцца карэннямі лютая,
Тут—беларускі народ!

Прыпяць чаўны свае гнала далёкія
У дрымучых вяках напалёт
Туды, дзе імчыць свае воды шырокія
Сівы, магутны Дняпро.

Там на прасторах прывольнай Украіны,
У бітвах за волі зару,
Свае багатырскія грудзі расправіла
У змаганнях Вялікая Русь.

Не, вы забыліся, орды тэўтонскія,
Што і цяпер тая шыр
Рэкамі нашымі мкенца бясконцымі —
Сілай народнай душы.

*

... Ты бачыла, Прыпяць, і чула, шырокая,
Народу крывавы палон,
Як плачы, праклёны і стогны прарочылі
Лютаму ворагу скон.

Лес спахмурнеў, у цябе заглядзеўшыся,
Як падалі дзеці ў крыві;
У помсце святой над вінтоўкай схіліўшыся,
І я твае слёзы лавіў.

Шумна збіралася сіла народная,
Тваёй шырынёю расла,
А ты, панахмурана помстаю, гордая,
Грозныя хвалі нясла.

Слухай ты, нечысьць прусацка-паганская,
Ужо смерць пачала вас касіць.
Слухайце! Прыпяць—рака партызанская—
Яна вас затопіць усіх!

У бітвах кіпучых шуміць легендарная
Слава герояў-сыноў,
Як Прыпяць шырокая, неадгаданая,—
Маці балот і лясоў.

Масква.
Снежань 1943 г.

ПАВЕЙ, ВЕЦЕР...

Павей, вецер, павей, вецер,
Ды з роднага краю,
Я з другіх краёў на свеце
Лепшага не знаю.

Там шумяць бары, дубровы,
Нівы залатыя,
А над хатай клён шаўковы
Шуміць сіратліва.

Там расце у смутку-болею
Адна сіраціна, —
Я не знаю, што з табою,
Любая дзяўчына?

Можа душу здратавалі
Немцы-людаеды?
Ці ў палон цябе загналі,
Што няма і следу?

Ці зыйдуцца нашы сцежкі
На прасторы вольным,
Ці запахнуць зноў пралескі
У бары зялёным?

Да цябе лячу ў трывозе
У баях заўзятых,
У змаганні, у паходзе
Рыцарам крылатым.

Я гукну табе па лесе
Вольнай Беларусі,
Ці пачую тваю песню:
«Ой, ляцелі гусі»?

*Масква.
Студзень 1944 г.*

ТКАЧЫХА

Ты тчэш неаглядныя мары
У жаданнях сваіх залатых,
Хоць люта палаюць пажары
Яшчэ на прасторах тваіх.

Усё тая-ж панадная постаць —
У песнях аб ёй расказаць! —
Усмешкі стрыманае роскаш,
І шчырая ў горы сляза.

Адважная ў працы ухватка,
І ціхасць задумнай красы,
І томная тая аглядка,
І трэпет шаўковай касы.

Ізноў твае веі упалі
На твой, сонцам тканы, узор,
Ізноў, як у вершах Купалы,
Ідзеш за сяўбою ў прастор.

Змагаеш наследкі няволі...
Размахам сваім маладым
Абнімеш шырокае поле
І ў песні сальнешся ты з ім.

Я знаю, ты вытчаш на дзіва...
За поступама лёгкай хады
Я з вершам імкнуся шчаслівы,
Кажу: Беларусь, гэта ты!

Свой зрок задуменны і ціхі
Вясною схілі нада мной, —
Я поясам слуцкай ткачыхі
Хацеў-бы бліснуць над зямлёй!

Гомель.
Красавік 1944 г.

ДЗЕНЬ ВЫЗВАЛЕННЯ

У сонцы дзень вызвалення ірдзіцца,
Нашай славай шуміць баявой,—
Партызаны прышлі у сталіцу
Беларусі свабоднай, жывой.

Праз тры жудасных годы ў палоне
Адцярпела краіна мая,
І крывёю народа ў прыгоне
Акрапілася люта зямля.

А цяпер, акрылёная песняй
Тых бліскучых сваіх перамог,
Ужо шуміць Беларусь, як прадвесне,
Па ўсіх ростанях бойных дарог.

Немцы густа ляжаць на разлогах,
Так ганебна упаўшы ў баю,
А другія бягуць па дарогах,
Як звярына, ў бярлогу сваю.

Мне шляхі і бярозы краіны
Зноў расказваюць грозную быль,
І пакрыўджаны Мінск у руінах
Кажэ мне: ні аб чым не забыць.

Наш народ—пераможны і горды,
Наш народ—як граніту скала,
Можа быць толькі мужным, свабодным
І ўсіх ворагаў нішчыць датла!

У сонцы дзень вызвалення ірдзіцца,
Нашай славай грывіць баявой,—
Партызаны ідуць па сталіцы
Беларусі свабоднай, жывой!

*Мінск.
Ліпень 1944 г.*

МАРШ РАКАСОУСКАГА

Войскі ішлі у паход,
Як бурунаў хвалі,
Аж стагнала зямля,
Аж дрыжалі далі.

Сцяг чырвоны зарой
Узвіваўся ў хмары,
І гудзеў небасхіл
У дымах і пажарах.

Гром гармат, бой салдат,
Танкі, аўтаматы...
І віталі паход
Гарады і хаты.

Вар'яцелі ў «катлах»
Немцы-ліхадзеі...
Расцвілі, Беларусь,
Усе твае надзеі.

І на захад байцы
Прашумелі віхрам,
А народ ім услед:
«Шчасця вам у бітвах!»

Зашумелі лясы,
Ажылі паляны,—
І насустрэч байцам
Вышлі партызаны.

І пайшлі, і пайшлі,
Як бурунаў хвалі:
Усіх на бой павялі
Нашы генералы

Загудзелі ў раскат
Гарады і вёскі:
«Вось пайшоў, дык пайшоў
Маршал Ракасоўскі!»

Крок у крок за ўрагом,
Акрыляў прасторы,
І грывелі ў адказ
Яму долы-горы.

Так, накрыты ў баях
Непамеркнай славай,
Сцяг бліскуча узняў
Ён аж над Варшавай!

*Мінск.
Студзень 1945 г.*

ПАМЯЦІ ЯНКІ КУПАЛЫ

Твой дух лунаці будзе славаю вавек
Над вольнымі палямі Беларусі,
Імя тваё там кожны назаве
І ў сэрцы закроне найчулейшыя гуслі.

Праз гоман пушч і сінія туманы,
Праз родны шлях ты з ліраю, ў бядзе,
Праз ціхія, забытыя курганы
Ішоў, прарочыў шчасця светлы дзень.

Ты дачакаў. Твой сон шчаслівы збыўся —
Наш край парваў няволі кайданы,
Сярод народаў вольных ты разліўся,
Сваёю песняй сэрцы паланіў.

Зноў груганне зляцела на Краіну,
Ў пажарах топіль люд і не сабраць тых слёз, —
Ты варты роднае ў сваім шляху не кінуў
І да апошніх дзён свой дар народу нёс.

У цяжкіх баях з нямецкім акупантам
Паўстаў народны, непрыступны шквал;
Табе ў змаганне з ворагам заклітым
Была апорай родная Масква.

Ты чуеш гром з палаючай Краіны, —
То б'ецца Беларусь, ідзе да перамог...
І я прышоў адтуль, з далёкае пуціны,
Твой меншы сын — аддаць табе апошні доўг.

*Масква.
Ліпень 1943 г.*

СЛУХАЙЦЕ, ПУШЧЫ, ПАЛЯНЫ...

Цёмная ноч агарнула
Пушчы, дарогі, палі,
Але нідзе не заснула
Нічога на роднай зямлі.

Там па лясах непраходных
З позняй да ранняй зары
Польмя мсціўцаў народных
Вялікаю помстай гарыць.

Слухайце, пушчы, паляны, —
Тупаты ног паплылі;
Гэта ідуць партызаны,
Сыны беларускай зямлі.

Туліцца вораг агідны,
Туліцца немец, як звер,
Ноч для яго — гэта гібель,
Яна для яго — гэта смерць.

Кроўю заплыўшыя хмары
Стынуць над краем руін,—
Гэта палаюць пажары
У бунце народнай крыві.

За папялішчы, за раны —
Слухайце ўзрывы ўдалі,
Помсціць пайшлі партызаны,
Сыны беларускай зямлі.

Мацеры нашы і дзеці...
Нам не забыцца пра іх.
Знішчым заразу на свеце,
Прыкончым фашыстаў усіх.

У помсцe святой і магутнай,
Выкаваць волі зару
Ўзняўся народ беларускі
За светлы свой край—Беларусь.

Пушчай, дарогай, палянай
Рэха удараў шуміць;
Гэта грываць партызаны —
Сыны беларускай зямлі.

Масква.
Снежань 1943 г.

СІНІЯ ТУМАНЫ

(Санет)

Застылі на дарогах сінія туманы,
І здзіўлена ўзыходзіць сонца над зямлёй,
Яно на росы траў, атуленых імглой,
Калёрамі вясёлкі ўпала на паляны.

Ўдыхаю пах зямлі, іду зачараваны,
А бунт яшчэ мацней шуміць ў маёй душы,
Што чую, як сляза закапала ў цішы
На мой ласкавы край, драпежнікам забраны...

О, людзі! О, зямля! Ўздымайце моц грудзей!
Хай знае вораг сілу нашае трывогі,
Хай ў памяці яму навекі стане дзень,

Дзень нашай страшнай помсты-перамогі,
Калі з слязою радасці у громах мы прыдзем
І вернемся на родныя дарогі!

Гомель.
1944 г.

ПАРТЫЗАНСКАЯ МАРШАВАЯ

Мы—племя шумнае,
Адважна-бурнае,
Мы — партызанскія сцягі.

Ідзем мы лаваю
З народнай славаю
За край наш родны, дарагі.

Мы б'ём з прыцэла
Знішчальна, смела
Па бандах дзікае арды.

Нямчурь подлай
І нягоднай
Ад нас не скрыцца нікуды!

Кат топча нівы,
Наш дар шчаслівы,
У пажарах топіць наш народ,

У родным краю
Усё знішчае,
Што мы расцілі з году ў год.

За мукі родныя,
За стогны слёзныя,
За смерць дзяцей, жанок, бацькоў—

Мы помсцім страшна,
Мы помсцім страсна—
Смерць за смерць і кроў за кроў!

Па слову Сталіна
На бой усталі мы,—
Ні каплі катам не прасцім!

Народнай помстай,
Паўстаўшай, грознай,
За ўсё няшчадна адамсцім!

*Лагер партызан Сабурава.
Красавік 1943 г.*

* * *

Пад зорным небазводам
Спеў льецца без канца:
«Нішто не загародзіць
Дарогу малайца...»

Ўжо ноч задумай лёгкай
Лягла на паплавы,
Байцы пайшлі далёка
У маўчанні баявым.

Гітары песні-зыкі...
Нашто-ж прыгожа так?
Нашто у марах ціхіх
Гарыць ва ўсіх душа?

За хараство Краіны
Пайшлі байцы на бой,
За радасці Айчыны
Сагрэтыя душой.

А песня ў небазводзе
Дрыжыць услед байцам:
«Нішто не загародзіць
Дарогу малайцам!»

*Лагер партызан Сабурава.
Май 1943 г.*

ПЕРШЫ МАЙ

Першы Май сабірае мільёны
Па крывавых дарогах-шляхах,
Запаляе агонь у грудзях
І гуртуе палкі, батальёны.

Першы Май б'е на бітву трывогі
З дзікім, чорным, ліхім груганом,
Што, скаваўшы народы ярмом,
Людаедствам запоўніў дарогі.

І размах баявых пераклікаў
Рэхам громкім, як хваля, гудзе,—
Мы куем перамогу штодзень
Нашай маці—Айчыны вялікай!

Знаем мы,—прашумяць аблакамі
Нашы дні—баявыя труды,
Будзе свята і ў нас, і тады
Першы Май, прамянець будзе з намі.

Слухай сэрцам, як весткі ляцяць,
Аж з далёкай Масквы палымнеюць,
Там пры строгай цішы маўзалея
Клятвай вернасці сэрцы гараць.

*Лагер партызан Сабурава.
Май 1943 г.*

ПЕРАСТРЭЛКА НАД РАКОЙ

(Апавяданне партызана)

... Аўтамат страчыў агніста...
І вось гэтаю рукой,
Помню я, касіў фашыстаў
У перастрэлцы над ракой.

У вайне з фашыстам-гадам
Трэба спрыту многа мець.
Раскажу вам, як з атрадам
Я прышоў да родных месц.

Мне здавалася, забыты
Мною месц радзімых чар,
Што у сэрцы, кажуць, скрыты
І ляжыць, як вечны дар.

Усё баі і пераезды,
Небяспекі, турбатня,
Партызан вясёлых рэйды,—
Вось была сям'я-радня.

Едзем конна, едзем ціха.
Глуш дарожак і палян,—
Што гатоў забыць пра ліха
Вечна чуйны партызан.

Лес магутны—ў паднябессе;
Ён вітае нас, як друг,
Навявае ціхай песняй
Думу, братцы, не адну.

Тут рака табе прасторна...
Хваляй сіняй... проста—рай!..
Не сказаць вам, як прывольны,
Як прыгож наш родны край!

Нешта сэрца шавяльнула,
Нібы лісце вецярок,
Калі вёска мільганула
За ракою пад гарой.

Там-жа ў вёсцы мая хата.
Маці там мая адна.
Эх, падумаў, будзе рада
Сына роднага абняць.

За ракой імчалі рыссю, —
Пуць-дарожанька ў раскат.
Раптам... скуль тут ні вазьміся,
Залп раздаўся з-за ляска.

Ці вядзьмарскія тут змовы?
Скуль нагнала тут чартоў?
Гэй, разведка, у дазоры!
Кожны к бою будзь гатоў!

Хлопцы з коней. Залп за залпам.
Завязаўся жаркі бой.
Клаў на землю акупантаў
Нашых куль смяртэльных рой.

Фрыцы беглі ашалела,
Густа падалі ў пясок,
У вёску бандаю ляцелі,
Падпалілі наш лясок.

Вылі, білі з аўтаматаў.
Мы за імі уздагон;
Палажылі многа катаў,
Пару ўзялі у палон.

Задымела наша вёска...
Шум і крыкі, плач і стогн
Плылі з дымам па дарожках
У лясны, глухі прастор.

Колькі гора было потым...
Не раскажаш да відна, —
У трупе бледным каля плоту...
Маці я сваю пазнаў...

Вось і ўсё. Расказ мой скончан.
Дайце мне перакуруць...

Рэшту скажам цёмнай ночы,
Як касцёр наш дагарыць.

І калі ўначы далёка
Рвуць пажары увакол,
Сніцца родная мне вёска,
Перастрэлка над ракой...

*Лагер партызан.
Май 1943 г.*

ДЗЯДЗЬКА-БЕЛАРУС

Сядзіш, мой дзядзька, добры, сівы,
Яшчэ ў цябе нямала сілы,
Сядзіш на прызбе ля парога,
Гаворыш радасна і многа.

Праходзяць людзі міма хаты...
Ідуць цывільныя, салдаты,
На твой падворак заглядаюць,
Ці можна адпачыць?—пытаюць.

У ільняным адзенні белым,
У старэцкай шапцы прапацэлай
І з люлькай-піпкай у зубах
Ты, ўвесь загледжаны на шлях,
Устаеш, з усмешкаю вітаеш,
Людзей у хату запрашаеш:
«Заходзьце, людцы, што-ж такое?
Вайна на свеце—ліха злое...
Як церпяць людзі, божа мілы,
І дзе набраць тут столькі сілы?
Ісці без ежы, адпачынку
І дзень і ноч без перапынку...
Пракляты немец, што ён хоча?
О, шчэ не так ён засакоча,
Што косцю ў горле яму стане
Усё яго заваяванне...
... Салдацікі, за стол сядайце,
Хвілінку, трохі пачакайце...»
І дзядзька ў сені выбягае,
Дае загады, памагае,
Гаворыць жонцы-гаспадыні,
Гаворыць дочкам, свайму сыну:
«Ты вось нясі буханку хлеба,
Нарэзаць ў міску сала трэба,
Кваску зрабіць з гурком, цыбуляй,
Каб хоць па лыжцы ўсе хлябнулі,

І з тога чорнага гляка
Наліць, паставіць малака.
Прыняць людзей, каб спаіналі,
Заўсёды нам добра жадалі...»

Ідзе у хату прамяністы,
Такі бадзёры, урачысты,
Як-бы вяселле ён спраўляе,
Людзей размовай ажыўляе.
Каля байцоў прысеў на лаве,
Дыміцца люлька, голас жвавы...
... «А скуль, салдацікі, вы самі?..
Прыдзецца вам ісці лясамі,
Яно і лепш. Я услужу,
Я вам дарогу пакажу.
Што зробіш? Цяжка... Знаю, брат,
І сам я рускі быў салдат!
Прайшоў вайну з праклятым немцам,
А ён ізноў, нягоднік, прэцца...
Ён дачакаецца свайго, —
Дастане перцу — ого-го!..
Вы толькі ешце, не шкадуйце,
У дарогу-ж вам,—сябе шануйце.
Мы тут як-небудзь пражывем,
Як будзем жывы, нажывем.

Учора вось пасля вячэры
Зайшлі у хату афіцэры;
Яны у нас паначавалі,
Мы іх таксама частавалі,
Тымчасам, ёсць дзе спаць, што есці...»
І дзядзька горды з гэтай чэсці.

Байцы сядзяць,—ім так прыемна,
Ім так зацішна і адменна,
Бы чуюць матчыны напевы,
Ці нівы роднае павевы.
Любоў вялікая — Айчына
Стаіць у сонцы прад вачыма,
І распірае грудзі бурай
Нянавісць-помста да нямчуры.

Байцы клянучца, абяцаюць,
Разбіць нямчуру прысягаюць,
Выходзяць, — дзякуюць ласкава.
Іх праважае дзядзька бравы,
Ім дух бадзёрасці ўлівае,
У добры пуць благаслаўляе...

Бывай, мой дзядзька, добры, сівы,
Няхай табе паслужаць сілы
У нашых цягасных нягодах.
Твая душа — душа народа,
І я пайду з душою гэтай
Да перамогі — нашай мэты,
Я твой наказ з сабой бяру,
Мой родны дзядзька-беларус!

Масква.
1944 г.

ЗАКОНЧАНА ДАРОГА

(Экспромт)

Вялікая закончана дарога
У гROME бітваў, гора і ахвяр,
І прамяністая над светам перамога
Усёй людскасці нясе шчаслівы дар.

Сканаў фашызм крывава і пачварны...
Чырвонай Арміі нястрыманы паход
У вяках запомняць ўсе народы, арміі—
І славаю уквецяць наш народ.

І ў гэтай святасці вялікай, пераможнай,
Калі шуміць савецкая зямля,
Я чую сэрца Беларусі роднай,
Дзе свеціць Сталіна Вялікага імя.

Мінск.
9 мая 1945 г.

ІДЗЕМ

Не прайшлі надарма песні і праклёны
На з'аранай ў бітвах песеннай зямлі,—
Вораг люты, хцівы, крывасмок шалёны
Ужо ляжыць, на век распластаны ў крыві.

Нам не раз прышлося сустракаць прадвесне
Пасля бур, і сцюжы, і другіх нягод,
Калі пышным цветам расцвітала песня
І да славы—працы паўставаў народ.

Мы ідзем шляхамі, лечым нашы раны,
Наш глыбокі смутак аддаючы тым,
Хто, Айчыне роднай верны сын адданы,
Не прыдзе дадому—к нівам залатым.

Залатое зерне сыплем поўнай жменай...
Бор шуміць таксама, і сінее даль,
І ніякі вораг нашых дум не зменіць,
Бо мы знаем, знаем, як куецца сталь.

Бо над борам, полем песні не прапалі,
Не здушыў іх чорны вораг з году ў год,
Бо да працы вольнай з песнямі Купалы
Паўстае магутны наш герой-народ!

*Мінск.
Май 1945 г.*

ПЕСНЯ АБ ВОЛАЦЕ

Як шумела каласамі
Жыта на раўніне,
Наляцелі груганамі
Немцы на Краіну.

Як прыціхнуў бор высокі
Пад варожай хмарай,
Запалалі нашы вёскі
У агні пажараў.

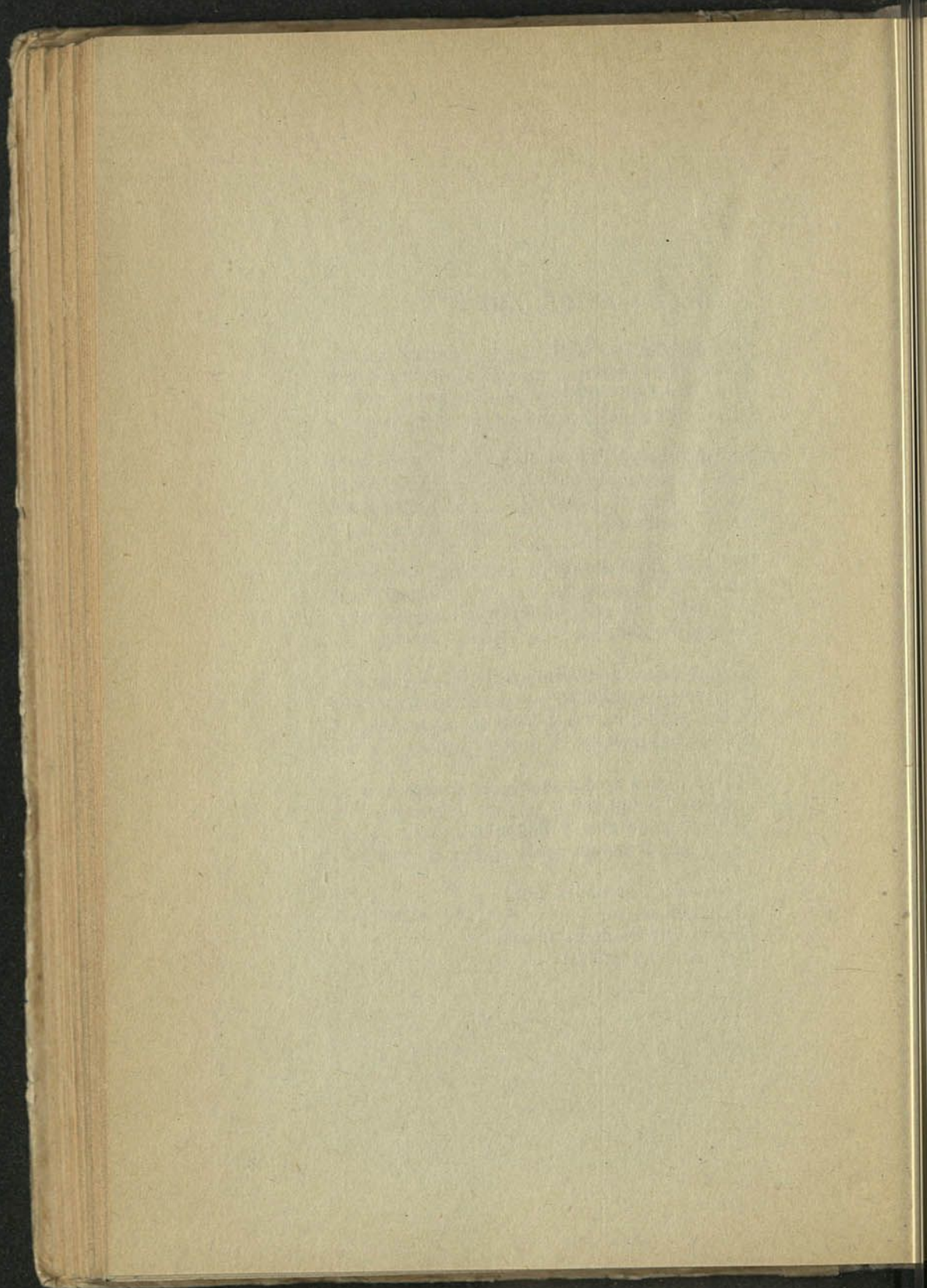
Забівалі каты дзетак,
Гналі люд ў нядолю,
Быў патоптан наш палетак
Дзікаю ардою.

Вышаў волат наш магутны
З пушчы на паляны,—
У бой вялікі з катам лютым
Вышлі партызаны.

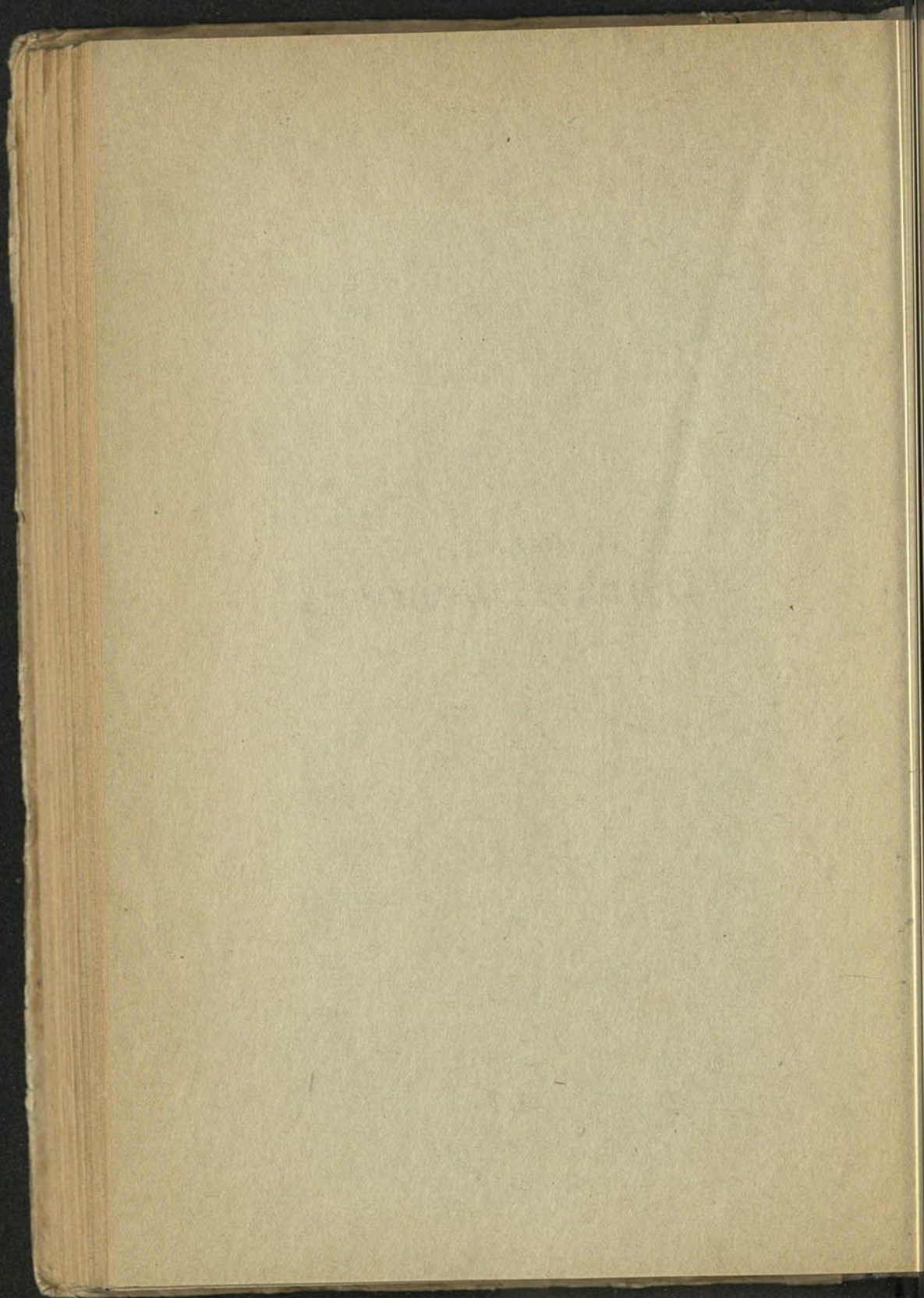
Доўга біліся крывава
На зямлі забранай,
Лёг, распластаны ў няславе,
Вораг здратаваны.

Зарунела ў вольным полі
Маладое жыта,
Немцу тут не быць ніколі, —
Кат ляжыць забіты.

Мінск.
Чэрвень 1945 г.

В цикла
„ДАРОГАЮ ЛЯСНОЮ“

ДЗЯУЧЫНКА

Куды-ж ты ідзеш у сірочай задуме,
Як казка лясное глушы,
Вядуць цябе ў даль карагодных шумы
Праз бору магутнага шыр.

Ідзеш, азіраешся ў лес палахліва—
Не бойся,—ніхто не кране,
Дзяды нашы з ўнукамі страхі на нівах
За цябе перажылі раней.

Ад маткі хусцінка і куртачка ў меру,
А ў твары трывога-дума,—
Гэта-ж ўсё тое, ў што моцна я веру,
Чым свеціць мой край нездарма.

Ідзі, мая зорка, дарогай лясною,
Хай казка з табою плыве,
Мігнуцца, як даўняй сірочай вясною,
Мне босыя ножкі твае.

ВУЛЕЙ

Забыты... Здаецца, нікому нязнаны,
Вулей пануры павіс на сасне,
Ён шумам іглістых вяршынь калыханы,
Нібы заслухаўся ў восеньскім сне.

Не чутна і пчолак руплівага рою...
Ад грэчак мядовых, далёкіх прысад
Цяпер не лятуць ціхазвонныя мроі—
Пустуе тут маткі-царыцы пасад.

Тут дрэмле зацішша. А з начаў украдкам
Следюць туманы ў блакітную рань,
Дазорам глядзіць апусцелая хатка,
І побач павалены плот у бур'ян.

Ну што-ж, не сумуй, мой забыты таварыш,
Беларусь наша ўслана не толькі касцёмі,
Яна нас лугамі пуховымі дарыць
У дні поўнаводных кожнай вясны!

У пушчы народзяцца новыя пчолкі—
Яны прыляцяць на слябу сваю,
І шум баравы, ранніх росаў вясёлкі
Па-даўняму зноў прывітаюць сям'ю.

Знаю, расстанемся з кожнай бядою,
І росамі раны залечыць зара,
І бабчыну байку аб рэках мядовых
Дзеці палёў будуць зноў паўтараць.

ЛЯСНІК

Вітаю, Даніла, як вестку-надзею,
Сустрэць тут цябе не чакаў,
Я знаў скрыпача-чарадзея,
А бачу цяпер лесніка.

І што-ж гэта сталася, мілы Даніла,
Зусім ты зрабіўся стары,
І дзе-ж тваё вухарства, сіла,
Якімі ты цуды тварыў?

Без ліку найграў за жыццё ты вяселляў
І колькі найграў вечарын,
Дзе моладасць шумна кіпела
Праз ночы да самай зары.

Цяпер вас жыве толькі трое,
Як у казцы якой, ці ў сне,—
Ты і руж'ё драбавое,
І скрыпка твая на сцяне.

Няма тваёй жонкі і дзетак—
Іх знішчыў зачумлены смок,
І ты, як вандроўнік без мэты,
Душою утраты не змог.

Пустэльнікам стаўся, жывеш, як бяздомнік,
Чаму-ж ты адрокся сяла?—
У бор многадумны, таёмны
Мо' скрыпка цябе прывяла?

У вачах тваіх ціхасць цяжкая застыла...
Яшчэ, знаць, твой смутак вялік,
Бо, вусы спусціўшы, Даніла,
Ты сівай чупрынай панік.

Пакіньма, Даніла, ўсю гэту задуму,
Хай камень ў грудзях не ляжыць,
Я знаю таксама, не думай,
Як цяжка на свеце без радасці жыць.

Не нам розным смуткам карыцца,
Ты-ж катам зямлі не аддаў—
Над сэрцам тваім серабрыцца
Баявы, партызанскі мядаль.

Раскіданы, ведаеш, у полі магілы,
Прасочана кроўю зямля,
І ўсё-ж такі нашай народнае сілы
Лютая нечысць ніяк не змагла.

Вазьмі сваю скрыпку, вазьмі ты, Даніла,
Няхай загаворыць яна,
Каб сэрцу ўцехі прасіла
У восені ціхай струна.

Зайграй-жа пра новыя дні маладыя,
Пра наш адваёваны край,
Пра пошумы ніваў і былі лясныя
Зайграй-жа, Даніла, зайграй!

Хай слухае ціхі, задуманы бор
І гукі нясе па дарогах
У бяздомныя ночы, пад яснасцю зор.
Каб не свяцілі гарачай слязой
Перажытыя болі-трывогі!

ДУБ

Як волат-асілак каронай шырокай
Схіліўшыся долу ад дум,
На пусташы ціхай стаіць адзінока
Магутны, галіністы дуб.

І хто-ж сіратаю пакінуў асілка —
Мо' гэта не быў чалавек?
Пакінуў для вока ў самоце вялікай
Сцюжам і слотам на здзек.

Дзе-ж стромкія сосны, красуні-бярозы? —
Няма іх ля дуба, няма,
Не граюць на лісцях вяселькаю росы —
Слязамі сцякае імгла.

І пусташы ціхі прастор і задумны
Раскінуўся ўшыр навакол —
Пявучыя шумы — парваныя струны
Чужынца драпежнай рукой.

Глыбей-жа карэнні, шырэй свае грудзі
На моладасць — шумны прыбой,
Парукай зямля табе родная будзе
І песня мая прад табой!

ЖУРАУЛІ

(Санет)

Станьма. Цішыня. Як адпачын зямлі.
Ледзь чутны дзятла стук у гушчыні далёкай.
Як толькі можа ўзяць напружанае вока,
У вырай цягнуць ў небе жураўлі...

Усё чуе тут асеннюю пару:
Бяроз на ўскраіне задума расставання,
У някошанай траве вужакі шалястанне
І сумнае пад небам: кру-кру-кру.

Ляціце, родныя! І я-б хацеў мець вашы крыллі,
Аб чым у цяжкі час не раз душой згараў,
Мне і цяпер к палёту мары не астылі—

Я-ж мушу тут адкрыць нязнаны рай!
І што-б нам лёсы не судзілі,
Я не пакіну родны край!

ГОЛАС У ПУШЧЫ

Памяці сакратара антыфашысцкага камітэта
Брэсцкай вобласці ў часе Айчынай вайны, пер-
шага арганізатара партызанскага друку па воб-
ласці, кіраўніка партызанскага руху ў лясах:
Гута-Міхалін, Ружанская пушча, Свіслацкая да-
ча, Белавежская пушча, арганізатара атрада імя
Кірава,—Іосіфа Паўлавіча Урбановіча, трагічна
загінуўшага 10-га ліпеня 1944 г.

Расступіцеся, сосны!
І, лес, схіліся да зямлі,
Каб сэрцам прывітаць мне
Ціхія пагосты,
Рады уквечаных магіл.

Не збягае ў сэрца
мне
Непатрэбная сляза,
О, не,
    У ім гордасць б'ецца
За вас, палёгшых тут
За радзіму партызан.

Ціхаю ступою
Праходжу між радоў
І бачу ўсюды
Чудую руку,
А сам я, турзаны
Лёсамі гадоў,
Прышоў к вам з даўнасці,
Як быццам
Невядома скуль.

Прышоў з дарог вайны,
Ад патаптаных
Ніваў залацістых,
Дзе чумнай пошасцю
Крывавіліся дні,

Дзе партызанка-помста
Кавала меч агністы.

Як ціхім і забытым стаўся лес!..
Скрозь толькі ціш-дазор
Шырокае паляны..
Я знаю, храбрыя,
вы марыце ў сне,
Як рэхам бітваў
кroachаць партызаны...

Прыцішаны, суровы,
Як на старонкі баявых трудоў,
Гляджу на кожны надпіс новы,
Як на знакі слядоў, —
А вось і ... Урбановіч.

Прывет, прывет, нястомны барацьбіт,
Ты чуеш, як ў вырай
Адлятаюць гусі,
Ты сын вялікай Ленінскай сяўбы,
Непакорнай пану,
Заходняй Беларусі.

Ці чуеш ты, пад помнікам прыкрыты,
Гоман слоў любві,
народнае пашаны, —
Як па табе, так здрадніцкі забітым,
Заплакалі
усёй брыгадай
партызаны...

Тут многія ляжаць..
Сярод іх спамянаецца
Талочка Косця,
Як некалі з дарог падпольных
Ён пачынаў рукою мне махаць,
Як да таварыша і госця.

Я Косцем ганаруся асабліва,
Бо гэта вучань мой з турэмных сцен, —
Сядзеў ён за сталом уважлівы, імклівы
І слухаў аб вяліччы часаў-змен.

Аб цудоўным сэнсе
Ленінскага слова,
Дзе будучыні светлай
вее сцяг,

Аб карысці дзеі
Кайданых і суровых,
Аб тайніках паэзіі жыцця.

Была у камеры
Прытоеная ціша,
Кожнаму свяціўся
У далях небасхіл,
І зоры ясныя, як щасце,
нам ліліся,
На наш стаптаны край
Ад паншчыннай сахі.

Аб днях пакут і мужнай барацьбы
Ніколі нам... ніколі не забыць.

Любоў вялікая,
крылатая, як сокал,
Казала стукацца
у родную душу, —
Праз ночы цёмныя
не сплюшчылі вы вока,
Душой узброенай гатовыя на штурм.

Што подыхам было
варожай хмары чорнай,
Што пошасцю цвіло
На нашай на зямлі, —
Крок сталёвы Арміі Чырвонай
І храбрасць вашая пачвару разгнялі...

Я клятваю над вамі сёння
Уздымаю Партыі сумленныя скрыжалі
І бачу — над айчынным пантэонам
Пад сцягам Леніна схіліўся родны Сталін.

*Косаўскі раён,
Брэсцкай вобл., Пушча «Гута-Міхалін».
Верасень 1945 г.*

НАД НЕМАНАМ

Гляджу з абрыва, як з кургана,
На горад даўнасці сівой,
Дзе не адна крывавіць рана...
Гляджу на родны горад свой.

Здаецца, ўсё мне тут знаёма:
Задума ўзгоркаў, звон крыніц...
Насустрач пушчам сіні Нёман
Шырокай хваляю шуміць.

Я знаю час, мы не забылі,
І наша дума не маўчыць,
Як тут не раз чужынцаў білі,
Як крыжаваліся мячы.

Тут не адзін разбіўся вораг,
Свайму набегу быў не рад,
Цябе глуміў, мой родны горад,
І польскі пан і немец-кат.

О, Нёман, Нёман, родны Нёман,
Мне многа хочацца сказаць...
Як ціхі і задумны промень,
Тут і мая плыве сляза.

Мінулi часы знемажэння,
Народ пакінуў нам завет,
Як ты яго жальбу, цяпенне
Вякамі нёс ў шырокі свет.

Не раз мне, Нёман многаводны,
Павееш ласкаю сваёй,
У праменні сонца стане Гродна,
Наш горад даўнасці сівой.

Квітней, красуй, мой родны горад,
І слухай слаўных часаў звон,—
Народ наш моцны стаў, як волат,
На варце новых, шчасных дзён!

*Гродна.
Снежань 1945 г.*

ПРАВАДЫРУ

Як хваля за хваляй у пошуме ніў,
Як рокат ракі быстрацечнай, шырокай,
Шуміць за табою народны прыліў
І ўзносяцца песняй магутнай далёка.

Палеткі шумяць і шумяць гарады,
І сэрцы у рытме адзіным імкнучца, —
Любоўю народнаю ты, правадыр,
Абдораны чыстаю і неўміручай.

З руінаў узносіцца ў спеве зары
Наша Краіна, табою узнята,
Вешчая мудрасць, натхненны зарлы
Усё перадольваюць сілай крылатай.

Сталінскіх вёсен ці мала прайшло...
Кожная з іх—гэта гімн лепшай долі,
З табою ў змаганнях не страшна нішто,
Ні ўчора, ні сёння, ні заўтра,—ніколі.

*Мінск,
1 лютага 1947 г.*

ЗАХОДНЯЙ

Калі-ж ты дарасцеш? Я знаю, гэта будзе,
І кожны ў сэрцы для цябе збярог
Свой дар, бо ты ў вясняным гудзе
Ішла таксама ад задуманых бяроз.

Глыбокі твае раны. Ты ўсе прайшла прымусы,
Ў няроўнай долі білася за край,
Твой летапіс—Заходняй Беларусі,
Крывёй запісаны, не выцвіце ў вяках.

Да роднага гнязда вярнулася праломам,
Правяўшы межы к Ленінскім палям,
Каб пад адзіным бацькаўшчыны сховам
Квітнела нашых прадзедаў зямля.

Прышлі палкі чырвоныя з Усходу,
Як волаты у байках ці у снах,
І на вялікай урачыстасці народу
Прайшла з усмешкаю шчасліваю вясна.

Ні польскія паны, ні немцы-ліхадзеі
Не вырвалі тваёй адданае душы,
Пранесла ты ў баях вялікія надзеі
Пра вольны шлях да сонечных вышынь.

Збірай тваіх сыноў на подзвігі, як даўна,
Няхай ідуць ганцамі на прасцяг.
Каб палымнеў агонь душы ўладарнай
Прасторам вольнага, здабытага жыцця.

Мінск. 1945 г.

НА РУІНАХ

Як-жа ціха і гола на свеце—
Зноў дарогі, крыжы і бярозкі,
І расхлэстаны вецер
Над руінамі спаленай вёскі.

Весь стаяць, як забытыя, грушы
І нічым не прытулены клёны—
Гнеў у сэрцы варушыць,
Сэрца лічыць і лічыць праклёны.

Ні платоў ля зямлянак, ці весніц,
Ціхай вуліцы—ў поле залом...
Ці знайду свае песні
Каля студні з даўгім жураўлём?

Ці махне мне рукой з маладосці
У вяночку вясны кучаравай
Тая, што вырасла ў вёсцы
З усмешкай ружова-бялявай?

Праходжу прыцішаным крокам...
Пад галіністым, ветраным клёнам
Стаю у задуме глыбокай
Над пражытым, зарослым, займглёным.

Цішыню спалахнуў стук сякеры,
Гоман слоў, незвычайны ў зацішшы,
Недзе скрыпнулі дзверы,
І людзі на вуліцу вышлі.

Сягоння, як здаўна, заўсёды
Бервяно на руінах заложыць
Сваёй сілаю горды
Чалавек наш — нягод перамогац.

Гродна—Мінск.
1946 г.

ПАМ'ЯЦІ М. І. КАЛІНІНА

Вялікі выхаваўца!
Любоў к народу—
Была твая душа
І твой пачэсны шлях.
На трыбунах шумных
У ярасныя годы
Мы бачылі цябе
ў кастрычніцкіх сцягах.

І старастай сваім
Празваў цябе народ,
Працягваў рукі
ў шчырым адабрэнні—

Пачуцці, воклічы,
Як шум вясны—гарой
Услед за табой плылі
ў парыве-захапленні.

У навалe год,—
У радасці
І крыўдзе,
Сярод бурлівай
І клопотнай плыні
Заўсёды ў пошуме любові народнай прыдзе
Усерасійскі стараста Калінін!

Мінск.
5 чэрвеня 1946 г.

ЯКУБУ КОЛАСУ

Здаецца, чуў цябе у полі
Яшчэ маленькім пастушком,
Сярод бярозаў і таполяў
У песнях ранкаў над лужком.

Ішоў жыццёваю дарогай
І гэты скарб у сэрцы нёс
Сярод мапы, няпраўды многай,
Чым так багаты быў наш лёс.

У вёсках цёмных і галодных,
Дзе панавала слота, гразь,
У бунце і жалбе народнай
Мы сустракаліся не раз.

У кветках мараў тваіх песень
Наш вольны край душой багат,
Дзе ў водах шумнага прадвесня
Над галавой не скогліць кат.

Твой зрок над вольнаю старонкай
Любоўю бацькаўскай імгліць —
У шуме ніў, у ранках звонкіх,
У сказах роднае зямлі.

Мінск. 1946 г.

ПА ЛЕНІНСКІХ ЗАВЕТАХ

Ужо не адзін грывотны шквал
У цемры бур загінуў —
Скажы, каторы перавал
Праходзіш ты, краіна?

Скажы, хто змерыць тваю моц
У змаганнях небывалых,
Цану крыві і перамог
І неўміручай славы?

Бо з года ў год ідзе народ
Па ленінскіх заветах,
І свецяць яснаю зарой
Шляхі да нашай мэты.

Гарыць Кастрычніка маяк,
І ворагі разбіты,
І не памогуць ім ніяк
Пагрозы і малітвы.

Фашызму — ліху нашых дзён,
Што свет тапіў у горы,
Падрыхтавалі вечны скон
Совецкія прасторы.

Натхненнем ленінскіх вышынь
І Сталіным сагрэты
Да сонца вынесем з руін
Рэспубліку Советаў!

*Мінск.
Кастрычнік 1946 г.*

НОВЫ ДОМ

Сядайце, дзеці, за сталом.
У вокны раніца шуміць
І з сонцам лье ў наш новы дом
Дыханне нашае зямлі.

Сядайце, дзеці... Колькі нам
Прышлося сілы палажыць,
Як давялося патужыць
Да ўсходу радаснага дня.

Была вайна... Быў страшны час,
Ў агні глуміўся добрабыт,
Быў смелым, мужным кожны з нас,
Народны мсцівец-барацьбіт.

Не ўсе між намі за сталом...
Дзесь на пабоішчах ляжаць
Сыны мае... І вечным сном
Пад шум вятроў спакойна спяць.

Бясмертна іх святая кроў,—
Праз іх жывем мы, сеем, жнём,
Мы значым працай кожны крок,—
Вось... збудаваці новы дом.

Умейце, дзеці, шанаваць
Сваю Радзіму, свой куток,
Калгас для шчасця будаваць,—
За нас не зробіць нам ніхто.

Багаславён будзь той, хто ў час
Прышоў, ў нядолі дапамог,
Хто з думай сталінскай між нас
У дні нягод і перамог.

Мінск. 1946 г.

НОВАГОДНІЯ АГНІ

Над снягамі агні залуналі сягоння святочна,
У неба ціхае водблеск дрыжыць, прамяніць,
І руіны атульвае цёмная, ціхая ночка,
А па вуліцы мерна натоўп... шуміць...

Я стаю, як пасля перажытае крыўды,
Як пльву ў шуме дзіўнага дзесь карнавала,—
Людзі ў марах ідуць, беллю снежнаю, тонкай пакрыты,
Праз руіны сталіцы, разбітай тэўтонскай навалай.

і далёкае нешта прыйшло к сэрцу блізка,
Як перамога пасля злоўжыванняў жыцця,—
Прад вачыма стаіць воблік нашага новага Мінска,
Сэрца нашай краіны, як шчасця народнага сцяг.

Гляджу ў далё на шляхі... Шлях адзін да Масквы—нашай
гордасці, славы,

Дзе па Ленінскіх вехах прайшлі пераможцы вякоў,
Шлях другі да разбуранай немцамі польскай Варшавы,
Вярванай намі з фашысцкіх, тыранскіх акоў.

Праз вёскі, руіны... і раны зямлі, і магілы
Шлях з агнямі праз Мінск аж на захад далёка бяжыць,
Гэта нашы агні, нашай гордасці, славы і сілы,
Хараство нашых дум за далёкія мкне рубяжы.

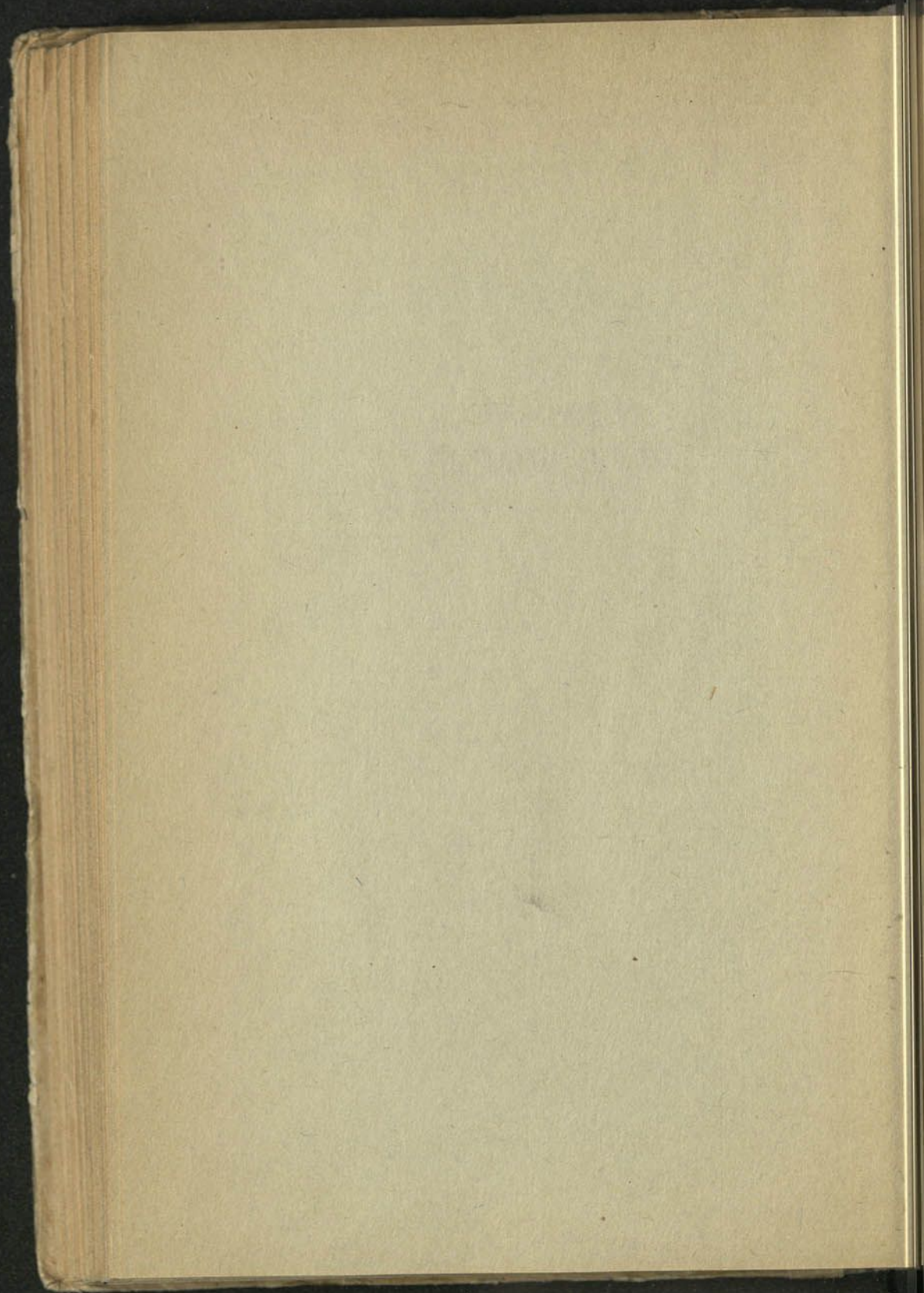
Мне цёпла ад гэтага... Мару'я, мару сягоння...
З агнямі паплыў-бы, здаецца, ў нязнаны прастор,
Каб у вечар сягоннешні, ціхі ў снягах, новагодні
Мне дар свой камусьці, як чару, паставіць на стол.

Быць даўно перастала мая Беларусь незнаёмкай—
Манументам уздыме з руін свае скарбы народ,
Як казкай квяцістаю—нашай шчаслівай старонкай
Ён пад Сталінскім клічам зыдзеца на песенны сход.

Так я мару... Натоўп ўсё шуміць... І пывуць па снягу яго цені.
Дымкай мяккаю ноч у прасторах далёкіх імгліць,
І толькі ў руінах маўчаць задумённыя сцены,
А ў даль па шляху паплылі ўсё агні і агні...

*Мінск.
2 студзеня 1946 г*

З ыкла
„ШУМ МОРА“

* * *

Гад начной калматай цемрай,
Мора, мора, ты шуміш,
Адзінокае аб бераг
Белай пенаю шуршыш.

Хмара чорная апала,
Як над полем варанне,
І шалеючаю хваляй
Быццам цягнецца на дно.

І, здаецца, ў віхры гучным
Дапатоппы вось стаю,
Цудаў скарб, нідзе нячутны,
Для вякоў зямлі таю.

ЗЕЛЕННЮ ШЧАСЛІВЫ

Зеленню шчаслівы,
Сонцам край уцешан,
Восенню маўклівай
Дагарае снежань.

Сонечнае мора
Лашчыць бераг ціхі,
І чутны з прастору
Хваль марскіх уздыхі.

У ліловай дымцы
Горы анямелі
І з іх снежнай беллю
Хоча сонца зліцца.

О, Каўказ, табою
Я не надзіўлюся,
Дык вазьмі з сабою
Ласку Беларусі!

АГАНЁК

Хвалі пеняцца з задорам,
Б'юць буруны у прастор,
Аганёк блішчыць над морам,
Ў цемры шумнай і густой.

Аганёк гарыць, як свечка,
Над стыхіяю дрыжыць,
Быццам там старожыць вечнасць,
Першабытны голас — жыць!

Мо' таму бяздомным мора
Так здаецца уначы,
І трывогаю гавораць
Весткі хваляў з далячынь.

За кагосьці вось баюся—
Мо' хто ў моры адзінок?
І таму стаю, гляджуся
На збаўлення аганёк.

ЛЯ ПОМНІКА ЛЕРМАНТАВА

Сплывае вечар ў цішыні
На горныя прасторы, —
Аб чым, паэт, у смутку сніш,
Аб чым душой гаворыш?

Уначы таполі нам з журбой
Усё аб табе гутораць,
У вянок сплялося над табой
Далёкае сузор'е.

Калі над сонмам ціхіх гор
Устае ў прахладзе ранак,
Ты, ў сонцы ўвесь, глядзіш ў прастор
Душой зачараванай.

Мо' хочаш песеньку пачуць,
Дзе сэрцам дакрануўся,
Рукой прыветнаю махнуць
Да снежнага Эльбруса?

Мне так знаёмы смутак твой
У зроку распалёным
І дум глыбокіх хараство,
Адвагай акрылёных.

Знявагі, здзеку ў сэрцы нож
Тых царскіх, сільных свету, —
Жыццёвы ветразь цябе нёс
Самотна, без прывету.

Пльвем цяпер мы к новым дням
У шумным карагодзе,
І як-бы не прышлося нам,
Цябе, паэт, знаходзім.

Усюды, там, дзе здзек павіс
Над нашым лёсам плённым,
Ты паўстаеш, як баявік,
Пратэстамі натхнёны.

І сколькі будзе жыць наш свет
З пабеднай барацьбою, —
Ці хто паэт, ці не паэт,
Панікне прад табою!

*Жіславодск.
«Верасень 1947 г.*

ГОРЫ

Горы... Я гляджу на вас
І сам, як вы, нямею,
Хачу вось нешта вам сказаць
І ўсё... і ўсё не смею.

Бо толькі тут арлам кружыць
У паднябеснай далі
І ветру вольна без мяжы
Свае расхлёстваць хвалі.

Гляджу — суровыя пльвуць
Грамадамі курганы,
Як-бы да новых мэт брыдуць
Пад небам караваны.

Чуён з далёку шум і гром...
Дзесь родзяцца цясніны...
Бурляць з маланкаю-агнём
З-пад хмараў ручаіны.

Так адыходзяць ў неба муць
Грымоты ў шквалах рытма,
Як-бы душу маю бяруць
Да новых, новых бітваў...

*К'сладск.
Верасень 1947 г.*

СЯБРЫ

Няспынна шум плыве з імглы
З цяжкім салёным ветрам,
Імкне да сонечнай зямлі,
У зелены адзетай.

А я задуманы сяджу,
Прад мною даль марская,
На хвалі светлыя гляджу,
Сваіх сяброў чакаю.

З-за небасхілу будзе знак,
Устане з хваляў кропка,
А потым мачта
На маяк
Скіруецца таропка.

Сябры прыедуць з далячынь,
У сэрцы столькі свята!
Нам ёсць пагутарыць аб чым,
У дружбе дні багаты.

Сябры—мой родны рускі брат,
Сын шчырай Украіны,
Масква, Батумі, Ленінград,—
З усіх куткоў краіны.

У нас усіх адзін узлёт
Душы крылатай, шчырай,
І мары смелае палёт
У роднай вольнай шыры.

Для нас не здолее нішто
Закрыць прыгожых даляў
І закаваць той дум прастор,
Які мы раскавалі.

Бо наш гартоўны карабель
Да новых мкне падзеяў,
Натхнення поўны ў барацьбе
Ад ленинскіх ідэяў...

... Сябры мне будуць гаварыць,
Як песняй менестрэля,
Пра мора, што ўдалі шуміць,
Пра ўсё, што дзе сустрэлі.

Аб палыханні ціхіх зор
У цішыні світальнай
І што казаў марскі прастор
У магутным калыханні.

Пра спеў, з якім у светплылі,
Пад сцягам славы, дружбы,
Сыны суровае зямлі,—
Совецкія Калумбы.

... У думках пройдзем па зямлі
Вялікай, прамяністай,
Дзе штурмы волатаў прайшлі
У зброі комуністаў.

Зямля мая, дзе я узрос,
Прайшла праз паланенне,
У шляхах развесістых бяроз
Спявае адраджэннем.

Сябры, нам радасна ісці
Дарогай прамяністай,
Свой край любіць, гарэць ў жыцці
Душою комуніста.

Мы ўсіх адважных сабярэм,
Сыноў сям'і крылатай
І папльвем пад спеў сірэн
Шляхамі арганаўтаў.

Сочы.

Снежань 1946 г.

НА ЗАВОДЗЕ

Бачу, пільна працуеш—
Працуй.
Хай жалезныя стружкі
Паддаюцца
Стальному разцу
І ўюцца і ўюцца,
Як стужкі.

А я,
Тут заслуханы ўпотай
У цэха прыглушаны грук,
Не магу не зірнуць
На тваю, на дзявочую постаць
І на спрыт
Тваіх рук.

І на тое,
Як звісла над скронню
Залацістая
Пасма валос,
І на выраз
Вачэй тваіх скромных,
Што ўзялі сабе
Сіні з нябёс.

Мне уцеха
Плыве
Хваляй к сэрцу,—
Толькі ў песнях
Яе апяць,—
Гэта наша вясна
К сонцу рвецца,
Гэта песня
Твая і мая.

Пазнаю
Гэты позірк і скроні,
Як дыханне палёў,
Як зару,—
На заводзе
З табою сягоння
Аднаўляем з руін
Беларусь.

*Мінск.
14 лютага 1947 г.*

НЕ ЗАБЫВАЙ

Я так хацеў
Цябе сустрэць,
Суровай казкаю гарэць,—
І вось, цярплівіца мая,
Ізноў з табою я!

Ты недзе ў полі
Між вятроў,
Я за табой ісці гадоў,
Як некалі ў няволі,
Як некалі ў падполлі,

Дзе горда мы
Няслі пару,—
Адзіны шлях праз Беларусь,
Пад змкамі турмы,
У песнях без журбы.

Я помню скроні,
Шоўк валос,
Цярпенне за народны лёс,
Любоў к свабодным гоням —
К нашаму «сягоння».

Ты ўспамінай
І Пінск, і Гродна,
І шумны Нёман сіневодны,—
Кайданны шлях праз край—
Глядзі, не забывай.

Цяпер мне сніцца
Вёска, гай,
З табою выснены калгас,—
Як жыцця крыніца,
Ў марах ён ірдзіцца.

Табе ізноў
Я заспяваю,
Хай рэхам паляціць па краю
Купальскі гучны зvon:
«На свеце жыў Лявон»...

Ты не маўчы...
Шляхі свабодны —
Без кайданоў, без слёз народных, —
З усмешкай прашапчы:
«Ад сонца ў нас ключы»...

*Мінск.
Красавік 1947 г.*

КВЕТКА

Я слядоў сваіх прагна шукаю
Па лясістых палескіх шляхах
І цяпер вось яе сустрэкаю,
Кветку, знаную ў думках і снах.

Яна вырасла гожа, высока
Між нягодаў і слотаў жыцця,
І глядзіць яе зорнае вока
На палескі задумны прасцяг.

Бор шумеў між чаротаў над ёю
І тулілі туманы ўначы,
Як-бы зналі, што з гэтай красою
Можна ўсе непагоды змагчы.

Яе водбліск у тварах іграе,
У дзявочых усмешках гарыць,
Струны сэрца музыкай кранае,
Што над водамі ў далях дрыжыць.

Гэта вее вясна — наша госця,
Нам расшыла вянкi на грудзях, —
Дык заліся, гармонь маладосці,
І глыбей нашых вёслаў размах!

Я-ж казаў — гэтай думы аб кветцы
На прасторах балот не згублю —
І цяпер гляджу з песняю ў сэрцы,
Як кагосьці завочна люблю.

Будзе кветка гарэць на прыволлі
І раскажа, што шэпча чарот, —
Ведаў, што гадаваць у бяздоллі
Тут, вякамі прыбіты народ.

Сярод пушчаў, пяскаў і балотаў
Выпіў горкую чару да дна, —
Вось і выпесціў долю ў журботах,
Кветкай шчасця завецца яна.

Пінск.
Снежань 1947 г.

ПОУНАЧЧУ

Памяці Янкі Купалы.

Вось сосны мне шумяць на ростані
І клічуць да сябе паўночнаю парой.
Аб чым яны шумяць? Ці то аб песні гора,
Ці то аб долі слаўнай пройдзеных шляхоў,
Калі жывучыя ў народным моры сілы
Вядуць да шумных сосен, песенных крыніц
Краіны стомленай. Там чуйна спіць пясняр...
Сівы туман шгоночы над курганам
Нашэптвае былінны сказ
Аб бітвах і шляхах сыноў зямлі змагарскай,
Зямлі, не раз забранай.
Пльве ў душы падземнай ручаінай
Любоў і гнеў, як светлых зор наказ,
Каб светачам быў вечна Сталінград,
Каб не забыліся пра бітвы пад Масквою,
На Курскім полі, ля Смаленскіх брам,
Аб Кіеўскіх баях і тут, на роднай ніве,
Калі з пачварай біўся мужны Мінск,
У руінах непакорны.
Так чуйна спіць пясняр, як волат пад курганам,
І струны сэрц зямлі трымаючы ў руках,
Ён слухае народныя прызнанні
Аб перажытым ўсім ў мінуласці і сёння.
Купальскай кветкаю гарыць курганны зніч
І росамі прастор ў туманах серабрыцца...
Шуміць наш край, пад зорамі шуміць,
Дзе кожнаму ірдзіцца кветка шчасця.
Яны ідуць, народа пакаленні,
К табе, пясняр, тваіх паслухаць сноў,
Каб несці ў будучыню свой найбольшы дар
Для бацькаўшчыны мілай.

Мінск,
27 чэрвеня 1947 г.

І. У МАСКВЕ

З паэмы «Сын Кастрычніка».

Хаджу па вуліцах Масквы,
Хаджу задуманы і ціхі,
Як-бы ў душы юнацтва сны
Навеяў мне жыццёвы віхар.

Бо толькі ўчора самалёт
Прымчаў мяне з краіны роднай,
І думак неспакойны лёт
Яшчэ з парадкам не узгоднен.

Шукаю я сваіх слядоў,
Дзяцінства ў далях я шукаю,
І далягляд сваіх гадоў
Як-бы спачатку сустракаю.

Адкуль ў душу запала мне
Такая шчасная часіна, —
Ні то на яве, ні то ў сне
Вядзе к далёкім успамінам?

Ідзе вось трэці год вайны...
І там на захадзе, далёка
Мой край у бітвах, у агні
Змаганнем поўніцца шырокім:

Ў вачах маіх яшчэ стаіць
Пажараў полымя начное,
Над небасхіламі дрыжыць,
Да помсты кліча агнявое.

І вось Масква... І дзіўна тут
Глыбокай думай я абвеян
І чую — споведдзю цвітуць
Жыцця далёкія падзеі.

І чую—ля майго пляча,
Здаецца, ціха ходзіць нехта,
І на усё кладзе пячаць
Майго душэўнага прывета.

Любоў і гордасць у душы
За дзень Масквы знаёмы, шумны,
За мары смелья, за шыр,
За іх—за Сталінскія думы!

За маладосць і за сяброў,
Што йшлі ў навуку з цёмных хатаў,
За таварыства, за любоў
У сценах мудрай «альма матэр». *)

У даль мінулага іду,
Сябе знаходжу на разлогах,
Адкуль ад ранніх рос і дум
Пайшла у свет мая дарога.

* * *

Мая радзіма — Беларусь,
Мой ціхі, бедны кут прытульны!
Адтуль пачатак свой бяру,
Ад ніў, лясоў і хатніх будняў,

Дзе снежку школьную таптаў,
І як пад свіст снягоў-заносаў
Я пры лучыне прачытаў,
Кім быў вялікі Ламаносаў.

Мяне палоніў гэты лёс—
І бачыў я Маскву сіваю,
Куды рыбак з сабой прынёс
Для Русі славу векавую.

У снах сваіх я йшоў туды,
Ішоў далёкімі шляхамі
І бачыў вуліцы, сады,—
Маскву з наўкольнымі лясамі.

Так пастушок ад бедных ніў
Пачуў душой падобнасць долі,

---

*) Традыцыйная студэнцкая назва універсітэта. Слова лацінскае.
У даслоўным перакладзе азначае: «старая маці».

І першы раз у даль агні
Мне залуналі на прыволлі.

Прышла нямецкая вайна,
Тапіла край ў агні і горы,
Прымус вайны усіх пагнаў
У невядомыя прасторы.

То быў чатырнаццаты год...
Асенні смутак над палямі
Праводзіў нас ад нашых гнёзд,
Дзе гараваў наш люд вякамі.

Цягнуўся бежанскі абоз,
Абоз ад Брэста да Бабруйска,
Адтуль цягнік усіх павёз
На раўніны зямлі рускай.

Чырвоны доўгі эшалон
Звіваўся стужкаю прывольна,
І вось прастор праз многа дзён
Дыхнуў нам Волгаю раздольнай.

Там маладосць расла мая
Сярод таварышаў шумлівых,
І шчыра руская зямля
Карміла нас з багатай нівы.

Не раз віталі мы зару
У спрэчках шумных і шырокіх
І клапаціліся за Русь
З тугой і радасцю глыбокай.

І з намі кожнаю парой
Быў Пушкін, Гогаль, Чэрнышэўскі,
Некрасаў, Горкі і Талстой,
Тургенеў, Чэхаў, Дастаеўскі...

І з намі ён зару вітаў,
Як промень светлы, сэрцу блізкі,
Душой кіпучай трапятаў —
Любімы геній наш — Белінскі.

Пара, пара маёй вясны,
Каханья зорныя прыметы! —
Мы ўсе адной сям'і сыны,
Былі мы — рускія студэнты!

II.

І вось прышлі яны—сцягі,
Сцягі жаданай доўга змены,
Калі на новыя шляхі
Павёў усіх вялікі Ленін.

І што здавалася глухім
У шляхах гісторыі народа, —
Паўстала з клічам агнявым
У сцягах семнацатага года.

У стэпах снежных ажылі —
Народнай хваляю адразу
У віхурах грозна паплылі
І Пугачоў і Сценька Разін.

А моладзь шчыраю была,
З імпэтам бурным ваявала
І для народнага добра
Душы сваёй не шкадавала.

У змроках сіверных начэй
На вартах збройных нам Айчызна
Свяціла зорамі вачэй
Аб ідэалах камунізма.

Нам грамадзянская вайна
Адкрыла вольныя прасторы, —
Душа — народная вясна
Будзіла рэхам долы-горы!

Любіў ісці я ў людскі шум
У дзень, заліты яркім сонцам,
І чалавека, як душу,
Ласкаць, смяяцца з ім бясконца.

На стол мы клалі кнігі том
У сценах універсітэта,
І кожны з нас быў мудрацом,
У сваіх імкненнях быў паэтам.

Мы рыхтаваліся к сяўбе
На новай ніве пераможнай,
І кожны компас браў сабе,
Каб не зблудзіць ў далі дарожнай.

Шумела Волга ў берагах,
І плыў народны шум далёка
На палымнеючых сцягах,
На крыллях ленінскіх узлётаў.

Мне тых прастораў не забыць.
Дзе дума буйная адзеку,
Дзе навучыўся я любіць
Яго — ў змаганні чалавека.

Прастор, праходжаны не раз
Людзьмі — асілкамі ідэі
Для чалавечага добра —
Вялікіх сейбітаў надзеі!

То-ж тут прасторы азіраў
На Волгі беразе высокім,
Душой вялікай сумаваў
Збіральнік дум — вандроўнік Горкі.

Як той агністы Праметэй,
Свой дар разносіў для народа
Ад вежаў ленінскіх ідэй
Дарагай шумнага пахода.

Ускалыхнулася зямля,
Няволі трэснулі заставы,
І час вялікі выпраўляў
Сваіх байцоў на поле славы.

Імкненні кожны гартаваў...
У народнай творчасці магутнай
Ты стала блізкаю, Масква,
Ты стала яваю даступнай.

Мы хадакамі да цябе
Ішлі і ехалі снягамі
І радасць спраў няслі табе,
Здзіўленне заўтрашнімі днямі.

* * *

І ў гэтых шумных, бойных днях,
У размовах таварыскіх
Мне думка ціхая адна
Часамі падплывала блізка.

Адкуль яна? Чаго? На што
Так стала ўцешнай таямніцай,
Ўрывалася за шумны стол,
Журчэла ціхаю крыніцай.

То ціха пошумы плылі,
Плылі жалейкай над жытамі
І ў сіль шырокую вялі
Мяне пастушымі слядамі.

У душу ўрываўся зелен-бор
Сваім таёмным калыханнем,
Звінеў ў душы лясны прастор
Пераліўным рэха граннем.

Ці-ж гэта ты... ты, Беларусь,
Завеш ўзагадованага сына?
Няці туды вызвольны рух,
Няці у кожную хаціну.

Каб не было і там, як тут,
Памешчыка, буржуя-пана,
Каб сілаю народных рук
Была зямля ўся адабрана.

Хацелася паглянуць мне
Хоць-бы адным здалёку вокам,
Як у якім далёкім сне,
На прасторы родных вёсак.

Сваім таварышам кажу,
Што больш мне нельга заставацца,
У кожнай гутарцы тужу:
«Прыдзецца з вамі развітацца...»

. . . . .
Юнак, загляджаны ў прастор,
Вярнуўся к хатам, як сіротам,
Прышоў да ціхіх, сумных зор
Над лесам, полем і балотам.

Пыліла снежная імгла,
Світалі віхры над курганам:
Мая жаданая зямля
Была ў журбе пад польскім панам.

III.

І вось цяпер знайшоў прыпын
У палоне ціхага натхнення
Я — вольнай Беларусі сын,
Якая зноў у паланенні.

У Маскве мне вее цеплыня
І кажа позіткам знаёмым,
Што, Беларусь, ты не адна,
Усе чуюць, чуюць твае громы.

Даходзіць кожны боль зямлі
У змаганнях ярых і нягодах
Да нашай братняе сям'і,
Да сэрца рускага народа.

Аб гэтым Пушкін мне казаў,
Світальнай дымкай ахілёны,
Як ціха плошчу азараў
Сваёй задумаю натхнёнай.

Гляджу на вуліцаў размах —
У сэрца вернасці скрыжалі
Табе, Масква, Чырвоны сцяг,
Табе вялікі, мудры Сталін!

Грыміць баямі Беларусь
За шчасце роднага світанку,
За Свет-Маскву, за наш Саюз —
Грыміць краіна-партызанка.

Хоць шум і рух, куды ні глянь,
А думкі роем палымнеюць, —
Уздоўж старыннага Крэмя
Вядуць да сценаў маўзалея.

І там з паніклай галавой
Стаю, і час на міг знікае...
І тчэцца ціхаю душой
Мне быль знаёмая такая...

*Масква.
1943—1944 гг.*

ЛЕНІНГРАДУ

Здаецца мне, што помню ўсё, —
Цябе, вялікі Ленінград,
Дзе новы час для ўсіх прышоў
Пад сцягам збройных барыкад.

Я там не быў, а помню ўсё,
Нясучы ў сэрцы з барацьбой
Той жэст, што ўсім ў вякі прасцёр
Вялікі Ленін над табой.

Хоць Беларусь, мая зямля,
Была калісьці сіратой,—
Яна ў гісторыю прышла
Народнай ленінскай ступой.

У дні баёў, у дні трывог,
На акрываўленых шляхах,
Нам Ленінграда веяў сцяг —
І вораг там бяслаўна лёг.

Блакада... сцюжа і пажар...
Грымучай эпапеі шлях...
Нам не забыць тваіх ахвяр
Навек, бяссмертная зямля!

Жнівень—1947 г.

У ПЕТРАПАУЛАУСКАЙ КРЭПАСЦІ

Казематы,
Адзіночкі —
Адна за другой,
Адна за другой...
А ў іх
Заржаўленыя краты,
Заржаўленыя ложка
І ўспамін
Аб звоне ланцугоў.

Цяпер
Там пуста ў змроку...
І тонка сонца
За акном
Трапечацца ў лістах —
Ведаю,
Да смерці пазнаю
У тым клёне і бярозцы
Дрыжанне сэрца чалавечага ў цісках.

І часам
Вось здаецца,
Што нехта ў глушыні
У задуме мерыць крокам за дзвярыма,
Што нехта сэрцам
Марыць-сніць,
Пахілены над думамі сваімі.

Іду.
За мною карыдора рэха.
І пусташ,
Адзінокая, як сон —
Ші думаў я,
Што дарасту да ўпехі,
Каб слухаць без знямогі,
Як рэволюцыі набатны звон
Плыў да перамогі.

Чэсць шляхам
У народныя збунтованыя віры,
Да руднікоў
Кайданых і крываваых,
Да далніх тундраў
Царскае Сібіры,
Да цытадэлі
Польскае Варшавы!

І дума ціхая плыве,
Як водгалас жыцця
Далёка за сцяною,
Што мо' таксама сонца, як прывет,
Трапятала лістам,
Калі, зняволеных турмою,
Вялі на смерць
Іх першых—дэкабрыстаў?

Ульянаў Аляксандр,
Бауман
І Горкі,
А вось яна
У вянку цяжкім — Фігнер...
У вачах усіх гарыць
Чалавечая
Любячая праўда,
І чую толькі,
Як недзе шум ў задуме ціхне.

Бо бачу іх—знаёмыя імёны —
Яны прышлі з глыбінь
Шырокае Расіі
Праз сіверы-нягоды,
Каб Леніна законы
На сцягах барацьбы
Шчасце ўсім насілі,
Яснелі назаўсёды.

Адыходжу,
Як быццам расстаюся
З даўным, перажытым.
Я ведаю, не раз яшчэ
Душой сюды вярнуся,
Як рэха у глушы забытай,
З сардэчным словам: Чэсць!

Верасень — 1947 г.

НЯВА

Мерна калышацца шум,
Ветраны, вольны, шырокі, —
Нехта кранае душу
Недзе аб нечым далёкім.

Ціха туманы плывуць
Недзе ад гор і азёраў...
З ласкай глядзяць на Няву
Ціхія позіркі зораў.

Ў гэтым імкненні ракі
Даўная сага мне сніцца, —
Знаю—плылі рыбакі,
Беглі алені напіцца.

Знаю—шумеў навакол
Бор адзінокі, суровы,
Знаю, як з думай вякоў
Пётр тут нахмурываў бровы.

Потым ўздыбіў яго конь
З прасцёртай рукой над лясамі
Потым быў віхравы скок
Над заімшэлымі снамі.

Ў люстры амшалых азёр
Глянула ў квецці адвага,
І палілася да зор
Новая дзіўная сага.

Слухаю цэлую
Сагу Нявы многаводнай,
Бачу у светласці воч
Ў горадзе новым, свабодным.

Мерна калышацца шум...
У подыхах дальніх прыліваў
Думы свае калышу —
Нашага часу шчаслівец.

Верасень — 1947 г.

* * *

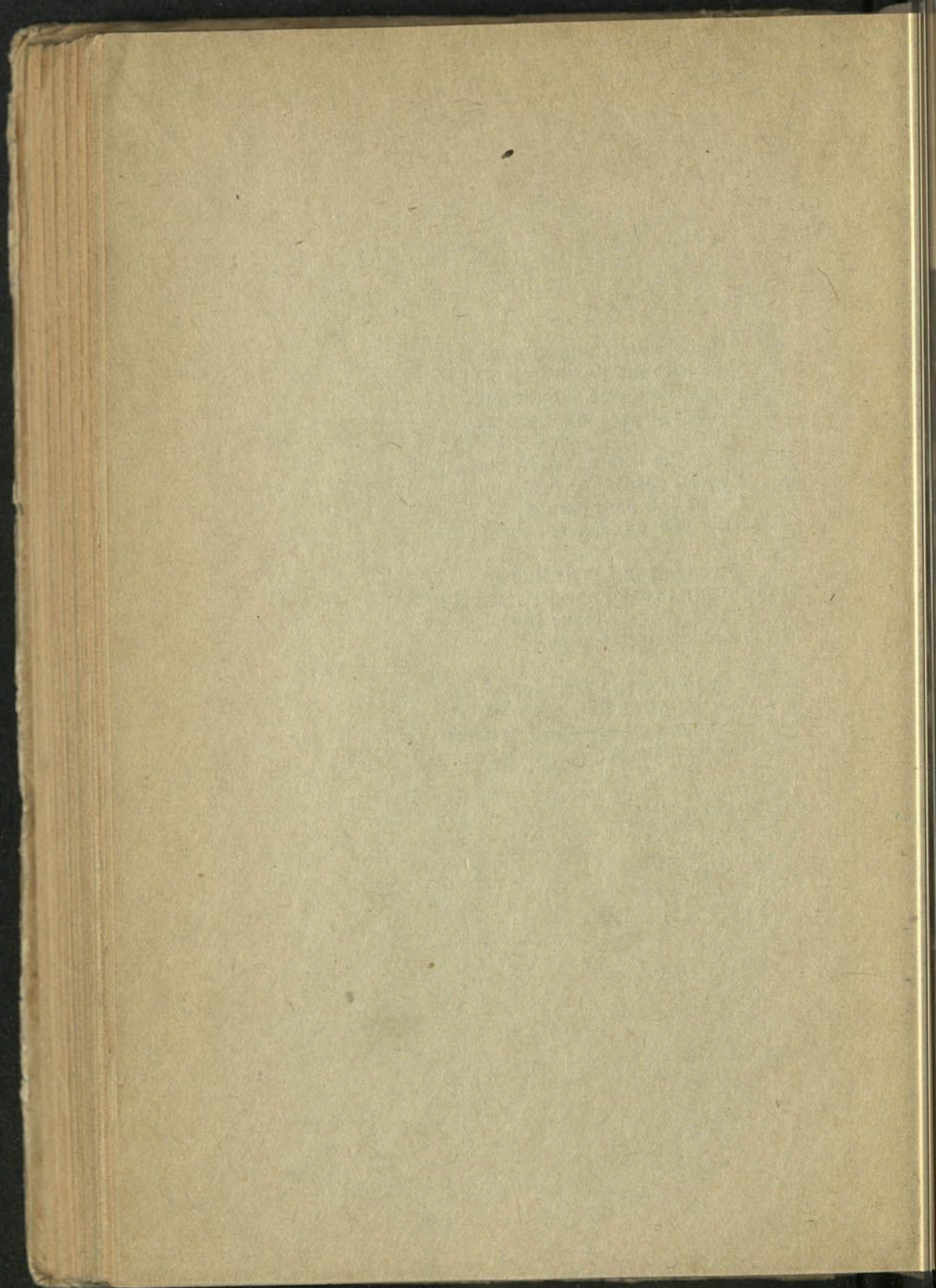
У небе многа, многа зор,
Яны мігцяць і вабяць вока
І клічуць недзе у прастор,
У свет няведамы, далёка.

На свеце многа, многа з'яў,
Красы, рассянай без ліку,
І хто? Які паэт сказаў,
Што ўсё аддана чалавеку?

Цячэнне рэк і шум марэй
І шэпты траў і шчэбет птушкі
Ты прывядзі у сэнс ідэй
І чалавеку дай у рукі.

Тады ён стане ўладаром,
Зямлёй уцешаны, сагрэты,—
Шуканне сэнсу—ёсць пралом
Да чалавечай светлай мэты.

*Мінск.
Чэрвень 1945 г.*

З М Е С Т

Піліп Пестрак — *уступны артыкул П. Глебкі* . . . . . *Стар.* 3
1927—1939

Паэзія	13
Дні	15
Маячэнні	16
Наперад, гэі...	18
Над намі віхры выюць...	20
Мацуйся!	22
*** (3 паэмы «Ганцы»)	23
Моладзі	25
Мы не памрэм!	26
Наш марш	28
Гадзіна мукі	29
Голад	30
Развітанне	32
На волю	34
*** Іграе вецер на скрыпцы...	35
*** Гоман ночы...	37
Мы з табою ідзем	38
Дарожка	40
Неман	42
*** Ты збудзі мяне...	44
*** Ты і я на возе...	46
Агурэчны укроп	47
Грэчка	49
Каласы	51
Сасна	54
Песня аб дубе	56
Ты і я	58
На ветры	60
На ветры	62
Пад роднай страхой	64
Мой раманс	65
Першы снег	67
Ціхі зрок	68
Марш	70
Сон аб аграноме	72
На фронце	75
На смерць барацьбіта	77
Пасля прысуду	79
Бязозанька	80
Бура	82
Ля Пасіанарыя	84
Пад Новы год	87
Восень канае	90
Бой над Нямігай	90

1939—1947

Заходняй Беларусі	93
Вясна мая	94
Маўзалеі	95
Зашумі ты, бор...	96

Армія Чырвоная	98
Еду ў Мінск	100
Даўны з'яёмы	101
Аб Леніне Вялікім	102
*** Цябе бачыў не раз...	103
Рыцар айчыны	104
Палкоўнік	106
На варце	108
Маці	109
Прыпяць	112
Павей, вецер...	114
Ткачыха	115
Дзень вызвалення	116
Марш Ракасоўскага	117
Памяці Янкі Купалы	119
Слухайце, пушчы, паляны...	120
Сінія туманы	122
Партызанская маршавая	123
*** Пад зорным небаводам...	125
Першы май	126
Перастрэлка над ракой	127
Дзядзька-беларус	130
Закончана дарога	133
Ідзем	134
Песня аб волаце	135

3 цыкла «Дарогаю лясною»

Дзяўчынка	139
Вулей	140
Ляснік	141
Дуб	143
Жураўлі	144
Голас у пушчы	145
Над Нёманам	148
Правадыру	150
Заходняй	151
На руінах	152
Памяці М. І. Калініна	153
Якубу Коласу	154
Па Ленінскіх заветах	155
Новы дом	156
Новагодня агні	157

3 цыкла «Шум мора»

*** Пад начной калматай цемрай...	161
Зеленню шчаслівы	162
Аганёк	163
Ля помніка Лермантава	164
Горы	166
Сябры	167
На заводзе	169
Не забывай	171
Кветка	173
Поўначу	174
У Маскве	175
Ленінграду	182
У петрапаўлаўскай крэпасці	183
Нява	185
*** У небе многа, многа зор...	187

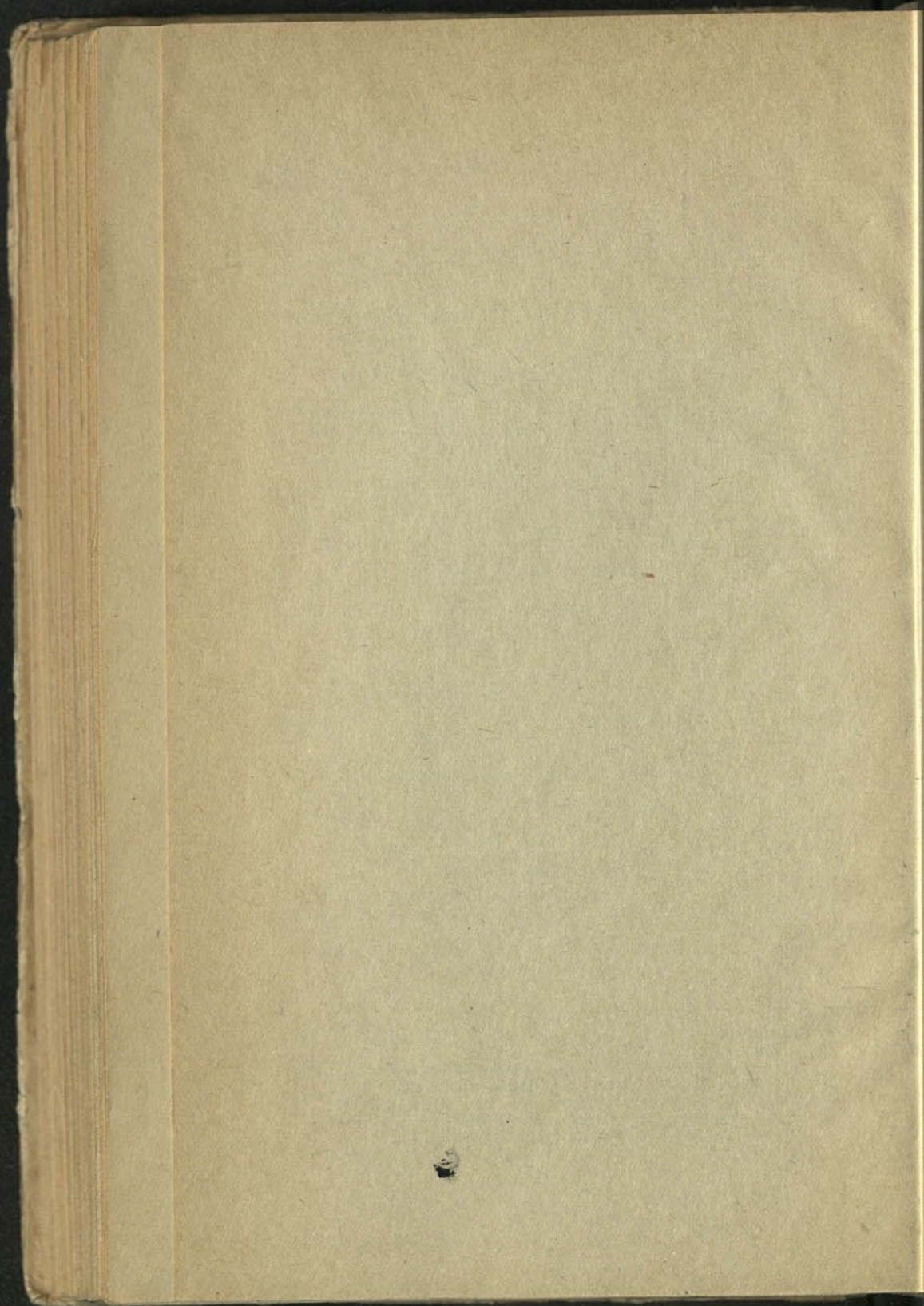
Рэдактар *П. Глебка*
Тэхрэдактар *Я. Карпіновіч*
Карэктар *А. Даніловіч*

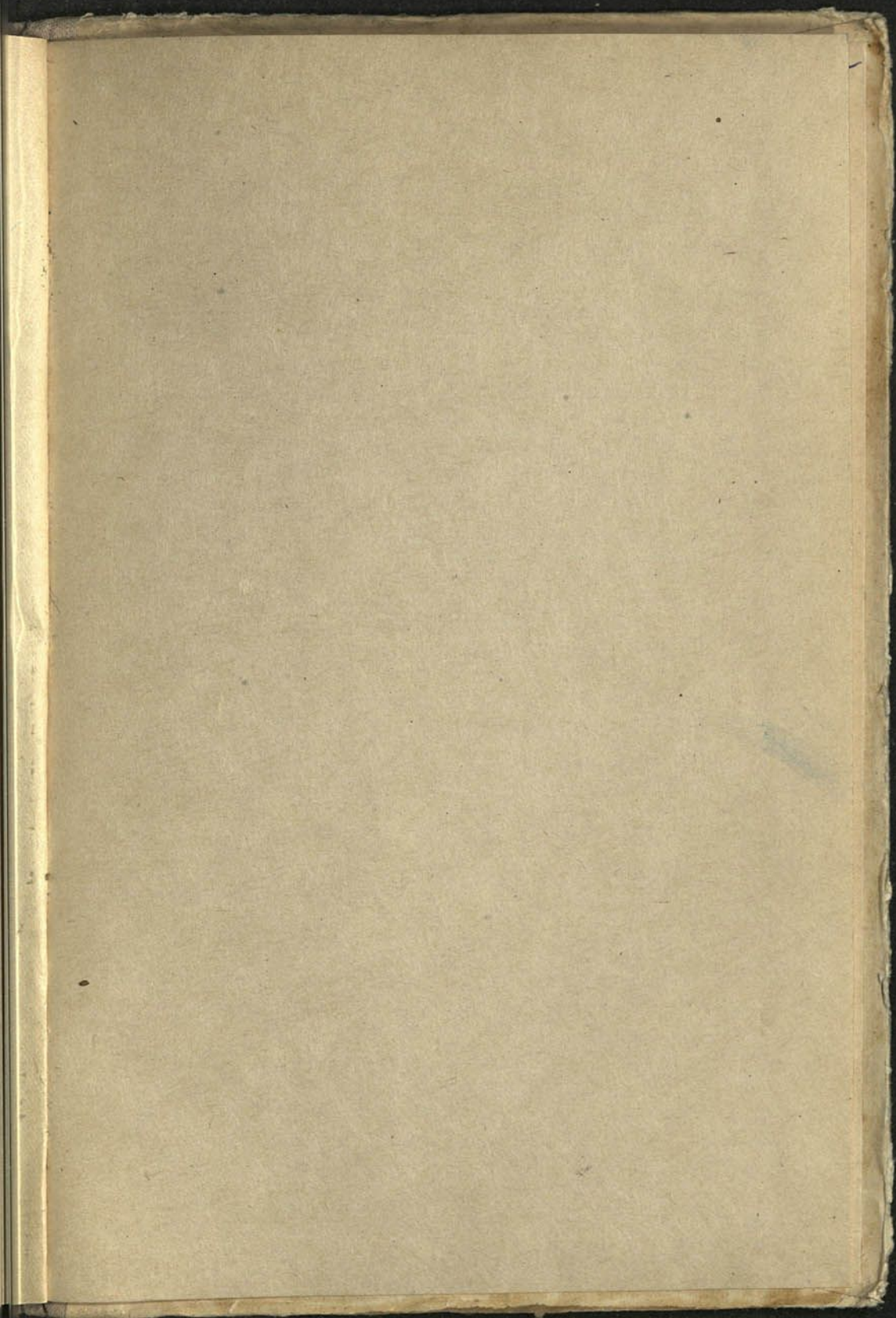

АТ 01690 Падпісана да друку 16/III 48 г. Тыраж 4.000 экз.
Папера 60×92/16. Вуч. аўт. арк. 6³/₄. Друк. арк. 12. Заказ 376.

Друкарня імя Сталіна, Мінск, Пушкіна, 55.

1964 г.

21

+

a

Цана 5 руб. 60 кап.
Пераплёт 60 кап.

Бел. кніга
1994 г.

8000000272860 1

НА БЕЛОРУССКОМ ЯЗЫКЕ
Филипп Пестрак
ИЗБРАННЫЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ
Государственное Издательство БССР
Минск 1947